

การวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาโดยศาลยุติธรรม

นางสาวหทัยกาญจน์ อินฉ้วน

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายมหาชน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2556

**The Adjudication of Reelection or Rights Revocation of
Election of the Members of Parliament and Senators**

Miss Hathaikan Inchuan

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for

the Degree of Master of Laws in Public Law

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2013

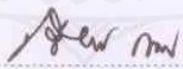
หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	การวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา โดยศาลยุติธรรม
ชื่อและนามสกุล	นางสาวหทัยกาญจน์ อินฉ้วน
วิชาเอก	กฎหมายมหาชน
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีคส์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2555

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีคส์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริพันธ์ พลรบ)

.....
(อาจารย์เชิยรัชย์ ณ นคร)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาโดยศาลยุติธรรม
ผู้ศึกษา นางสาวหทัยกาญจน์ อินฉ้วน รหัสนักศึกษา 2524002140 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีดส์ **ปีการศึกษา** 2556

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระเรื่อง การวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยศาลยุติธรรม มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง 2) เพื่อศึกษาอำนาจการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งขององค์กรตุลาการตามกฎหมายไทย 3) เพื่อศึกษาอำนาจขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้ง ในต่างประเทศเปรียบเทียบกับอำนาจการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งขององค์กรในประเทศไทย และ 4) เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงวิธีพิจารณาที่เหมาะสมในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในประเทศไทย

การศึกษาค้นคว้าอิสระ นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสาร จากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากตำรา หนังสือ ข้อมูล วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง บทความต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ความเห็นของนักนิติศาสตร์ กฎหมาย กฎเกณฑ์ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศที่เกี่ยวข้อง และจากสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ต

ผลการศึกษาพบว่า การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งถือเป็นการใช้อำนาจขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญและวิธีการแก้ปัญหาข้อพิพาทอันเกิดจากการดำเนินการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการตามหลักนิติวิธีทางกฎหมายรัฐธรรมนูญมิใช่นิติวิธีทางกฎหมายเอกชน ซึ่งจะต้องปรับปรุงวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลฎีกาในการเพิกถอนการเลือกตั้งให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีความเห็นควรสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของคดีและเป็นหลักประกันความเป็นธรรมของผู้ที่เข้ามาอยู่ในกระบวนการพิจารณา

คำสำคัญ การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ การวินิจฉัยคดีเลือกตั้งโดยศาล

Independent Study title: The Adjudication of Reelection or Rights Revocation of Election of the Members of Parliament and Senators

Author: Miss Hathaikarn Inchan; **ID** 2524002140; **Degree:** Master of Law;

Independent Study advisor: Chaninat Leeds, Associate Professor;

Academic year: 2013

Abstract

The objectives of the independent study are 1) to investigate the concept of inspection and controls of exercising the state authority on election, 2) to investigate the authority to try and to adjudicate the election cases of the judicial bodies by the Thai law, 3) to investigate the power of the judicial bodies involved in their decisions of election in abroad in order to compare the decisions of election by the judicial bodies in Thailand, and 4) to find solutions in order to improve the procedure of an appropriate decision on rights revocation or order to organize reelection in Thailand.

This independent study is a qualitative approach through documentary research by exploring and collecting the Thai and foreign textbooks, books, information, related theses, articles and related researches, lawyers' comments, laws, criteria, regulations, obligations, announcement related and the internet information.

The findings are the exercising authority of the Election Commission is under the non-government origination promulgated by the Kingdom Constitution and the solutions of matter of disputes risen from organizing an election of the commission. The election should follow the rule of the constitutional law rather than the rule of private law. It needs to improve the election trial of the Supreme Court in the election revocation for better appropriation in the case of the Election Commission having opinions on deserving reelection or rights revocation by Article 239, paragraphs 2 and 4 to meet the nature of the case and as the warranty of fairness for those entering the judicial procedures.

Keywords: Election Rights Revocation order of Reelection Election Adjudication by the Court

กิตติกรรมประกาศ

การทำสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ ชนิษฐา ลีดส์ อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมมาธิราช ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่
เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริพันธ์ พลรบ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำการค้นคว้า
ข้อมูลในการทำสารนิพนธ์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย-
ธรรมมาธิราช เพื่อนักศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้
การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

หทัยกาญจน์ อินฉ้วน

สิงหาคม 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
3. ขอบเขตการศึกษา	4
4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา	5
5. ระเบียบวิธีวิจัย	5
บทที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง 6	
1. แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบและการควบคุมการใช้อำนาจรัฐเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ...	8
2. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง	19
3. คดีเลือกตั้ง	24
บทที่ 3 อำนาจการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งขององค์กรตุลาการตาม	
กฎหมายไทย	29
1. มาตรการในการจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม	
การจัดการเลือกตั้งใหม่และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง	29
2. การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	34
3. คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง	37
บทที่ 4 อำนาจขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งในต่างประเทศเปรียบเทียบกับ	
อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งขององค์กรในประเทศไทย	45
1. ประเทศที่ตั้งองค์กรทางการเมืองให้ทำหน้าที่วินิจฉัยการเลือกตั้ง	45
2. ประเทศที่ตั้งองค์กรศาลทำหน้าที่วินิจฉัยการเลือกตั้ง	53
3. องค์กรที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของต่างประเทศ	56
4. องค์กรที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งของไทย	61

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 ผลวิเคราะห์.....	70
1. การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งถือเป็นการใช้อำนาจในลักษณะเป็น คดีพิเศษ.....	73
2. การใช้อำนาจในการจัดการดำเนินการเลือกตั้งเป็นการใช้อำนาจในทาง กฎหมายมหาชน.....	76
3. วิธีการแก้ปัญหาข้อพิพาทอันเกิดจากการดำเนินการจัดการเลือกตั้งของ คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการตามหลักนิติวิธีทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ มิใช่นิติวิธีทางกฎหมายเอกชน.....	78
4. กระบวนวิธีพิจารณาคดีของศาลฎีกายังมีการนำระบบการพิจารณาคดี ในระบบกล่าวหาในการสืบพยานหลักฐานมาใช้ในคดีเลือกตั้งในขณะที่สถานะทาง กฎหมายของคู่กรณีคดีเลือกตั้งไม่เท่าเทียมกันย่อมไม่สามารถสร้างความยุติธรรมและ เป็นหลักประกันสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ได้รับผลกระทบ.....	79
5. การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลฎีกามีวิธีการไต่สวนสืบพยานหลักฐานต้อง กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าพยานหลักฐานย่อมไม่เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ได้รับ ผลกระทบจากคำสั่งหรือคำพิพากษาที่ทำให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือ เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง.....	82
6. คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งมีวิธีพิจารณาเพียงชั้นเดียว ไม่มีการตรวจสอบและกลั่นกรองคำสั่งของศาลฎีกาอีกย่อมไม่สามารถเป็น หลักประกันความเป็นธรรมของผู้ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หรือถูกสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่.....	84
7. วิธีพิจารณาคดีของศาลในคดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ มีลักษณะที่เข้มงวดเช่นเดียวกับคดีอาญา.....	86
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	91
1. บทสรุป.....	91
2. ข้อเสนอแนะ.....	94
บรรณานุกรม.....	97
ประวัติผู้ศึกษา.....	101

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยมีการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองประเทศแต่เพียงผู้เดียว ภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ ผ่านทางการเลือกตั้งผู้แทนเข้าไปใช้อำนาจรัฐในด้านต่างๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชน ดังนั้นจึงถือได้ว่า การเลือกตั้ง ก็คือ การแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ และบ่งบอกถึงที่มาของการใช้อำนาจรัฐ

จากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. 2540 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีการปฏิรูปการเมืองและเป็นรัฐธรรมนูญที่มาจาก การเลือกตั้งฉบับเดียวของประเทศไทย ในขณะนั้น มีเจตนารมณ์ในการปฏิรูปการเมือง คือให้ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ และมีส่วนร่วมในทางการเมือง มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยประชาชน การทำให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ ในส่วนที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 เมื่อนำมาบังคับใช้ในทางปฏิบัติไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดปัญหาและอุปสรรคมากมาย อาทิเช่น การเมืองอยู่ในระบบนักการเมือง การไม่สุจริตของระบบการเลือกตั้ง เนื่องจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเมืองไทยที่ประชาชนในชาติยังไม่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยมากพอ รวมถึงการนำแนวคิดและบทบัญญัติต่างๆ ที่ลอกเลียนแบบมาจากกฎหมายของต่างประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2550 จึงมีเจตนารมณ์ในการปฏิรูปการเมือง 3 ประการ คือ 1. การปฏิรูป กระบวนการเข้าสู่อำนาจของนักการเมือง โดยให้มีการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม เพื่อให้ได้คนดีมีความสามารถเข้า มาบริหารบ้านเมือง 2. กระบวนการตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจ ที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส และ 3. กระบวนการถอดถอนผู้ใช้อำนาจในทางมิชอบให้ออกจากตำแหน่ง เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการปฏิรูปการเมืองให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการมีส่วน

ร่วมในการคัดเลือกผู้แทนของตนได้อย่างแท้จริง จึงมีการจัดตั้งองค์กรอิสระต่างๆ ขึ้นมาทำหน้าที่ควบคุมให้มีการดำเนินการตามขั้นตอนของรัฐธรรมนูญ การบริหารราชการแผ่นดินทำให้บทบัญญัติต่างๆ ของรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ มีสภาพบังคับให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างถูกต้อง

การเลือกตั้ง บ่งบอกถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองประเทศอันเป็นหลักการสำคัญในระบบประชาธิปไตย ดังนั้นจึงต้องมีองค์กรที่ทำให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 จึงได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระมีสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งบริหารงานในส่วนของงานด้านธุรการและมีคณะกรรมการตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด ทำหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งตลอดจนดำเนินการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและปราศจากการซื้อสิทธิขายเสียง ให้ระบบการเลือกตั้งมีประสิทธิภาพ ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจตามมาตรา 235 และมาตรา 236 ดำเนินการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น การออกเสียงประชามติ มีอำนาจในการออกประกาศกำหนด ออกข้อกำหนดทั้งหลายอันจำเป็น ดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้ง จัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ดำเนินการสืบสวนสอบสวน และวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การประกาศผลการเลือกตั้ง หรือการออกเสียงประชามติ และการดำเนินการอื่นตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติและกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งในการเลือกตั้ง เมื่อปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้นๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการชี้ขาดปัญหาดังกล่าวโดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสองประการคือ อำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือออกเสียงประชามติใหม่ ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง และอำนาจในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาหรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการเลือกตั้ง ในส่วนของการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 บัญญัติให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ

เลือกตั้งที่วินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นก่อนการ ประกาศผลการเลือกตั้ง ให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด มีการบัญญัติเพิ่มเติม ในเรื่องของการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งว่า ในกรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้วตามมาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่ ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดให้ยื่น คำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัยถ้าเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้ยื่นคำร้องต่อศาล อุทธรณ์ ถ้าศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่หรือให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้ใดให้ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ในเขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลง ในประเด็นนี้มีข้อพิจารณาว่า ในการรับคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เห็นควรให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและเห็นควรให้มีการเลือกตั้งใหม่นั้นกระบวนการวินิจฉัย คดีเลือกตั้งของศาลฎีกาในกรณีนี้มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่เพียงใด เนื่องจากศาลฎีกาเป็น ศาลที่อยู่ในระบบของศาลยุติธรรม มีหลักการพิจารณาคดีโดยเฉพาะและตามลำดับชั้น และมีความ พร้อมในการดำเนินคดีประเภทนี้ให้เป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเพียงใด เพราะคดีที่ เกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นคดีเลือกตั้งที่มีลักษณะของคดีที่แตกต่างไปจากคดีที่อยู่ใน ระบบของศาลยุติธรรมโดยทั่วไป หรือควรมีการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการพิจารณาคดีของศาล ฎีกา มีข้อที่น่าพิจารณาว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 239 กรณี การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของคณะกรรมการเลือกตั้งให้อยู่ใน อำนาจของศาลฎีกาเป็นผู้มีอำนาจในการวินิจฉัยคดี ซึ่งแต่เดิมนั้นอำนาจดังกล่าวถือเป็นการใช้ อำนาจโดยทั่วๆ ที่ให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้วินิจฉัยคดีดังกล่าวแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรอื่น จึงอาจถือได้ว่าการที่ให้ศาลฎีกาเข้ามาสั่งความเห็นของ คณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนกรณีสงสัยว่าจะมีผู้กระทำความผิดตาม กฎหมายเลือกตั้งเป็นการให้มืองค์กรอีกองค์กรหนึ่งเข้ามาตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการ การเลือกตั้ง โดยรัฐธรรมนูญกำหนดให้ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่เข้ามาตรวจสอบ ซึ่งศาลยุติธรรม ดังกล่าวก็คือ ศาลฎีกานั้นเอง กล่าวโดยทั่วไปแล้วการใช้อำนาจของคณะกรรมการเลือกตั้งเป็นการ ใช้อำนาจมหาชน และกระทบสิทธิต่างๆ ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการแจกใบแดง การเพิกถอนสิทธิ เลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง การไม่ประกาศผลการเลือกตั้ง เป็นลักษณะที่ให้อำนาจแก่ คณะกรรมการเลือกตั้งได้ใช้อำนาจอย่างเบ็ดเสร็จ ถึงแม้จะมีการลดทอนอำนาจของคณะกรรมการ เลือกตั้ง โดยแบ่งอำนาจบางส่วนกลับสู่ศาลดังเช่นที่มาตรา 239 บัญญัติให้เห็นความเห็นของ คณะกรรมการเลือกตั้งที่ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งต้องส่งเรื่องไปยังศาลพิจารณาว่าสมควรให้เพิก

ถอนสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ควรพิจารณาด้วยว่าการใช้อำนาจดังกล่าวของคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมถึงลักษณะของคดีที่เกิดขึ้นเป็นคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิและกระทบต่อสิทธิของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ลักษณะของคดีมิใช่เป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาทั่วไปที่เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นต้องไปสู่กระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา อันอยู่ในระบบของศาลยุติธรรม การที่ให้ศาลฎีกาเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กฎหมายวิธีพิจารณาความในชั้นพิจารณาของศาลฎีกาในการสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ในขณะที่ศาลฎีกายังไม่มีความพร้อมเพียงพอในการรองรับการพิจารณาคดีดังกล่าว อาจทำให้กระบวนการพิจารณาทั้งหมดในการหาผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นการสืบสวนสอบสวน การไต่สวนหรือ การสืบพยานที่ต้องกระทำต่อหน้าพยานในชั้นพิจารณาไม่สามารถเป็นหลักประกันของผู้ที่เข้ามาอยู่ในกระบวนการพิจารณาของศาลว่าจะได้รับความเป็นธรรมและได้รับความคุ้มครองสิทธิได้อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจรัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง
- 2.2 เพื่อศึกษาอำนาจการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งขององค์กรตุลาการตามกฎหมายไทย
- 2.3 เพื่อศึกษาอำนาจขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งในต่างประเทศเปรียบเทียบกับอำนาจการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งขององค์กรในประเทศไทย
- 2.4 เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงวิธีพิจารณาที่เหมาะสมในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในประเทศไทย

3. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาการใช้อำนาจของคณะกรรมการเลือกตั้งกรณีการเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ศาลฎีกาเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กระบวนวิธีพิจารณาของศาลฎีกาเกี่ยวกับการวินิจฉัยคดีตามความเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าเป็นกระบวนการพิจารณาที่ถูกต้องและเหมาะสมแล้วหรือไม่ รวมถึงการพิจารณาคดีเพิก

ถอนสิทธิเลือกตั้งของต่างประเทศ โดยศึกษากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนลักษณะการพิจารณาคดีของศาลฎีกา

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

4.1 เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจรัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

4.2 เข้าใจอำนาจการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งขององค์กรตุลาการตามกฎหมายไทย

4.3 เข้าใจอำนาจขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งในต่างประเทศ เปรียบเทียบกับอำนาจการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งขององค์กรในประเทศไทย

4.4 ได้แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงวิธีพิจารณาที่เหมาะสมในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในประเทศไทย

5. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร ด้วยการค้นคว้าและรวบรวมเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากตำรา หนังสือ ข้อมูล วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง บทความต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ความเห็นของนักนิติศาสตร์ กฎหมาย กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศที่เกี่ยวข้อง และจากสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ต

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจรัฐในส่วนที่ เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการใช้สิทธิทางการเมืองขั้นพื้นฐานของประชาชนตามระบอบการปกครองประชาธิปไตยที่ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการปกครองประเทศเป็นการเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตนเอง การเลือกตั้งจึงเปรียบเสมือนกระบวนการคัดเลือกสรรบุคคลโดยประชาชนทั้งหมดของประเทศให้ไปทำหน้าที่แทนตนตามหลักการปกครองเป็นของประชาชนโดยประชาชนและ เพื่อประชาชนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน ฉะนั้นการเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการสรรหาตัวผู้ปกครองประการหนึ่งที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การเลือกตั้งเป็นการใช้สิทธิทางการเมืองขั้นพื้นฐานของประชาชนและจะขาดเสียมิได้ ประชาธิปไตยกับการเลือกตั้งมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้น การเลือกตั้งมีผลทำให้อำนาจรัฐมีความชอบธรรมความสำเร็จของการเลือกตั้งจะขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งก็คือประสิทธิภาพการเลือกตั้งเมื่อประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยมีสำนึกหรือเหตุผลในเชิงทางเมือง¹ ต้องตระหนักในคุณค่าและเห็นความสำคัญของการเลือกตั้งว่าตนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เป็นเจ้าของประเทศต้องเข้ามามีบทบาทในการใช้อำนาจปกครองประเทศเพื่อเลือกบุคคลที่ตนพึงพอใจให้เข้าไปทำหน้าที่แทนตนเอง

การเลือกตั้งจึงควรมีหลักการสำคัญๆ คือ ต้องเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันกันอย่างเสรีระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง มีการจัดการเลือกตั้งตามกำหนดเวลาเพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานที่ของผู้แทนที่ตนเลือกเข้าไปหากไม่สามารถปฏิบัติงานได้พึงพอใจ ประชาชนก็สามารถเปลี่ยนตัวผู้แทนได้ รวมทั้งการเลือกตั้งต้องเป็นไปตามหลักการเลือกตั้งที่แท้จริงปราศจากการทุจริต ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งตามความรู้สึกของตนเองมิใช่เพื่อผลประโยชน์อื่นใดและการเลือกตั้งต้องเป็นการเลือกตั้งโดยทั่วไปปราศจากการกีดกันหรือจำกัดสิทธิบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีความเสมอภาคโดยให้คะแนนเสียงแต่ละเสียงมีค่าเท่ากันและต้องมีการลงคะแนนเสียงโดยลับเป็นเอกสิทธิ์ของผู้ออกเสียงที่จะได้รับการปกป้องพิทักษ์โดยการออกเสียง

¹ กระมล ทองธรรมชาติ การเลือกตั้ง พรรคการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาล กรุงเทพมหานคร มาตรฐานเพลส 2531 หน้า 4

ลับ ประการสุดท้ายต้องเป็นการเลือกตั้งโดยตรงการเลือกตั้งที่แท้จริงในระบอบประชาธิปไตย คือ การเลือกตั้งที่เคารพเสียงของประชาชนโดยตรง (direct) ทั้งหมดที่กล่าวมาถือเป็นหลักการสำคัญของการเลือกตั้งเป็นหลักประกันให้แก่ประชาชนในประเทศที่จะสามารถคัดเลือกผู้แทนเพื่อบริหารประเทศ

ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย ได้อธิบายความหมายของการเลือกตั้งไว้ว่า “หมายความว่าถึงกรณีทีบุคคลได้เลือกบุคคลหนึ่งจากบุคคลหลายๆ คน หรือเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งบัญชีหนึ่งจากบัญชีรายชื่อหลายบัญชีเพื่อให้ไปกระทำการอันใดอันหนึ่ง”

กล่าวได้ว่า การเลือกตั้ง หมายถึงกิจกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง ด้วยการเลือกผู้แทนเพื่อทำหน้าที่เป็นรัฐบาลเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชน

การกำกับดูแลการเลือกตั้งก่อนมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 นั้นอยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทยและศาลยุติธรรม โดยตลอด โดยในการเลือกตั้งครั้งที่ 16 เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 มีการจัดองค์กรการเลือกตั้งขึ้นมาในรัฐบาลของ นายอานันท์ ปันยารชุน ได้แต่งตั้ง “คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” หรือที่รู้จักกันในชื่อ “องค์กรกลาง” เป็นหน่วยงานอิสระไม่มีผลประโยชน์ใดๆ กับการเลือกตั้ง ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจถึงความสำคัญของการเลือกตั้ง และตรวจสอบการเลือกตั้งบริสุทธิ์ยุติธรรม แต่องค์กรดังกล่าวก็มิได้มีบทบาทสำคัญเพียงพอในการทำให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีองค์กรอิสระที่จะมาทำหน้าที่ดำเนินการให้มีการเลือกตั้งได้ตามเจตนารมณ์ของการเลือกตั้ง จึงบัญญัติเรื่องคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปีพ.ศ. 2540 เป็นต้นมาโดยได้ต้นแบบมาจากคณะกรรมการการเลือกตั้งของหลายประเทศ เช่น อินเดีย ฟิลิปปินส์ เป็นต้น โดยรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ดังกล่าว มีเจตนารมณ์ที่ต้องการปฏิรูปการเมืองให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดเลือกผู้แทนของตนเอง จึงให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมและดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม มีการให้อำนาจหน้าที่แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งหลายประการ การให้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อโต้แย้งต่างๆ การสืบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง การประกาศผลการเลือกตั้ง มีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคลหรือผู้แทนองค์กรเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมายและดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ จากเจตนารมณ์ที่ต้องการให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์และยุติธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงต้องมีความเป็นกลางทางการเมือง มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความกล้าหาญ กล้าตัดสินใจไม่เกรงกลัวอิทธิพลใดๆ

มีความเด็ดขาดในการจัดการแก้ไขปัญหาการเลือกตั้งที่ไม่สุจริตและเที่ยงธรรม ให้ปราศจากการซื้อสิทธิขายเสียง

อย่างไรก็ดีรัฐธรรมนูญก็ได้บัญญัติให้องค์กรตุลาการ ซึ่งก็คือ ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณี เข้ามามีบทบาทในการควบคุมตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เฉพาะในกรณีที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้ใดหลังจากที่มีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องทำคำร้องเสนอต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัยอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งนั่นเอง แต่ด้วยเหตุที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเป็นหน่วยงานของรัฐที่ตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาล เป็นองค์กรอิสระที่เป็นฝ่ายปกครอง ไม่อยู่ในบังคับบัญชาหรือกำกับดูแลของรัฐบาล การกระทำของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นการกระทำทางปกครองใช้อำนาจในทางมหาชน เช่น การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินการควบคุมการจัดการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งดังกล่าว เป็นการใช้อำนาจทางปกครอง ฉะนั้นจึงต้องมีการควบคุมตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยองค์กรตุลาการศาลปกครอง ซึ่งจะเป็นการเหมาะสมกว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบและการควบคุมการใช้อำนาจรัฐเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

แนวคิดในการแบ่งแยกอำนาจปกครองสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ฝ่าย โดยพิจารณาในแง่ขององค์กรผู้ใช้อำนาจซึ่งแบ่งออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการให้อำนาจแต่ละอำนาจมีการถ่วงดุลและตรวจสอบซึ่งกันและกันได้และเพื่อเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจโดยมิชอบของผู้ใช้อำนาจรัฐดังกล่าวข้างต้นละเมิดสิทธิหรือสิทธิของประชาชน โดยอำนาจนิติบัญญัติจะทำหน้าที่ในการออกกฎหมาย ส่วนอำนาจบริหารซึ่งได้แก่รัฐบาล ทำหน้าที่บริหารประเทศแทนประชาชน สูดทำอำนาจตุลาการซึ่งเป็นอำนาจในการพิจารณาและพิพากษาบรรดาอรรถคดีที่ทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาทระหว่างองค์กรภาครัฐกับองค์กรภาครัฐ องค์กรภาครัฐกับเอกชน หรือเอกชนกับเอกชน ในประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขพระมหากษัตริย์จะเป็นผู้ใช้อำนาจของรัฐแทนประชาชน โดยผ่านองค์กรทั้งสามองค์กรนี้

องค์กรตุลาการ ถือว่าเป็นองค์กรหนึ่งที่มีหลักการในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการเข้ามาควบคุมตรวจสอบการกระทำต่างๆ ของรัฐว่าเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือล่วง

ถ้าเข้าไปกระทบสิทธิเสรีภาพประชาชนหรือไม่ เป็นการถ่วงดุลการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ โดยตรวจสอบว่ากฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้บัญญัติออกมาว่ามีเนื้อหาสาระหรือกระบวนการออกกฎหมายขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ การใช้อำนาจปกครองหรือบริหารประเทศของฝ่ายบริหารชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากเห็นว่าองค์กรทั้งสององค์กรดังกล่าวใช้อำนาจไม่ชอบหรือเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ ฝ่ายตุลาการก็มีอำนาจพิพากษา ยกเลิกหรือเพิกถอนกฎหมายหรือการกระทำของรัฐได้ ซึ่งองค์กรฝ่ายตุลาการจะมีลักษณะหรือกฎเกณฑ์ขององค์กร และโครงสร้างขององค์กรที่แตกต่างจากองค์กรอื่น กล่าวคือ เป็นองค์กรที่มีการใช้อำนาจที่มีความอิสระ ภายใต้หลักเกณฑ์และกรอบที่กฎหมายให้อำนาจไว้อย่างเคร่งครัด ซึ่งการพิจารณาว่าองค์กรใดเป็นองค์กรตุลาการหรือไม่ ต้องพิจารณาจากลักษณะของการใช้อำนาจที่เรียกว่าอำนาจตุลาการจึงจะวินิจฉัยได้ว่าองค์กรนั้นๆ มีสถานะเป็นองค์กรตุลาการที่แท้จริง ส่วน เงื่อนไขที่สำคัญที่ให้องค์กรตุลาการสามารถใช้อำนาจตุลาการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการใช้อำนาจ คือ ความสามารถที่จะทำคำวินิจฉัย ของตนเองได้อย่างเป็นอิสระ ปราศจากอคติ ลำเอียง หรือตกอยู่ภายใต้อิทธิพลบังคับบัญชาสั่งการขององค์กรอื่นๆ ที่อาจจะมีส่วนได้เสีย

1.1 ลักษณะการใช้อำนาจขององค์กรตุลาการ

การที่จะถือว่าการใช้อำนาจใดเป็นลักษณะของใช้อำนาจในทางตุลาการนั้น หลักสำคัญของอำนาจ คือ ต้องเป็นการใช้อำนาจชี้ขาดคดีที่เป็นข้อพิพาททางกฎหมาย ส่วนขอบอำนาจในการพิจารณาประเภทของข้อพิพาทนั้น ย่อมจำแนกแบ่งไปตามองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการหรือศาลที่ต่างกันไปในรายละเอียด เช่น อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีข้อพิพาทระหว่างองค์กรของรัฐกับองค์กรของรัฐ องค์กรของรัฐกับเอกชน หรือเอกชนกับเอกชน อันเกี่ยวกับคำสั่งหรือสัญญาทางปกครอง เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง ซึ่งประเทศไทย ก็มีระบบศาลที่แยกประเภทคดีที่พิจารณา นอกเหนือไปจากศาลยุติธรรม ซึ่งการใช้อำนาจในทางตุลาการนั้นต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1.1.1 คำวินิจฉัยต้องเด็ดขาดเป็นที่สิ้นสุด ไม่อยู่ในสถานะที่จะถูกกลับหรือถูกแก้ไขให้เปลี่ยนแปลงไปได้อีก เว้นแต่องค์กรตุลาการที่อยู่ในลำดับสูงขึ้นไปในกระบวนการพิจารณา และเมื่อได้ทำคำวินิจฉัยเสร็จสิ้นแล้ว คำวินิจฉัยนั้นย่อมถือเป็นที่สุดโดยเด็ดขาดและไม่อาจโต้แย้งต่อไปอีก

1.1.2 คำวินิจฉัยหรือการพิพากษาชี้ขาดข้อพิพาทต้องเป็นอิสระ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม และต้องไม่ตกอยู่ภายใต้ข้อบังคับบัญชาขององค์กรอื่นๆ ยกเว้นเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เนื่องจากระบบการมีผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา อาจทำให้ถูกแทรกแซงการใช้อำนาจจากบุคคลหรือองค์กร

ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามความคิดต่อตนได้ หากนำมาใช้แก่บุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในองค์กรตุลาการแล้ว จะทำให้ไม่มีความอิสระมีผลกระทบต่อความยุติธรรมที่จะเกิดขึ้นและทำให้ไม่มีลักษณะเป็นองค์กรตุลาการ เพราะตุลาการต้องสามารถใช้ดุลพินิจในการมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมายได้

หลักความเป็นอิสระของตุลาการ สามารถแยกความเป็นอิสระได้เป็น 3 ประเภท คือ ความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ของตุลาการ ความอิสระทางองค์กร และความอิสระในทางส่วนบุคคล

1) *ความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ของตุลาการ* หมายถึงการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา การให้หลักประกันความอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาจากอิทธิพลภายนอก ให้ผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจได้โดยปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรใช้อำนาจรัฐองค์กรอื่น ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่อาจมีผลต่อการทำหน้าที่ในการพิพากษาอรรถคดี เพราะผู้พิพากษามีหน้าที่พิพากษาคดีเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนภายใต้บังคับของบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น

2) *ความเป็นอิสระทางองค์กร หรือความเป็นอิสระในการจัดองค์กรของศาล* หมายความว่า การใช้อำนาจตุลาการ หรือผู้พิพากษา จะต้องมีการจัดระบบองค์กรไม่ให้อยู่ในลักษณะการอยู่ภายใต้สายการบังคับบัญชาจากอำนาจขององค์กรอื่นไม่ว่าจะโดยในทางข้อเท็จจริงหรือในทางกฎหมายก็ตาม ซึ่งความอิสระนี้มีผลมาจากหลักการแบ่งแยกอำนาจ

3) *ความเป็นอิสระในทางส่วนบุคคล* คือ องค์กรฝ่ายบริหารและองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติจะไม่สามารถใช้อำนาจในการให้ฝ่ายตุลาการได้รับแต่งตั้ง การพ้นจากตำแหน่ง การถอดถอนหรือการลงโทษผู้พิพากษาได้ และ โยกย้ายผู้พิพากษาก็ไม่อาจทำได้หากเป็นการขัดกับความประสงค์ของผู้พิพากษาและมีได้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ความอิสระในทางบุคคลนี้มีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความมั่นคงต่อความอิสระของการทำหน้าที่ในทางตุลาการของผู้พิพากษา

1.1.3 สถานะของผู้ที่ดำรงตำแหน่งในองค์กรตุลาการ ต้องอยู่ในฐานะที่จะปราศจากอิทธิพลต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือแม้แต่ทางศาสนา และจะต้องจัดให้มีหลักประกันแก่ตำแหน่งหน้าที่ในด้านต่างๆ เช่น ค่าตอบแทนเป็นจำนวนสูงและในอัตราที่เท่าเทียมกันโดยไม่ถูกลดทอนหรือเพิ่มเติมได้ตามอำเภอใจขององค์กรฝ่ายอื่นๆ การกำหนดให้เป็นผู้ที่อยู่นอกเหนือการวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชนชนิดต่างๆ กล่าวคือ ในด้านการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยของตุลาการต้องเป็นเด็ดขาด สื่อมวลชนแขนงต่างๆ ต้องไม่สามารถวิจารณ์การทำงานของตุลาการในการพิจารณาคดีได้

1.1.4 วิธีพิจารณาต้องเป็นกระบวนการที่ได้กระทำโดยเปิดเผย และในที่สาธารณะ การเปิดโอกาสให้ผู้ความหรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสชี้แจงหรือแสดงหลักฐานใดๆ ต่อตุลาการได้โดยเท่าเทียมกัน และให้ตุลาการมีอำนาจในการเข้าถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุดเท่าที่จะทำให้การทำคำวินิจฉัยเป็นไปอย่างรอบคอบและเป็นธรรม

1.2 ขอบเขตการใช้อำนาจขององค์กรตุลาการ

การพิจารณาขอบเขตอำนาจขององค์กรตุลาการจะพิจารณาจากรูปแบบการจัดตั้งองค์กรตุลาการ ซึ่งมี 2 ประเภทคือ องค์กรตุลาการศาลยุติธรรม และองค์กรตุลาการที่ถูกจัดขึ้นเป็นพิเศษโดยเฉพาะเจาะจง

1.2.1 องค์กรตุลาการศาลยุติธรรม แบ่งออกเป็น 2 ระบบคือ ระบบศาลเดี่ยว และระบบศาลคู่ โดยระบบศาลเดี่ยวมีเขตอำนาจในการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทในทุกรูปแบบ พิจารณาได้ทุกคดี ไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างเอกชนด้วยกันเองหรือระหว่างเอกชนกับหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาทอันเกิดจากบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งมีที่มาจากกฎหมายในระดับใด ไม่มีการแบ่งแยกประเภทของศาลที่พิจารณา ส่วนระบบศาลคู่เป็นระบบที่มีศาลปกครอง จัดตั้งเพื่อพิจารณาคดีที่สถานะของคู่กรณีไม่เท่าเทียมกัน อันเกิดจากการใช้อำนาจรัฐ ระบบศาลคู่เป็นระบบศาลที่มีอำนาจพิเศษแยกต่างหากและเป็นอิสระจากระบบศาลยุติธรรมอย่างสิ้นเชิง ระบบศาลคู่นี้มีศาลปกครองชั้นต้น และศาลปกครองสูงสุดซึ่งเป็นเอกเทศอันมีลักษณะเป็นองค์กรตุลาการครบถ้วน เพื่อทำหน้าที่โดยเฉพาะเจาะจงในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง

1.2.2 องค์กรตุลาการที่ถูกจัดขึ้นเป็นพิเศษโดยเฉพาะเจาะจง องค์กรตุลาการที่ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษนี้ ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยปัญหาข้อพิพาทหรือคดีเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศอิตาลี หรือในประเทศเยอรมนี ใช้ชื่อว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกว่า ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ เรียกว่าศาลสหภาพนาง ประเทศฝรั่งเศส เรียกว่า สภารัฐธรรมนูญหรือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และประเทศญี่ปุ่น เรียกว่า ศาลสูงสุด ส่วนประเทศไทยเรียกว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญหรือศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญโดยทั่วไปมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ แต่ไม่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาอรรถคดีทั่วไป ลักษณะของตุลาการ

² สุเทพ พรหมวาส การตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ โดยองค์กรตุลาการ : ศึกษากรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2549 หน้า 25

รัฐธรรมนูญจะมีการกำหนดเขตอำนาจไว้เฉพาะเจาะจงเป็นการชัดเจน และถือเป็นองค์กรพิเศษที่เป็นองค์กรทางการเมืองเพื่อควบคุมกฎหมายไม่ให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ อันมีที่มาจากแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศ มีการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไว้หลายประการ ในรัฐธรรมนูญของประเทศ ซึ่งอำนาจหน้าที่ที่สำคัญที่ทุกประเทศที่มีการจัดตั้งองค์กรตุลาการรัฐธรรมนูญมีอยู่ 3 ประการ คือ อำนาจในการควบคุมตรวจสอบกฎหมายไม่ให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อำนาจในการรักษาคุณภาพระหว่างอำนาจรัฐและองค์กรอื่นๆ อำนาจยุติความขัดแย้งระหว่างองค์กรของรัฐด้วยกันเอง และยังมีอำนาจหน้าที่อื่นอีกหลายประการที่ถือว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ เช่น อำนาจในการควบคุมดูแลการเลือกตั้งประธานาธิบดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ตลอดจนพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญเพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และอำนาจหน้าที่อื่นๆ อีกมากมาย

การจัดตั้งองค์กรศาลรัฐธรรมนูญนี้ สืบเนื่องมาจากแนวความคิดว่าต้องมี การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย โดยเฉพาะการควบคุมตรวจสอบว่ากฎหมายฉบับใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอันทำให้กฎหมายฉบับนั้นไม่มีผลใช้บังคับได้ เช่นเดียวกับการยกเลิกกฎหมายขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ ด้วยแนวคิดดังกล่าวจึงมีแนวความคิดที่ต้องการจัดตั้งองค์กรพิเศษที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแยกออกจากศาลยุติธรรมเพื่อทำหน้าที่ควบคุม และตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำต่างๆ มีผลทำให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถใช้อำนาจในทางนิติบัญญัติ ยกเลิกเพิกถอนบทกฎหมายใดๆ ที่ถูกตราขึ้นมีหลักการที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญให้หมดไป ซึ่งทั้งนี้รูปแบบขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญ ต้องประกอบด้วย คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษ หรือมีประสบการณ์ทางกฎหมาย เป็นพิเศษ และเป็นบุคคลที่ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือ ฝ่ายใดๆ เพื่อให้มีความเป็นอิสระในการพิจารณา ส่วนการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา หรือส่วนหนึ่งของรัฐสภาซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในการสร้างบทบัญญัติแห่งกฎหมาย จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เกือบทุกประเทศจะให้องค์กรนิติบัญญัติเข้ามามีส่วนร่วมในการแต่งตั้งตุลาการ และในหลายประเทศอาจมีพรรคการเมืองเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกตุลาการด้วย

1.3 องค์กรตุลาการที่ทำหน้าที่ควบคุมและตรวจสอบการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เมื่อแนวคิดเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลกำเนิดขึ้น รัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ผ่านมาของประเทศไทยก็จะบัญญัติหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้โดยบัญญัติเป็นหลักการกว้างๆ และมีการบัญญัติขยายความหรือวางหลักการเพิ่มเติมให้ชัดเจนยิ่งขึ้นในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 เพื่อให้องค์กรที่ใช้อำนาจรัฐได้ตระหนักถึง

ความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและนำมาใช้บังคับให้เกิดผลสำเร็จในทางปฏิบัติ สามารถเยียวยาแก้ไขปัญหาของประชาชน ซึ่งตามรัฐธรรมนูญได้มีการมอบหมายและรับรอง สถาบันให้เป็นองค์กรของรัฐที่มีสถานะพิเศษให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยอิสระโดยปราศจากการแทรกแซงขององค์กรอื่นหรือสถาบันการเมืองอื่นเพื่อเป็นองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง เป็นต้น

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติให้องค์กรของรัฐทุกองค์กรที่ใช้อำนาจมหาชนจะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพซึ่งรัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาล ซึ่งผูกพันองค์กรทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นๆ ของรัฐด้วย หากองค์กรของรัฐองค์กรใดกระทำการใดๆ ละเมิดสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ก็จะมีองค์กรอีกองค์กรหนึ่งที่เข้ามาตรวจสอบ องค์กรนั้นคือศาล บุคคลผู้ถูกละเมิดสิทธิย่อมสามารถขบถบัญญัติที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้เพื่อใช้สิทธิทางศาลได้ ส่วนการจะใช้สิทธิต่อศาลโดยยอมแล้วแต่กรณีขึ้นอยู่กับการกระทำที่ถูกละเมิดนั้นว่าเป็นการกระทำที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลใด คืออาจอยู่ในเขตอำนาจศาลปกครอง หรืออาจอยู่ในอำนาจศาลยุติธรรม

ประชาชนอาจถูกละเมิดสิทธิโดยองค์กรที่ใช้อำนาจบริหาร ทำหน้าที่บริหารประเทศแทนประชาชนที่เรียกว่ารัฐบาล หรือองค์กรอื่นที่ใช้อำนาจรัฐก็ได้ ในกรณีที่ถูกละเมิดโดยการกระทำของฝ่ายนิติบัญญัติในกรณีที่บทบัญญัติกฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ ผู้ถูกละเมิดสิทธิอาจใช้สิทธิตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ได้ ส่วนองค์กรตุลาการ ก็จะมีทั้งองค์กรตุลาการที่เรียกว่าศาลยุติธรรมและกรณีองค์กรตุลาการที่จัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะเจาะจง และในกรณีที่ศาลสูงสุดเมื่อวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแล้วย่อมเป็นที่สุด ศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถวินิจฉัยและตรวจสอบได้ ในปัจจุบันเมื่อองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญได้ใช้อำนาจตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดแล้ว บางกรณีศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่สามารถวินิจฉัยว่าการใช้อำนาจขององค์กรอิสระนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญที่จะสามารถให้การใช้อำนาจขององค์กรดังกล่าวยุติลงได้ แต่บางกรณีศาลรัฐธรรมนูญก็มีอำนาจในการตรวจสอบทบทวนการใช้อำนาจขององค์กรอิสระได้ หรือบางกรณีศาลปกครองสามารถตรวจสอบทบทวนและมีคำพิพากษาให้มีผลอย่างใดอย่างหนึ่งได้ และอีกหลายๆ กรณีที่ศาลยุติธรรมก็สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรอิสระต่างๆ ได้ เพราะศาลยุติธรรมมีเขตอำนาจพิจารณาคดีทั่วไป หรือศาลพิเศษก็อาจมีอำนาจพิจารณาตรวจสอบการกระทำหรือการใช้อำนาจของรัฐในกรณีพิเศษโดยเฉพาะเจาะจงได้ เช่น เมื่อกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ก็ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ ฉะนั้นจึงต้องพิจารณาหลักเกณฑ์การตรวจสอบการใช้ อำนาจรัฐของศาลต่างๆ แล้วจึงมาพิจารณาในเรื่องของการตรวจสอบองค์กรตามรัฐธรรมนูญโดย ตุลาการ

การตรวจสอบองค์กรของรัฐโดยองค์กรตุลาการ³ เป็นกรณีที่ใช้อำนาจของรัฐ ตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ไปกระทบกระเทือนต่อสิทธิของบุคคลหรือคณะบุคคลส่วนใหญ่ ทำให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกละเมิดโดยการดำเนินการกิจขององค์กรของรัฐนั้น เพราะฉะนั้นตามหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงต้องมีมาตรการคุ้มครองให้มีการใช้อำนาจรัฐอย่างชอบธรรม ต้องให้มีการตรวจสอบการใช้ อำนาจขององค์กรของรัฐโดยดำเนินการผ่านทางองค์กรตุลาการเพื่อตรวจสอบการใช้ อำนาจว่าใช้ อำนาจโดยถูกต้องและชอบธรรมหรือไม่ เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิและให้หลักประกันแก่ ประชาชนว่าองค์กรของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐใช้อำนาจที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่าง แท้จริง โดยการให้ประชาชนมีสิทธิเสนอคดีต่อศาลเพื่อให้องค์กรศาลเป็นผู้ทบทวนและตรวจสอบ ซึ่งมีผู้กล่าวว่าหากประเทศใดไม่มีระบบการตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการหรือศาลแล้ว ประเทศ นั้นไม่ใช่ประเทศเสรีประชาธิปไตยที่แท้จริง และประเทศไทยก็มีระบบตรวจสอบการใช้ อำนาจ ขององค์กรของรัฐโดยศาลไว้หลายศาล คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และศาลปกครอง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 ศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญของไทยได้กำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรสูงสุดที่มีอำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญและพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทตาม รัฐธรรมนูญ และมีบทบาทสำคัญในการควบคุมตรวจสอบการใช้ อำนาจขององค์กรของรัฐ ควบคุม ตรวจสอบสถานะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการ ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือคดีเกี่ยวกับการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดต่อ รัฐธรรมนูญ โดยวินิจฉัยชี้ขาดว่าบทกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือ การกระทำใดๆ ของ องค์กรรัฐ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 211 แห่งรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หากศาลหรือคู่ความเห็นว่าต้องด้วยบทบัญญัติตามมาตรา 6 ศาลที่พิจารณาอยู่นั้นต้องส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยหรือมาตรา 212 บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิ เสรีภาพมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญหรือไม่ นอกจากนั้นศาลรัฐธรรมนูญก็ยังมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดี พิเศษตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่อื่นๆ ตามที่

³ เรื่องเดียวกัน หน้า 68

บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. อีกด้วย ซึ่งอำนาจหน้าที่อื่นๆ ของศาลรัฐธรรมนูญตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญสามารถสรุปเป็นข้อๆ ได้ ดังต่อไปนี้คือ

1) มาตรา 214 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรที่มีใช้ศาลตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป

2) มาตรา 91 มาตรา 182 และมาตรา 233 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เป็น คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดสมาชิกภาพของสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรี และคณะกรรมการการเลือกตั้ง กล่าวคือ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าความเป็นรัฐมนตรีของรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงเฉพาะตัว คณะกรรมการการเลือกตั้งมีสิทธิส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีของรัฐมนตรีผู้นั้นสิ้นสุดลงเฉพาะตัวหรือไม่หรือเมื่อเห็นว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา คนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงคณะกรรมการการเลือกตั้งก็มีอำนาจส่งเรื่องไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้

3) มาตรา 190 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาความเป็นหนังสือสัญญาที่ต้อง ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

4) มาตรา 149 มาตรา 155 และมาตรา 168 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เป็น คดีเกี่ยวกับการตรวจสอบการดำเนินงานภายในวงงานของรัฐสภา

5) มาตรา 65 มาตรา 68 มาตรา 106(7) และมาตรา 237 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 คดีเกี่ยวกับการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมือง และตามมาตรา 213 ในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานใดๆ ที่เกี่ยวข้อง จากบุคคลใด หรือให้บุคคลใดมาให้อัยคำ หรือให้พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดๆ ในการพิจารณาคดีก็ได้

ในส่วนที่เกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาชี้ขาดความสมบูรณ์ในการดำรงตำแหน่งหรือสมาชิกภาพของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งด้วยเหตุขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือกระทำการอันต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญโดยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกทั้งสองสภามีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาได้ ตามมาตรา 233 รวมทั้งมีอำนาจในการพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง ในกรณีต่อไปนี้

(1) พิจารณาวินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่

(2) พิจารณาว่าบุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้หรือเพื่อให้ได้มาวางอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่

(3) พิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกพรรคการเมืองที่ร้องขอให้วินิจฉัย เพราะเหตุว่าพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกนั้น มีมติให้ตนพ้นจากการเป็นสมาชิกภาพ

(4) พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอใหม่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้หรือไม่

(5) พิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือการกระทำใด ของบุคคลใดตามมาตรา 197(1) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

(6) พิจารณาวินิจฉัยกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ

1.3.2 ศาลยุติธรรม จากการศึกษามาแล้ว โดยปกติการควบคุมตรวจสอบของศาลยุติธรรมจะเป็นการตรวจสอบตามกฎหมายทั่วไป คือประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่นๆ รวมทั้งศาลชำนาญพิเศษที่ต้องอาศัยความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากรกลางรวมตลอดถึงคดีพิเศษตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่ถูกกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรมด้วย ซึ่งแม้ว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีพิเศษตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะ เป็นคดีเกี่ยวกับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือคดีเกี่ยวกับการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมือง แต่ก็ยังมีคดีอีกหลายประเภทที่มีให้อยู่ในอำนาจการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ คดีหลายประเภทที่ถูกกำหนดให้อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม และก็มีคดีอีกหลายประเภทที่มีได้ถูกกำหนดให้อยู่ในอำนาจพิจารณาชี้ขาดของศาลใดเลย แต่ได้กำหนดให้องค์กรอื่น

ที่เกี่ยวข้องอาจเป็นองค์กรทางการเมืองอื่นๆ เป็นผู้ที่มีอำนาจเด็ดขาดในการพิจารณาวินิจฉัย เช่น รัฐธรรมนูญมาตรา 143 วรรคสอง บัญญัติว่า ในกรณีที่สงสัยว่าร่างพระราชบัญญัติใดเป็นพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินที่จะต้องมีการรับรองของนายกรัฐมนตรีหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของที่ประชุมร่วมกันของประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานคณะกรรมการสามัญของสภาผู้แทนราษฎรทุกคณะเป็นผู้วินิจฉัย เป็นกรณีที่ ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจวินิจฉัย แต่ให้ไป ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนด

ส่วนคดีพิเศษตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่ให้ให้อำนาจของศาลยุติธรรมนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ 1. คดีพิเศษที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 2. คดีพิเศษที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์และ 3. คดีพิเศษที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรมทั่วไป ซึ่งสารนิพนธ์ฉบับนี้ผู้ศึกษากล่าวถึงคดีพิเศษที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ ได้แก่ คดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง โดยให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา และให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

1.3.3 ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จากแนวความคิดว่า กระบวนพิจารณาคดีอาญาตามปกติ นั้น ไม่เหมาะสมกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพราะบุคคลที่ถูกพิจารณาในคดีอยู่ในสถานะที่พิเศษแตกต่างจากคู่กรณีในคดีอื่นๆ จึงเกิดศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นมา ซึ่ง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ก็คือ ศาลยุติธรรม ที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่พิเศษในการพิจารณาวินิจฉัยคดีของผู้ดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งที่อยู่ในฝ่ายบริหารอันเป็นกลไกในการบริหารประเทศ ถือเป็นองค์กรพิเศษในการควบคุมตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะพิจารณาเฉพาะคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นคดีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่นถูกกล่าวหาต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่นตามรัฐธรรมนูญและรวมถึงคดีที่บุคคลดังกล่าวหรือบุคคลอื่นถูกกล่าวหาต่อศาลเดียวกันว่า เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดข้างต้น รวมทั้งคดีที่บุคคลอื่นถูกกล่าวหาต่อศาลเดียวกันว่าเป็นผู้ให้ ผู้ขอให้หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลดังกล่าว เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 275 วรรคสอง

1.3.4 ศาลปกครอง ซึ่งถือเป็น องค์การตุลาการองค์หนึ่งที่มีอำนาจพิจารณา กระบวนการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งถือเป็นคดีปกครองประเภทหนึ่ง อันเป็นข้อพิพาทที่เกิดจากการกระทำทางปกครองขององค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรอื่น ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะกับเอกชน หากเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายซึ่งเป็นอำนาจทางปกครองหรือการดำเนินกิจการทางปกครองของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือของ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ดำเนินการตามมติของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และถือว่าการกระทำของคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการ ดำเนินการเลือกตั้งตลอดจนการพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้งเป็นการกระทำของฝ่ายปกครองที่ใช้ อำนาจมหาชน จึงอยู่ในอำนาจของศาลปกครองตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองเช่นเดียวกัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2550 มาตรา 223 วรรคหนึ่ง และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 และมาตรา 11 เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดอำนาจของศาลปกครอง โดยรัฐธรรมนูญมาตรา 223 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาข้อพิพาทเกี่ยวกับการกระทำทางปกครองของฝ่าย ปกครองระหว่างองค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรอื่นที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จัดทำบริการ สาธารณะกับเอกชนหรือข้อพิพาทในระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรอื่นซึ่งได้รับมอบหมาย หน้าที่ให้บริการสาธารณะ ลักษณะของการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ต้องตกอยู่ ภายใต้อำนาจตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการศาลปกครอง ต้องมีลักษณะเป็นการกระทำทางปกครอง กล่าวคือ เป็นผลผลิตของการใช้อำนาจรัฐตามกฎหมายขององค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่าย ปกครอง อาจเป็นผลจากการใช้อำนาจรัฐตามกฎหมายขององค์กรของรัฐฝ่ายบริหาร องค์กรของรัฐ ที่เป็นอิสระ องค์กรของรัฐฝ่ายนิติบัญญัติหรือองค์กรเอกชนก็ได้ และ ฝ่ายปกครอง กล่าวคือ องค์กรของรัฐฝ่ายบริหารที่จัดทำภารกิจทางปกครองเป็นองค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายบริหารที่ ใช้อำนาจมหาชนเพื่อจัดทำบริการสาธารณะหรือให้บริการแก่ประชาชน โดยคำนึงถึงประโยชน์ สาธารณะและเพื่อสนองความต้องการของส่วนรวม

ฉะนั้นจากการพิจารณาบทบัญญัติแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 239 กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีมติเห็นควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง มีข้อที่ควรพิจารณาอยู่ว่า อำนาจในการรับคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เห็นควรให้เพิก ถอนสิทธิเลือกตั้งนั้น ควรอยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ หรือควรอยู่ใน อำนาจการพิจารณาของศาลปกครอง ซึ่งในเรื่องนี้กฎหมายบังคับให้คณะกรรมการการเลือกตั้งต้อง ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ซึ่งเป็นศาลยุติธรรม

2. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 มีเจตนารมณ์ในการปฏิรูปการเมือง 3 ประการ คือ การปฏิรูปกระบวนการเข้าสู่อำนาจของนักการเมือง โดยให้มีการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม เพื่อให้ได้คนดีมีความสามารถเข้ามาบริหารบ้านเมือง กระบวนการตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส และกระบวนการถอดถอนผู้ใช้อำนาจในทางมิชอบให้ออกจากตำแหน่ง อันเป็นจุดกำเนิดของการจัดตั้งองค์กรอิสระขึ้นมารองรับภารกิจในการปฏิรูปการเมืองดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เป็นองค์กรอิสระประกอบด้วย ประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกสี่คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมือง และมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ โดยมีอำนาจหน้าที่เป็นผู้ควบคุม ดำเนินการจัด หรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและ ผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและ เที่ยงธรรมและ

2.1 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เพื่อส่งเสริมการเลือกตั้งอย่างยุติธรรมในประเทศไทย และเพื่อรองรับภารกิจในการปฏิรูปดังกล่าว จึงให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง กำหนดรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ การดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ฉะนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 235 และมาตรา 236 และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 10 ซึ่งมีข้อพิจารณา 2 ประการคือ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการเลือกตั้ง ลักษณะการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งและบทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งกรณีการทุจริตในการเลือกตั้ง

2.1.1 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 235 และมาตรา 236 และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 10 คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการดำเนินการเลือกตั้งดังนี้

1) ควบคุมและดำเนินการจัด หรือจัดให้มีการเลือกตั้งหรือการสนับสนุน การสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

2) ออกประกาศหรือวางระเบียบกำหนดการทั้งหลาย อันจำเป็นหรือดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้การเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

3) วางระเบียบเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้งและการดำเนินการใดๆ ของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการของรัฐในการสนับสนุนให้การเลือกตั้งมีความเสมอภาคและมีโอกาสทัดเทียมกันในการหาเสียงเลือกตั้ง

4) วางระเบียบเกี่ยวกับการช่วยเหลือในการตรวจสอบการเลือกตั้งตามมาตรา 25 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

5) วางระเบียบเกี่ยวกับข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามมิให้ปฏิบัติของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการตอบข้อหารือของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

6) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐปฏิบัติกรทั้งหลาย อันจำเป็นตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติและกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น โดยข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สั่งการดังกล่าว

7) วางระเบียบแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ได้รับการแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง การสนับสนุนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา การออกเสียงประชามติ

8) ดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งที่ใช้วิธีแบ่งเขตเลือกตั้ง และการเลือกตั้งแบบสัดส่วน และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นรวมทั้งจัดให้มีบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

9) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหา หรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติหรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

10) สั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามที่กฎหมายบัญญัติหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาที่คณะกรรมการเลือกตั้งกำหนด

11) ประกาศผลการเลือกตั้ง ผลการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาและผลการออกเสียงประชามติ

12) จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีและข้อสังเกตเสนอต่อรัฐสภา

13) ดำเนินการอื่นตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญอื่น หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

2.1.2 อำนาจหน้าที่ด้านอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ด้านอื่นอีกดังนี้

1) *อำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง* คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสืบสวน สอบสวน เพื่อหาข้อเท็จจริง และวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 26 จึงได้บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้อง จากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่การสืบสวนสอบสวนหรือวินิจฉัยชี้ขาด อีกทั้งให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริง หรือให้ความเห็นในการปฏิบัติงานหรือส่งเอกสารหลักฐานหรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาและให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนหรือบุคคลใดมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริง หรือมาให้ถ้อยคำหรือส่งเอกสารหลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา

ขอให้ศาลส่งเอกสาร หลักฐาน หรือ พยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาเข้าไปในที่เลือกตั้ง ที่ออกเสียงประชามติ หรือสถานที่นับคะแนนเลือกตั้ง หรือนับคะแนนการออกเสียงประชามติ

2) อำนาจด้านบุคลากร

ตามบทบัญญัติมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคลหรือบุคลากรเอกชน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

3) อำนาจด้านประสานงาน

ตามบทบัญญัติมาตรา 236(8) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 10(14) มีอำนาจดำเนินการหรือประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือสนับสนุนองค์การเอกชนให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

4) อำนาจด้านให้การศึกษา

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 31(3) มีอำนาจดำเนินการเผยแพร่วิชาการให้ความรู้และให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งรวมทั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและส่งเสริมให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

5) อำนาจส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาด้านพรรคการเมือง

ตามบทบัญญัติมาตรา 73 มาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550

2.1.3 ด้านการเสนอคดีต่อศาล

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 21 คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลไม่ว่าจะเป็นเรื่องในทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางปกครอง โดยให้ถือว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการดำเนินการดังกล่าว คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการแทนได้ และให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลอำนวยความสะดวกและเร่งรัดให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็วหรือหากเห็นว่าผู้ใดกระทำความผิดตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

และสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ หรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น อาจแจ้งพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการสอบสวนก็ได้

นอกจากนี้ กฎหมายบัญญัติให้ประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง

2.2 ลักษณะการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ลักษณะการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แบ่งได้ 3 ประการ คือ

2.2.1 การใช้อำนาจในเชิงให้มีผลบังคับใช้โดยทั่วไป โดยการออกระเบียบ กฎเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายที่มีผลบังคับได้เป็นการทั่วไป เช่น อำนาจในการออกประกาศ ข้อกำหนดกฎหมายต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

2.2.2 การใช้อำนาจในเชิงบริหาร ได้แก่ อำนาจในการบริหารจัดการ ในการดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม เช่น มีคำสั่งให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติกรอันจำเป็นตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

2.2.3 การใช้อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาด เมื่อได้สืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงในเรื่องใดแล้วคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีอำนาจในการดำเนินการต่างๆ ในเรื่องนั้น ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้ ซึ่งการใช้อำนาจนี้เป็นการใช้อำนาจที่มีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลเป็นการทั่วไป เช่น อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดหรือการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

2.3 บทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งกรณีมีการทุจริตในการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริง และวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งในการเลือกตั้ง และข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 238 ที่บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงในกรณีต่อไปนี้

1) เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง ซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดเลือกตั้งหนึ่งคัดค้านว่า การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

2) ผู้เข้ารับการสรรหา หรือสมาชิกขององค์กรตามมาตรา 114 วรรคหนึ่ง คัดค้านว่าการสรรหาสมาชิกวุฒิสภานั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

3) เมื่อปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ก่อนการได้รับเลือกตั้งหรือสรรหาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น บุคคลใดได้กระทำการโดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับการเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งหรือสรรหาโดยไม่สุจริต โดยการกระทำของบุคคลใดๆ หรือพรรคการเมืองใด อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองและกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

4) กรณีเชื่อได้ว่ามีการทุจริตเกิดขึ้นในการออกเสียงประชามติหรือการออกเสียงประชามติมิได้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งคัดค้านว่าการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้สืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องวินิจฉัยสั่งการในเรื่องนั้นๆ โดยเร็ว การวินิจฉัยสั่งการของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่พิจารณาวินิจฉัย ส่วนวิธีการสืบสวนสอบสวนและการชี้ขาดปัญหาจะเป็นไปตามระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

3. คดีเลือกตั้ง

คดีเลือกตั้ง คือ การพิจารณาข้อร้องเรียนและคัดค้านการเลือกตั้ง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนหรือไต่สวน หากปรากฏหลักฐานว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งก็จะมีคำวินิจฉัยชี้ขาด โดยคำวินิจฉัยนี้จะมีผลเกี่ยวกับการเลือกตั้งเท่านั้น ไม่มีผลเป็นการลงโทษปรับหรือจำคุก อย่างเช่นคดีอาญาและไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องสิทธิหรือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเหมือนอย่างคดีแพ่ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งได้โดยอาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ (ใบเหลือง) และเมื่อปรากฏว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ามีบุคคลกระทำการให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม แต่ถ้าบุคคลนั้นเอง คือผู้สมัครเอง หรือผู้สมัครสนับสนุนหรือรู้เห็นเป็นใจกับบุคคลอื่น คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถที่จะดำเนินการทั้งหลายตามที่กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งกำหนดเพื่อสืบหาข้อเท็จจริงแล้วนำมาวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดี

3.1 ประเภทคดีเลือกตั้ง

คดีเลือกตั้งแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) คดีเลือกตั้งที่มุ่งต่อการลงโทษทางอาญา 2) คดีเลือกตั้งที่มุ่งต่อการชี้ขาดสิทธิทางแพ่ง และ 3) คดีเลือกตั้งที่มีได้มุ่งต่อการลงโทษทางอาญา และมีได้มุ่งต่อการชี้ขาดสิทธิทางแพ่ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 คดีเลือกตั้งที่มุ่งต่อการลงโทษทางอาญา เป็นคดีที่มุ่งเน้นต่อสภาพบังคับในทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง เป็นการกระทำการอันเป็นการละเมิดต่อกฎหมายเลือกตั้งที่มีการกำหนดโทษทางอาญาไว้ เช่น ผู้มีสิทธิลงคะแนนนำบัตรเลือกตั้งออกนอกหน่วยเลือกตั้ง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งหาเสียงในวันเลือกตั้ง หรือมีการทุจริตในการเลือกตั้ง เช่น แจกเงิน เป็นต้น และจะอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยมูลความผิดทางอาญาที่จะดำเนินการ

3.1.2 คดีเลือกตั้งที่เกิดขึ้นแล้วมุ่งต่อการชี้ขาดสิทธิทางแพ่ง เป็นคดีเลือกตั้งที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพื่อจะลงโทษทางอาญา แต่โดยมุ่งเน้นที่จะแก้ไขข้อบกพร่องรวมทั้งเยียวยากระบวนการจัดการเลือกตั้งให้เกิดความสมบูรณ์ เคารพสิทธิของประชาชน ผู้สมัครรับเลือกตั้งและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การคัดค้านคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง การเพิ่มชื่อในบัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การคัดค้านบัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้งว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเรื่องภูมิฐานะของประชาชนของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตลอดจนสิทธิต่างๆ ในทางแพ่ง ข้อพิพาทข้อโต้แย้งเช่นนี้ที่เกิดขึ้นในกระบวนการเลือกตั้งย่อมเป็นคดีเลือกตั้งเช่นกัน อาจอยู่ในอำนาจการพิจารณาและวินิจฉัยโดยศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยมูลพิพาททางแพ่งที่จะดำเนินการชี้ขาดตัดสิน

3.1.3 คดีเลือกตั้งที่มีได้มุ่งต่อการลงโทษทางอาญาและมีได้มุ่งต่อการชี้ขาดสิทธิทางแพ่ง

นอกจากคดีเลือกตั้งสองประเภทแรกแล้ว ยังมีข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งต่อการเลือกตั้งหรือผลแห่งการเลือกตั้งอีกด้วย โดยมีเหตุอันเกิดจากการเลือกตั้งเช่นเดียวกัน แต่คดีเลือกตั้งประเภทนี้จะเกิดมาจากการร้องเรียน การร้องคัดค้านการกระทำที่ฝ่าฝืนหรือมีการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคุณสมบัติของผู้สมัครในบางกรณี การหาเสียงเลือกตั้งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียงตลอดจนการนับคะแนนเลือกตั้งหรือการรับรองผลการเลือกตั้งไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น โดยมีการตั้งเป็นข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งด้วยข้อร้องเรียนและร้องคัดค้านว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยบริสุทธิ์แลเที่ยง

ธรรม เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนได้ส่วนและพิจารณาชี้ขาดตัดสินต่อไป

3.2 ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง

ในการพิจารณาและวินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีเลือกตั้งหรือเป็นคดีลักษณะอื่น จะตัดสินคดีอย่างไร จะต้องศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเบื้องต้นในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี ตลอดจนที่มาของการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งรวมถึงเหตุผลที่นำมาประกอบการพิจารณากระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้ง ซึ่งทฤษฎีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งนำมาใช้กำหนดโครงสร้างอำนาจของตนที่เกี่ยวข้อง คือ ทฤษฎีอำนาจมหาชน ทฤษฎีบริการสาธารณะ ทั้งสองทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่นำมากำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้อยู่ภายในกรอบที่กำหนดไว้เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการเลือกตั้ง รายละเอียดมีดังนี้

3.2.1 ทฤษฎีอำนาจมหาชน⁴

ทฤษฎีนี้เป็นหลักทางกฎหมายมหาชนเป็นลักษณะโดยเฉพาะของกฎหมายที่กำหนดหน้าที่การใช้อำนาจขององค์กรที่ดำเนินกิจกรรมของรัฐ ในรูปแบบ สถานะที่สามารถใช้อำนาจที่เหนือกว่า มีสิทธิเด็ดขาดสั่งการให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งกิจกรรมที่ดำเนินการตามทฤษฎีอำนาจมหาชนนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ กิจกรรมแห่งการใช้อำนาจมหาชนและกิจกรรมแห่งบริหารกิจการ กรณีการใช้อำนาจของศาลปกครองซึ่งถือเป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจทางปกครอง จึงมีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดเฉพาะการกระทำภายในขอบเขตของการใช้อำนาจในทางมหาชนเช่นเดียวกัน แต่มีความแตกต่างจากการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองตรงที่ ฝ่ายปกครองดำเนินการ โดยการใช้อำนาจสั่งบังคับ มีสิทธิพิเศษที่เหนือกว่า แต่ในกรณีการใช้อำนาจของศาลมีจะเกี่ยวข้องเฉพาะในส่วนที่เป็นการกระทำของฝ่ายปกครองที่ได้ดำเนินการไปโดยอาศัยกฎหมายทั่วไป หรือการดำเนินกิจกรรมของรัฐในลักษณะบริหารกิจการจะต่างจากการกระทำในฐานะที่ใช้อำนาจมหาชนสั่งบังคับ เพราะการใช้อำนาจมหาชนสั่งบังคับจะเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารอยู่ในฐานะผู้ใช้อำนาจอธิปไตย

⁴ โภคิน พลกุล เอกสารคำบรรยายวิชา น. 741 ปัญหาชั้นสูงทางกฎหมายมหาชน 2: คดีปกครองในฝรั่งเศส กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2528 หน้า 100 อ้างใน ประกาศ ใจมิธรรมดี บทบาทของคณะกรรมการเลือกตั้งในการดำเนินคดีเลือกตั้งศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น วิทธานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2548 หน้า 123

3.2.2 ทฤษฎีบริการสาธารณะ

ภารกิจในการบริหารจัดการสังคมของฝ่ายปกครองก็คือ การจัดทำบริการสาธารณะ และถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานของภาครัฐ บริการสาธารณะถือเป็นสัญลักษณ์รับรองความมีอยู่ของรัฐ เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ต้องให้ความคุ้มครองสิทธิและจัดการบริหารทรัพยากรภายในชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในชาติ การดำเนินกิจกรรมของรัฐต่างๆ จะต้องได้รับการจัดทำ การจัดการ หรือควบคุมโดยฝ่ายปกครองและอาจมีการมอบหมายให้องค์กรเอกชนเข้าจัดทำบริการสาธารณะแทนฝ่ายปกครองได้หากฝ่ายปกครองเห็นว่าทำให้เอกชนดำเนินการแทนจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่า เนื่องจากการจัดทำกิจกรรมของรัฐต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาสังคม บริการสาธารณะจึงเป็นเสมือนหนึ่งรากฐานของความเป็นรัฐ เพราะความเป็นรัฐเกิดและมีอยู่ได้ก็ด้วยการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ลักษณะที่สำคัญของการบริการสาธารณะ คือ

1) บริการสาธารณะเป็นสิ่งที่อยู่ในความอำนาจหรือความรับผิดชอบของฝ่ายปกครอง โดยฝ่ายปกครองระดับสูงจะเป็นผู้วางกฎเกณฑ์ กำหนดนโยบาย เพื่อให้ฝ่ายปกครองระดับปฏิบัติการดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะตามหลักเกณฑ์ที่ฝ่ายปกครองระดับสูงกำหนดไว้

2) บริการสาธารณะจะต้องตอบสนองความต้องการของส่วนรวม

3) บริการสาธารณะจะต้องดำเนินการอยู่สม่ำเสมอ ไม่มีการหยุดชะงักให้ประชาชนเดือดร้อน

4) ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับผลประโยชน์จากบริการสาธารณะอย่างเท่าเทียมกัน

โดยสรุป บริการสาธารณะ ก็คือกิจกรรมต่างๆ ที่ฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการและเป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครองที่ต้องจัดทำเพื่อสนองความต้องการของประชาชน โดยส่วนรวมและที่สำคัญต้องเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องหรือจัดทำโดยนิติบุคคลมหาชน อันได้แก่ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจเป็นผู้ดำเนินการหรืออาจเป็นกรณีที่รัฐมอบกิจกรรมของรัฐบางประเภทให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการด้วย โดยอยู่บนเจตนารมณ์ที่จะเกิดประโยชน์สาธารณะและสนองความต้องการของประชาชนภายในประเทศ ซึ่งบริการสาธารณะในทางทฤษฎี สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. บริการสาธารณะที่มีลักษณะทางปกครองที่เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยภายในสังคมและการคลังและ 2. บริการสาธารณะที่มีลักษณะทางอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ไปในทางการค้า

จากการดำเนินการของรัฐที่จะเป็น การบริการสาธารณะจะต้องเป็นไปตาม หลักการดังต่อไปนี้⁵ หากกิจกรรมใดแม้จะดำเนินการโดยรัฐหากมิได้ประกอบไปด้วยหลักการ ดังกล่าว ย่อมไม่ถือว่าการดำเนินการนั้นเป็นการบริการสาธารณะตามทฤษฎีบริการสาธารณะ

1) *หลักว่าด้วยความเสมอภาค* เป็นหลักที่รัฐต้องดำเนินการจัดทำบริการ สาธารณะโดยเสมอภาคกัน มิได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลใดโดยเฉพาะ ต้องจัดทำบริการ สาธารณะเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทุกคนทุกระดับอย่างทั่วถึง มิได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคล ใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ อันถือว่าเป็นกลางต่อประชาชนทุกคน

2) *หลักว่าด้วยความต่อเนื่อง* รัฐจะต้องจัดทำบริการสาธารณะอย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดชะงักลง ไม่ว่าจะโดยเหตุใดๆ ก็ตาม เนื่องจากบริการสาธารณะเป็นการดำเนินการเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวมหากมีการหยุดลงอาจเกิดความเสียหายแก่ประชาชนผู้ให้บริการได้

3) *หลักว่าด้วยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง* หลักนี้เกิดขึ้นจากวิวัฒนาการของ โลกที่ก้าวอย่างไม่หยุดยั้ง มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ รัฐจึงต้องมีการจัดทำบริการสาธารณะ โดย ต้องดูแล ปรับปรุงบริการสาธารณะอยู่เสมอ เพื่อสนองความต้องการของประชาชนได้ตลอดเวลา และพัฒนาบริการสาธารณะให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ และความจำเป็นในทางปกครองด้วย

การบริหารจัดการการเลือกตั้ง และการพิจารณาคดีเลือกตั้งก็ถือว่าเป็น บริการสาธารณะอย่างหนึ่งด้วย เพราะการจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร สถานที่ในการเลือกตั้ง และการระงับข้อพิพาทที่เป็นคดีเลือกตั้งซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ จะต้องปฏิบัติต่อประชาชนทุกคน

คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดเป็นองค์กรหนึ่งที่ใช้อำนาจเกี่ยวกับการประ สติธิประสาทความยุติธรรมตามกฎหมายเลือกตั้ง โดยมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้บัญญัติรับรอง อำนาจและหน้าที่ไว้ เพื่อพิจารณาคดีเลือกตั้งให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการเลือกตั้งที่ต้องการ ให้การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือในการได้ตัวแทนของประชาชนเข้าไปบริหารประเทศอย่างแท้จริง

⁵ นันทวัฒน์ บรมานันท์ สัญญาทางปกครอง วิญญูชน 2550 หน้า 28

บทที่ 3

อำนาจการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งขององค์กร ตุลาการตามกฎหมายไทย

คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งถือเป็นคดีพิเศษตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 219 วรรคสาม มาตรา 239 และมาตรา 240 ประกอบกับ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ซึ่งในที่นี่จะขอกว่าเฉพาะการเลือกตั้งในระดับประเทศไม่รวมการเลือกตั้งท้องถิ่น

มาตรา 219 วรรคสาม บัญญัติไว้ว่า “ให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา” หมายความว่า หากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลฎีกาเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีดังกล่าว แทนที่จะเป็นศาลปกครองที่มีอำนาจพิจารณา

1. มาตรการในการจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม การจัดการ เลือกตั้งใหม่และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง⁶

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้มี **คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)** ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีเจตนารมณ์ที่จะให้ กกต. เป็นองค์กรอิสระมีอำนาจหน้าที่ควบคุม ดูแล ปฏิรูปกระบวนการจัดการเลือกตั้งและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาการเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้การเลือกตั้งในทุกระดับ ทั้งการเลือกตั้งระดับชาติ ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา รวมทั้งการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น เป็นไปด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรม เพื่อให้ได้คนดี มีความรู้ความสามารถ

⁶ สมพล พงษ์พิพัฒน์ 12 ปี ก.ก.ต. ข้ามพ้นวิกฤตเพื่อการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม รุ่งศศิการพิมพ์

เข้ามาเป็น “ผู้แทน” ของปวงชนชาวไทย รัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดไว้ในมาตรา 145 ให้ กกต. ต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงโดยพลัน เมื่อมีกรณีที่น่าสงสัยว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายและให้มีอำนาจวินิจฉัยสั่งการด้วย โดยการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งแบ่งเป็น 2 กรณี คือ กรณีวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้งและกรณีวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหลังประกาศผลการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีบัญญัติให้คณะกรรมการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม แม้ภายหลังได้มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 รัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ บัญญัติให้คณะกรรมการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งส่วนใหญ่มีหลักการคงเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ยกเว้นการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหลังประกาศผลการเลือกตั้ง ที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้เป็นอำนาจของศาลยุติธรรม นอกจากนี้อำนาจหน้าที่อื่นตามมาตรา 236 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังคงหลักการเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ยกเว้นการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหลังประกาศผลการเลือกตั้ง ที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้เป็นอำนาจของศาลยุติธรรม นอกจากนี้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้เพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ โดยให้มีอำนาจวางระเบียบเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้ง และดำเนินการใดๆ ของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่อื่นตามมาตรา 236 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังคงหลักการเดิมเช่นกัน ซึ่งวัตถุประสงค์หลักเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งในการปฏิบัติงานตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้มี 5 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนากระบวนการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม 2) ส่งเสริมประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจมีจิตสำนึกและวิถีชีวิตประชาธิปไตย 3) เสริมสร้างการเมืองภาคประชาชนให้มีความเข้มแข็ง 4) ส่งเสริมสนับสนุนพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง 5) พัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ต้องการให้ระบบการเมืองมีความสุจริตและชอบธรรมในการใช้อำนาจ จึงต้องมี

กระบวนการในการควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมในส่วนของกาใช้
อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วยกระบวนการ 4 กระบวนการที่สำคัญ ดังนี้

1.1 กระบวนการสืบสวนสอบสวน ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนที่หนึ่ง กรณีการ
สืบสวนสอบสวน เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
ผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมืองซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ยื่นคำร้อง
คัดค้านว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือการ
เลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หากมีผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการ
จังหวัดหรือนายอำเภอในเขตเลือกตั้งนั้นร้องคัดค้านว่า การเลือกตั้งหรือการนับคะแนนเลือกตั้ง
สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เป็นไปโดยทุจริตหรือไม่เที่ยงธรรม คณะกรรมการการ
เลือกตั้งจะพิจารณาสั่งรับหรือไม่รับคำร้อง เมื่อสั่งรับคำร้องก็จะดำเนินการสืบสวนสอบสวนต่อไป
การสืบสวนสอบสวนเรื่องร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา ตาม
ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2550
คณะกรรมการการเลือกตั้งจะแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนเรื่องร้องคัดค้าน หรืออาจ
มอบหมายให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด เป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวน
สอบสวน คณะละ 3 คนเป็นผู้ทำการสืบสวนสอบสวนก็ได้แต่หากกรณีการคัดค้านการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ
ผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจ
หน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนซึ่งแตกต่างจากการสืบสวนสอบสวนเรื่องร้องคัดค้านการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมการการเลือกตั้งจะไม่ให้คณะกรรมการ
การเลือกตั้งประจำจังหวัดสืบสวนสอบสวนก็ได้ ส่วนที่สอง การแจ้งข้อกล่าวหาและให้โอกาส
ชี้แจงข้อเท็จจริงและแสดงหลักฐาน เรื่องร้องคัดค้านการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งทำการ
สืบสวนแล้วมีพยานหลักฐานสนับสนุนว่าผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้สมัครสมาชิกวุฒิสภา
หรือผู้สมัครสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา
พ.ศ. 2550 หรือพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545
ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะมีผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เลือกตั้งใหม่
หรือนับคะแนนใหม่ ก่อนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการดังกล่าวคณะกรรมการการ
เลือกตั้งต้องแจ้งข้อกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการ
เลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 24 และระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวน
และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2540 ข้อ 50 เพื่อให้โอกาสผู้ร้อง ผู้ถูกคัดค้านหรือผู้ถูกกล่าวหาให้

ถ้อยคำชี้แจงข้อกล่าวหา แสดงพยานหลักฐาน ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด หรือเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง การแจ้งข้อกล่าวหานี้ เป็นเรื่องสำคัญ หากคณะกรรมการการเลือกตั้งตั้งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยไม่มี การแจ้งข้อกล่าวหาอาจ ทำให้การสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนที่สาม การเสนอความเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด เมื่อคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนเสร็จและจะทำรายงานการสืบสวนสอบสวนเสนอผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดจะมีความเห็นท้ายรายงานการสืบสวนสอบสวนเสนอคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจะพิจารณาสำนวน อาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมก็ได้ แล้วยัง จะจัดทำความเห็นเสนอคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่หากเป็นกรณีการคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมาชิกวุฒิสภาก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง เมื่อสอบสวนเสร็จคณะกรรมการการเลือกตั้งอาจให้เสนอสำนวนต่อเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อเสนอต่อ คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำ จังหวัดก็ได้

1.2 กระบวนการวิเคราะห์สำนวนและเสนอความเห็น เป็นขั้นตอนที่สอง อันเป็นการ วิเคราะห์ความถูกต้องครบถ้วนของสำนวนทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงและเสนอความเห็นต่อ คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีการดำเนินการ 2 ส่วน คือ ส่วนแรก เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ทำความเข้าใจในสำนวนที่มีการสอบสวนเสร็จแล้ว โดยเลขาธิการ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะตรวจวิเคราะห์สำนวนว่าการจัดทำสำนวนตั้งแต่การตรวจคำร้อง การ สั่งรับคำร้อง การสืบสวนสอบสวน การแจ้งข้อกล่าวหาและการมีความเห็นในสำนวนเป็นไปโดย ถูกต้องครบถ้วนและชอบด้วยกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องหรือไม่ หากไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วย กฎหมาย เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งจะส่งสำนวนคืนให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประจำจังหวัดดำเนินการให้ถูกต้อง ส่วนที่สอง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 104 บัญญัติให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการอัยการ ข้าราชการอื่นหรือผู้ซึ่งเคยเป็น ข้าราชการดังกล่าว หรือผู้ซึ่งเคยเป็นข้าราชการตุลาการตามจำนวนที่เหมาะสมเป็นคณะกรรมการ คณะหนึ่งหรือหลายคณะเพื่อช่วยคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการตรวจสอบสำนวน การสืบสวน รวมทั้งรับฟังคำชี้แจงหรือพยานหลักฐานแทนคณะกรรมการการเลือกตั้งได้เรียกว่า คณะอนุกรรมการวินิจฉัยเรื่องคัดค้านและปัญหาหรือข้อโต้แย้ง

1.3 กระบวนการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด เป็นกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้งขั้นที่ สาม โดยเมื่อคณะอนุกรรมการวินิจฉัยเรื่องคัดค้านและปัญหาหรือข้อโต้แย้งได้พิจารณาและมี

ความเห็นในสำนวนแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด โดยแยกเป็น 2 กรณี คือ กรณีที่ 1 วินิจฉัยชี้ขาดก่อนประกาศผลการเลือกตั้งและกรณีที่ 2 วินิจฉัยชี้ขาดหลังประกาศผลการเลือกตั้ง

กรณีที่ 1. วินิจฉัยชี้ขาดก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาสำนวนและความเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ความเห็นเลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้งและความเห็นของคณะอนุกรรมการวินิจฉัยเรื่องคัดค้านและปัญหา เห็นว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการอันฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550 หรือพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 หรือมีพฤติการณ์เชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดก่อให้เกิดการสนับสนุนหรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว ทำให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่สุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องวินิจฉัยชี้ขาดสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หรือให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือสั่งให้นับคะแนนใหม่หรือสั่งให้ดำเนินคดีอาญา แต่หากไม่ปรากฏพยานหลักฐาน หรือรับฟังไม่ได้ว่าผู้ถูกคัดค้านกระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย คณะกรรมการการเลือกตั้งจะวินิจฉัยชี้ขาดให้ยกคำร้องคัดค้าน โดยให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด

กรณีที่ 2. วินิจฉัยชี้ขาดหลังประกาศผลเลือกตั้ง เมื่อมีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ใดกระทำการใดๆ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาและกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น และคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้ใด คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องทำคำร้องและยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณีเพื่อวินิจฉัย

1.4 การวินิจฉัยและมีคำสั่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสาม “ให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา และให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น โดยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีให้เป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด

2. การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

เดิมนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพุทธศักราช 2540 มิได้ระบุให้ศาลฎีกาเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา แต่ให้เป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการเลือกตั้งตลอดจนการพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง แต่ต่อมาเห็นว่าควรให้องค์กรหนึ่งเข้ามามีอำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งองค์กรนั้นก็คือศาลฎีกา โดยให้ศาลฎีกาเข้ามามีหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มีการบัญญัติเพิ่มเติมในเรื่องของการให้ศาลฎีกามาพิจารณาวินิจฉัยว่าเห็นด้วยกับคณะกรรมการเลือกตั้งหรือไม่ในกรณีที่คณะกรรมการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งภายหลังจากการประกาศผลการเลือกตั้งนั้นซึ่งเป็นการลดทอนอำนาจของคณะกรรมการเลือกตั้ง ทำให้การพิจารณาคดีเลือกตั้งมีความถูกต้องและเป็นธรรมมากขึ้นตามหลักนิติรัฐ ในบทนี้จะได้กล่าวถึงคดีเลือกตั้ง ซึ่งคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติ และคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น โดยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติมีสาระสำคัญดังนี้

2.1 คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติ

คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภามาตามรัฐธรรมนูญมาตรา 219 วรรคสาม มาตรา 239 และมาตรา 240 และพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ โดยศาลฎีกาเป็นองค์กรที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติ และยังแยกออกเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติในกรณีทั่วไป และคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติในกรณีเฉพาะเรื่อง มีสาระสำคัญ ดังนี้

2.1.1 คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติในกรณีทั่วไป เป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภามาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 219 วรรคสาม ที่มีข้อคดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 239 หรือคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภามาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 240 หรือคดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามตามพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ หรือคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งอื่นใดที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ซึ่งคดีที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิ

เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาและคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา รัฐธรรมนูญมาตรา 239 และมาตรา 240 ได้กำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดี และได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเสนอคดีต่อศาลฎีกาไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ฉะนั้นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในกรณีทั่วไปนี้จึงหมายถึงเฉพาะคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา...เท่านั้น ไม่รวมถึงคดีที่เกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาแต่อย่างใด และไม่รวมถึงคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาในกรณีอื่นๆ ที่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะแล้ว

จากที่กล่าวมาจึงอาจสรุปความหมายของคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในกรณีทั่วไปว่า หมายถึง คดีที่พิพาทเกี่ยวกับการกระทำของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา เช่น

- 1) การฟ้องขอให้เพิกถอนการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการรับรองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา
- 2) การฟ้องขอให้เพิกถอนมติไม่รับเรื่องการคัดค้านการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาของ กกต. เป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา

ตัวอย่างดังกล่าวถือเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในกรณีทั่วไปที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาตามมาตรา 219 วรรคสาม แต่หากคดีพิพาทนั้นมีได้มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการกระทำของ กกต. ในการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาโดยตรง คดีนั้นย่อมไม่ใช่คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลฎีกาตามรัฐธรรมนูญมาตรา 219 วรรคสาม เช่น

- 1) การฟ้องขอให้วินิจฉัยสถานะของพรรคการเมืองและหัวหน้าพรรคการเมืองเพื่อวินิจฉัยสิทธิในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ใช่คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา

2) การฟ้องขอให้เพิกถอนประกาศการแบ่งเขตเลือกตั้งของ กกต. เป็นคดีเกี่ยวกับการใช้อำนาจทางปกครองหรือการดำเนินกิจการทางปกครองของ กกต. ที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด

3) การฟ้องขอให้ยุบพรรคการเมืองอันเนื่องมาจากกรรมการบริหารพรรคกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายอันมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมเป็นคดีเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองที่อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

2.1.2 คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติในกรณีเฉพาะเรื่อง คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในกรณีเฉพาะเรื่องเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะนอกเหนือจากกรณีทั่วไปตามรัฐธรรมนูญ 219 วรรคสาม ซึ่งได้แก่ คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติ และลักษณะต้องห้าม , คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง, คดีเกี่ยวกับการเพิกถอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา โดยในที่นี้จะขอกกล่าวถึงรายละเอียดในคดีคดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

2.2 คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 219 วรรคสามและมาตรา 239 และ พระราชบัญญัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 โดยศาลอุทธรณ์ คือองค์กรที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นซึ่งได้แก่ ศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ภาค ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ (1) คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในกรณีทั่วไป และ (2) คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในกรณีเฉพาะเรื่อง มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

2.2.1 คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในกรณีทั่วไป เป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 219 วรรคสาม ที่มีใช้คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 239วรรคสี่ หรือ คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งใดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ คดีประเภทนี้จึงหมายถึง คดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นเท่านั้น โดยไม่รวมถึง คดีที่เกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งเป็นกรณีทั่วไปที่กำหนดให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในกรณีที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ กล่าวคือ

คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในกรณีทั่วไป หมายถึงคดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำของ คณะกรรมการการเลือกตั้งในการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภา ท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

2.2.2 คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในกรณีเฉพาะเรื่อง เป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นที่รัฐธรรมนูญและกฎหมาย บัญญัติไว้โดยเฉพาะนอกเหนือจากกรณีทั่วไป อันได้แก่ คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับ เลือกตั้ง คุณสมบัติ และลักษณะต้องห้าม คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอน สิทธิเลือกตั้ง

3. คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในขั้นตอนก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งเรื่อยไปจนถึงหลังประกาศผลการ เลือกตั้ง คดีประเภทนี้คล้ายกับกรณีที่กรรมการให้ใบเหลืองหรือใบแดงแก่นักฟุตบอล กล่าวคือ การให้ใบเหลืองก็คือการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่ การให้ใบแดงก็คือ การวินิจฉัยให้มีการเพิก ถอนสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งอาจแยกออกได้เป็น 2 กรณี โดยถือเอาการประกาศผลการเลือกตั้งเป็นเกณฑ์ ในการแบ่ง คือ (1) คดีที่วินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนประกาศผลการ เลือกตั้ง และ (2) คดีที่วินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งภายหลังประกาศผล การเลือกตั้ง มีรายละเอียดดังนี้

3.1 คดีที่วินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนประกาศผลการ เลือกตั้ง

ขั้นตอนการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับ เลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง อยู่ที่มาตรา 239วรรคหนึ่ง มาตรา 239 วรรคสี่ ซึ่งระบุไว้ว่า ใน กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง วินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของ ผู้สมัครผู้ใดก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา หรือในกรณี ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครผู้ใด ก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ให้คำวินิจฉัยของ คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคหนึ่ง และมาตรา 239 วรรคสี่ การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เช่นนี้ เป็นการที่กฎหมายได้ให้อำนาจเด็ดขาดในการวินิจฉัยคดีแก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และให้คำวินิจฉัยเป็นที่สุด โดยศาลฎีกา และศาลอุทธรณ์ไม่มีอำนาจ

ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมถึงศาลอื่นๆ ก็ไม่มีอำนาจตรวจสอบคำวินิจฉัยเช่นเดียวกัน ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ถูกคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ไม่สามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อคุ้มครองสิทธิของตนได้ ดังนั้นในปัจจุบันคดีเกี่ยวกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครคนใดก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งจึงไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ แต่เป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เช่น

คำสั่งศาลฎีกาที่ 35/2551 รัฐธรรมนูญมาตรา 235 มาตรา 236 และมาตรา 237 ประกอบกับ พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ ส่วนที่ 10 ตั้งแต่มาตรา 103 ถึงมาตรา 113 ได้กำหนดให้ กกต. เป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ให้ กกต. มีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้งเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้นๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดที่กระทำการ ก่อ หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ หรือระเบียบหรือประกาศของ กกต. ซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งกรณีดังกล่าวรัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติให้คำวินิจฉัยของ กกต. เป็นที่สุด แสดงว่ากฎหมายมิได้ให้อำนาจศาลฎีกาพิจารณาในกรณีนี้ ซึ่งต่างกับในกรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้า กกต. เห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครเลือกตั้งผู้ใด รัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคสอง บัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเสียก่อน

กรณีของผู้ร้องทั้งสามซึ่งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดบุรีรัมย์ ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดบุรีรัมย์ กกต. ได้มีมติให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ผู้ร้องทั้งสามเป็นเวลาหนึ่งปี และให้มีการเลือกตั้งใหม่ ดังนั้นคำวินิจฉัยของ กกต. ดังกล่าวย่อมเป็นที่สุด ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคหนึ่ง การที่ผู้ร้องทั้งสามอ้างว่า กกต. กระทำผิดกฎหมาย เลือกปฏิบัติโดยมิชอบ ใช้ดุลพินิจแตกต่างกัน และคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นการร้องขอให้ศาลฎีกาตรวจสอบอำนาจการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้ร้องทั้งสามก่อนประกาศผลการเลือกตั้งของ กกต. ซึ่งไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลฎีกา ผู้ร้องทั้งสามจึงไม่มีอำนาจยื่นคำร้องคดีนี้ต่อศาลฎีกา จึงมีคำสั่งให้ยกคำร้องของผู้ร้องทั้งสาม

กฎหมายที่ให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เป็นไปตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ กกต. วินิจฉัยสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ อยู่ที่มาตรา 109 ซึ่งกำหนดว่า เมื่อได้มีการนับคะแนนเลือกตั้งแล้ว ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม กกต. จะงดการประกาศผลการเลือกตั้งและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นก็ ได้ โดยบทบัญญัติมาตรา 122 วรรคหนึ่ง กำหนดให้นำมาตรา 109 มาใช้บังคับแก่การเลือกตั้งวุฒิสภาด้วย และสาเหตุที่ทำให้ กกต. วินิจฉัยให้มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง อยู่ที่มาตรา 103 วรรคหนึ่ง ซึ่งกำหนดว่า ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ ถ้า กกต. สืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่า มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืน พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ หรือระเบียบหรือประกาศของ กกต. หรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าวหรือรู้ว่ามีกระทำการดังกล่าวแล้วไม่ดำเนินการเพื่อระงับการกระทำนั้น ถ้า กกต. เห็นว่าการกระทำนั้นน่าจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้ กกต. สั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่กระทำการเช่นนั้นทุกรายเป็นเวลา 1 ปี นับแต่วันที่ กกต. มีคำสั่ง และนำมาใช้บังคับแก่การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาด้วย โยอนุโลม หากเป็นการเลือกตั้งสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น สาเหตุที่ทำให้ กกต. วินิจฉัยสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ เป็นไปตาม พระราชบัญญัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นฯ มาตรา 95 เมื่อ กกต. ประจำจังหวัด ได้รับรายงานผลการนับคะแนนเลือกตั้งแล้วเห็นว่า ได้มีการทุจริตในการเลือกตั้งหรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมหรือมีการฝ่าฝืนมาตรา 57 ให้รายงานต่อ กกต. ถ้า กกต. เห็นด้วยกับรายงานให้ มีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ เป็นกรณีที่ กกต. งดการประกาศผลการเลือกตั้งและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ด้วยเหตุที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าผู้สมัครผู้นั้นได้กระทำการอันมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมและสาเหตุที่ทำให้ กกต. วินิจฉัยให้มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง อยู่ที่มาตรา 96 ซึ่งกำหนดว่า ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งถ้า กกต. จังหวัดสืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่า มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืน พระราชบัญญัติ นี้หรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าวหรือรู้ว่ามีกระทำการดังกล่าวแล้วไม่ดำเนินการเพื่อระงับการกระทำนั้น ถ้า กกต. ประจำจังหวัดเห็นว่าการกระทำนั้นน่าจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมให้ กกต. ประจำจังหวัดรายงานผลการสืบสวนสอบสวนต่อ กกต.

เพื่อพิจารณาสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครที่กระทำการนั้นเป็นเวลา 1 ปีนับแต่วันที่ กต. มีคำสั่ง

จะเห็นได้ว่า การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของ คณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา จะเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคหนึ่ง และมาตรา จึงกำหนดให้มี “คณะกรรมการตรวจสอบ” เพื่อเป็นการถ่วงดุลการใช้อำนาจดุลพินิจของ กต. ประกอบด้วยผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการกฤษฎีกาทุกคณะตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกาซึ่งไม่เป็นข้าราชการที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ และไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นใดในพรรคการเมือง เพื่อมิให้ กต. ใช้อำนาจเป็นไปโดยมิชอบ ก่อนมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่การให้คณะกรรมการตรวจสอบ คำวินิจฉัยกรณีนี้ใช้เฉพาะคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเท่านั้น ไม่นำมาใช้กรณีการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยก่อนที่ กต. จะวินิจฉัยเพื่อมีมติให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง กต. ต้องแจ้งความเห็นพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังคณะกรรมการตรวจสอบ เพื่อพิจารณาความเห็นนั้นว่าเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากคณะกรรมการตรวจสอบมีความเห็นแตกต่างจากความเห็นของ กต. กรณีเช่นนี้ กต. จะมีคำวินิจฉัยตามความเห็นเดิมก็ได้แต่ต้องแสดงเหตุผลและให้ประกาศคำวินิจฉัยพร้อมทั้งเหตุผลและความเห็นของคณะกรรมการตรวจสอบในราชกิจจานุเบกษา ตามมาตรา 105 วรรคสอง แต่ การกำหนดให้มี คณะกรรมการตรวจสอบนี้ ไม่สามารถตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งกรณีดังกล่าวได้อย่างแท้จริง เนื่องจากหากคณะกรรมการการเลือกตั้งมีความเห็นที่แตกต่างจากความเห็นของคณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการการเลือกตั้งก็สามารถมีคำสั่งตามคำวินิจฉัยของตนเองได้โดย คณะกรรมการตรวจสอบไม่มีอำนาจสั่งยกเลิกคำสั่งดังกล่าวหรือมีบทลงโทษใดๆ แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้

ผลของคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง

เมื่อ กต. มีคำวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่แก่ผู้สมัครที่ได้คะแนนเลือกตั้งในลำดับที่ได้รับการเลือกตั้งตามมาตรา 109 ผู้สมัครผู้นั้นยังคงมีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งใหม่ โดยไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ และหากผู้นั้นยังคงได้คะแนนเลือกตั้งในลำดับที่ได้รับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งใหม่ซึ่งเป็นไปโดยปราศจากการทุจริตและเที่ยงธรรม กต. ก็มีหน้าที่จะต้องประกาศผลการเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครผู้นั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา และในกรณีที่ กต. มีคำวินิจฉัยให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแก่ผู้สมัครที่กระทำการฝ่าฝืนที่กฎหมายกำหนดไว้ อันทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไป

โดยสุจริตและเที่ยงธรรม คำวินิจฉัยก็จะมีผลเป็นการเพิกถอนสิทธิผู้สมัครผู้นั้นเป็นระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันที่มีคำสั่ง ตามมาตรา 103 วรรคหนึ่ง และผู้สมัครที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอาจถูกดำเนินคดีอาญาในความผิดตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ อีกด้วย และอาจจะต้องถูกศาลสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยมีกำหนดเวลาสูงสุด 20 ปี นับแต่วันที่มีคำสั่ง ซึ่งหากผู้สมัครที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นผู้ได้คะแนนในลำดับที่จะได้รับการเลือกตั้งให้ กกต. สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่เพื่อให้ได้ผู้ได้รับการเลือกตั้งครบจำนวนในเขตเลือกตั้งนั้นตามมาตรา 103 วรรคหนึ่ง โดยผู้สมัครที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ด้วยตามมาตรา 113 และผู้สมัครที่ถูกเพิกถอนสิทธิที่ย่อมไม่มีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งใหม่ เนื่องจากเป็นผู้เสียสิทธิเลือกตั้งเสียแล้ว แต่หากเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเมื่อ กกต. มีคำวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่แก่ผู้สมัครที่ได้คะแนนเลือกตั้งในลำดับที่ได้รับการเลือกตั้งตามมาตรา 95 ผู้สมัครยังคงมีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งใหม่ โยไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ และหากผู้สมัครนั้นได้คะแนนเลือกตั้งในลำดับที่ได้รับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งใหม่ซึ่งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมเป็นหน้าที่ของ กกต. ที่ต้องประกาศผลการเลือกตั้งให้ผู้สมัครผู้นั้นเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นและในกรณีนี้ กกต. มีคำวินิจฉัยให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแก่ผู้สมัครที่กระทำการฝ่าฝืนที่กฎหมายกำหนดไว้ คำวินิจฉัยก็จะมีผลเป็นการเพิกถอนสิทธิผู้สมัครผู้นั้นเป็นระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันที่มีคำสั่ง ตามมาตรา 96 ผู้สมัครผู้นั้นอาจถูกดำเนินคดีอาญาในความผิดตาม พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นฯ และอาจถูกศาลสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยมีกำหนดสูงสุด 20 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งซึ่งหากผู้สมัครที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นผู้ได้คะแนนในลำดับที่จะได้รับการเลือกตั้งให้ กกต. สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่เพื่อให้ได้ผู้ได้รับการเลือกตั้งครบจำนวนในเขตเลือกตั้งนั้นตามมาตรา 96 วรรคหกโดยผู้สมัครที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ด้วยตามมาตรา 99 และผู้สมัครที่ถูกเพิกถอนสิทธิที่ย่อมไม่มีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งใหม่โดยปริยาย เพราะผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งจะต้องเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งเสียก่อน

3.2 คดีที่วินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง หลักเกณฑ์และขั้นตอนการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง จะอยู่ที่มาตรา 239 วรรคสอง และมาตรา 239 วรรคสี่ ในกรณีนี้ การที่ กกต. มีคำวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาหรือ กรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น คำวินิจฉัยของ กกต. จะไม่

เป็นที่สุดเหมือนกรณีก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง โดย กกต. มีหน้าที่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ เพื่อวินิจฉัยอีกครั้งหนึ่งตามที่รัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคสอง มาตรา 239 วรรคสี่ ประกอบวรรคสอง กำหนดไว้ จึงถือว่ากรณีนี้ไม่เป็นอำนาจวินิจฉัยเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ ที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีที่ กกต. มีคำวินิจฉัยสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดภายหลังจากการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว เป็นการที่กฎหมายกำหนดให้ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์เข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจของ กกต. เนื่องจาก การสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งก่อให้เกิดผลร้ายต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งหลายประการ จึงต้องมีการคุ้มครองสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

สาเหตุที่ทำให้ กกต. มีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งจะเป็นไปตาม พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ มาตรา 111 วรรคหนึ่ง ซึ่งกำหนดว่าเมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดหรือผู้สมัครผู้ใดกระทำการใดๆ โดยไม่สุจริตเพื่อที่จะให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำอันเป็นการฝ่าฝืน พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ ระเบียบหรือประกาศของ กกต. หรือ พระราชบัญญัติ ว่าด้วยพรรคการเมืองฯ ให้ กกต. ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย ในกรณีที่ปรากฏจากการได้สวนของศาลฎีกาว่ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ากรณีเป็นไปตามคำร้องของ กกต. ให้ศาลฎีกาสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้สมัครผู้นั้นมีกำหนดเวลา 5 ปี นับแต่วันที่มิคำสั่ง โดยบทบัญญัตินี้ให้มาใช้บังคับแก่การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาโดยอนุโลม และในกรณีเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นสาเหตุที่ทำให้ กกต. มีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งจะเป็นไปตาม พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นฯ มาตรา 97 เมื่อ กกต. ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว หากภายหลังมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการใดๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับการเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมหรือฝ่าฝืน มาตรา 57 ให้ กกต. มีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครเป็นเวลา 1 ปี หรือมีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่ ซึ่งต้องสั่งภายใน 1 ปีนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งและกำหนดให้นำหลักเกณฑ์ในมาตรา 96 มาใช้บังคับกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครหลังการประกาศผลการเลือกตั้งแล้วโดยอนุโลม

ผลของคำสั่งศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องขอสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

ผลของการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครคนใดในกรณีของการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ผู้สมัครที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ ก็ยังมีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งใหม่ได้ โดยมีผลเช่นเดียวกับคำวินิจฉัยของ กกต. ส่วนในกรณีของการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก็มีผลเช่นเดียวกัน คือเมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ศาลฎีกามีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครคนใด ผู้สมัครคนนั้นก็หมดสิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง หมดสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง แต่กรณีที่ศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย จะเห็นว่าระยะเวลาในการเพิกถอนสิทธิจะแตกต่างจากระยะเวลาที่ กกต. มีคำวินิจฉัย โดยกรณีนี้เมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้วผู้สมัครจะถูกเพิกถอนสิทธิเป็นระยะเวลาถึง 5 ปี โดยการเพิกถอนสิทธินี้ อาจต้องมีการจัดการเลือกตั้งใหม่หรือไม่ก็ได้ ถ้าหากผู้สมัครที่ถูกเพิกถอนสิทธิเป็นผู้สมัครในลำดับที่ได้รับการเลือกตั้ง ก็จะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่เสมอ แต่หากผู้สมัครที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ได้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนเลือกตั้งในลำดับที่จะได้รับเลือกตั้งแล้ว ก็จะไม่มีการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ และในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งใดหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในเขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลงด้วยตามรัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคสอง และพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ มาตรา 111 วรรคสอง แต่ส่วนกรณีของผลของการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครคนใด ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น คำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง มีผลเหมือนคำวินิจฉัยของ กกต. ที่ให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ทุกประการ หากศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งใดหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใด ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นในเขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลงด้วยตามรัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคสี่ ประกอบวรรคสอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าหลักการสำคัญของมาตรา 239 ก็คือ การทำให้กระบวนการของการจัดการเลือกตั้งนั้นมีประสิทธิภาพและในขณะเดียวกันก็ให้มีการถ่วงดุลระหว่างอำนาจการวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับองค์กรอื่น โดยกำหนดให้ ความเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เห็นควรสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ภายหลังจากการประกาศผลการเลือกตั้งแล้วนั้น ต้องยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือ

ศาลอุทธรณ์ เพื่อที่ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์จะมีคำวินิจฉัยว่าเห็นควรให้มีการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือควรสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือไม่นั้น ถือเป็นกรให้องค์กรตุลาการเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบการใช้อำนาจดุลพินิจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เป็นการถ่วงดุลอำนาจของ กกต. เพราะ คณะกรรมการการเลือกตั้ง อาจใช้ดุลพินิจโดยไม่ถูกต้องก็ได้ และเป็นการประกันสิทธิของผู้สมัครด้วยอีกทางหนึ่งว่าจะได้รับการคุ้มครองสิทธิที่ตนมีอยู่โดยชอบด้วยกฎหมายมีการจัดการเลือกตั้งที่ถูกต้องตามหลักนิติรัฐ แต่การพิจารณาว่าองค์กรตุลาการองค์กรใดที่จะเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าว ควรจะต้องพิจารณารายละเอียด ลักษณะการใช้อำนาจ วิธีการดำเนินการตลอดจนขั้นตอนของกระบวนการวิธีพิจารณาในชั้นศาลให้สอดคล้องกับลักษณะของคดีที่มีปัญหาพิพาทกันอยู่ เนื่องจากองค์กรตุลาการก็ยังแยกออกเป็น ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลพิเศษอื่นๆ อีกหลายศาล ฉะนั้นจึงต้องพิจารณาให้ได้ว่า ศาลใดเป็นศาลที่เหมาะสมที่สุดที่จะนำมาใช้เป็นการตรวจสอบอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ อันทำให้กระบวนการพิจารณาคดีมีรูปแบบแตกต่างกัน ส่งผลต่อรูปคดีที่แตกต่างกัน เนื่องจาก กระบวนการ ขั้นตอน การพิจารณาคดีของแต่ละศาลจะมีลักษณะการดำเนินการที่แตกต่างกัน ต้องให้ศาลที่มีลักษณะการใช้อำนาจในลักษณะเดียวกับการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงจะสามารถเป็นการป้องกันการใช้อำนาจอย่างอำเภอใจของ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และตรวจสอบการใช้อำนาจได้อย่างเหมาะสมและบรรลุมัตถุประสงค์ของกฎหมายเกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย

อนึ่งศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ ถือเป็นศาลสูงที่อยู่ระบบศาลยุติธรรม ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุด ศาลฎีกานอกจะรับพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แล้ว ยังมีอำนาจพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้อำนาจไว้ แต่ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ เป็นศาลที่อยู่ในระบบกระบวนการของศาลยุติธรรมที่มีระบบการพิจารณาพิพากษาคดีตลอดจนกระบวนการรับฟังพยานหลักฐานที่แตกต่างจากศาลปกครอง

บทที่ 4

อำนาจขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งใน ต่างประเทศเปรียบเทียบกับอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งของ องค์กรในประเทศไทย

ในบทนี้จะทำการศึกษาองค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยคดีเลือกตั้งในต่างประเทศ แบ่งได้เป็นประเทศที่ตั้งองค์กรทางการเมืองให้ทำหน้าที่วินิจฉัยการเลือกตั้งและประเทศที่ตั้งองค์กรศาลทำหน้าที่วินิจฉัยการเลือกตั้ง ดังนี้

1. ประเทศที่ตั้งองค์กรทางการเมืองให้ทำหน้าที่วินิจฉัยการเลือกตั้ง

1.1 ประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศส ถือว่าเป็นประเทศที่มีการตั้งองค์กรทางการเมืองให้ทำหน้าที่วินิจฉัยการเลือกตั้ง ประเทศฝรั่งเศสมีการเลือกตั้ง 6 ระดับ ได้แก่ การเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งระดับภาค การเลือกตั้งระดับอำเภอ การเลือกตั้งระดับเทศบาล การเลือกตั้งนายกเทศมนตรี และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยุโรป โดยในแต่ละระดับจะมีรูปแบบการเลือกตั้งที่แตกต่างกันออกไป

องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งนั้น ฝรั่งเศสมีหลายองค์กรด้วยกัน ทั้งองค์กรศาลและองค์กรที่มีใช้องค์กรศาล ในส่วนขององค์กรที่ไม่ใช้องค์กรศาลนั้น กระทรวงมหาดไทยถือเป็นกระทรวงที่มีบทบาทสำคัญ และมีการจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งในรูปแบบขององค์กรปกครองอิสระหลายองค์กรด้วยกันที่มีลักษณะไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาจากฝ่ายบริหาร โดยมีอำนาจหน้าที่ในลักษณะเป็นองค์กรเฉพาะด้านตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์กรแต่ละองค์กร ดังนี้

1.1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง⁷

1) คณะกรรมการตรวจบัญชีค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งและเงินสนับสนุนพรรคการเมือง คณะกรรมการตรวจบัญชีค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งและเงินสนับสนุนพรรคการเมือง จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบัญญัติฉบับที่ 90-55 ลงวันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 1990 ว่าด้วยการกำหนดขอบเขตค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง และสร้างความโปร่งใสในการให้เงินสนับสนุนกิจการทางการเมือง คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วยสมาชิก จำนวน 9 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดูแลด้านการเงินของพรรคการเมืองให้เป็นไปอย่างโปร่งใส โดยมีอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมบัญชีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งระดับสมาชิกผู้แทนราษฎรสภายุโรป นิติบัญญัติ ภาค อำเภอ และเทศบาล รวมถึงการเลือกตั้งท้องถิ่นหรือระดับจังหวัด แต่ไม่มีอำนาจในการดูแลบัญชีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งประธานาธิบดี คณะกรรมการนี้มีอำนาจตรวจสอบประวัติของสมาชิกรัฐบาลและผู้ได้รับเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ก็ยังมีอำนาจหน้าที่ควบคุมบัญชีการเลือกตั้ง การให้เงินสนับสนุนกิจกรรมทางการเมือง ควบคุมรายรับ-รายจ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง พร้อมกับสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นด้วย

2) คณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (C.S.A) คณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ จัดตั้งขึ้นตามรัฐบัญญัติลงวันที่ 17 มกราคม ค.ศ.1989 แก้ไขเพิ่มเติมรัฐบัญญัติลงวันที่ 30 กันยายน ค.ศ.1686 ว่าด้วยเสรีภาพในการสื่อสาร คณะกรรมการชุดนี้มีสถานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 9 คน คณะกรรมการชุดนี้มีอำนาจหน้าที่ให้หลักประกันแก่เสรีภาพและความเสมอภาคในการสื่อสารวิทยุและโทรทัศน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง คณะกรรมการจะเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ในการผลิต การจัดโปรแกรม การออกรายการต่างๆ เกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของสถานีวิทยุและโทรทัศน์และยังมีหน้าที่ในการให้คำแนะนำต่างๆ เกี่ยวกับระยะเวลาในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งแก่สถานีวิทยุและโทรทัศน์อีกด้วย เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายในการเผยแพร่ออกอากาศทางวิทยุและโทรทัศน์ในระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

⁷ สุภภรณ์ แจ่มสุข ปัญหาทางกฎหมายของวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 2553 หน้า 45

3) คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการควบคุมการณรงค์หาเสียงเพื่อการเลือกตั้งประธานาธิบดี คณะกรรมการแห่งชาตินี้จัดตั้งขึ้นตามรัฐบัญญัติ ลงวันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ. 1962 ว่าด้วยการเลือกตั้งประธานาธิบดีในการเลือกตั้งทั่วประเทศ ประกอบด้วยสมาชิก 5 คน อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการแห่งชาตินี้ มีการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจนและเฉพาะ ช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น ก่อนข้างมีอำนาจที่จำกัด ได้แก่ อำนาจหน้าที่ในการดำเนินการตรวจตราดูแลการเลือกตั้งประธานาธิบดี โดยไม่มีอำนาจออกคำสั่ง กล่าวคือ ในกรณีที่มีความจำเป็นจึงจะเข้าไปดำเนินการเพื่อจัดให้มีมาตรการคุ้มครองความเสมอภาคของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งและให้การบังคับใช้กฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพแต่บทบาทดังกล่าวจะไม่เกี่ยวข้องกับด้านวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งอยู่ในอำนาจของคณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (C.S.A)

1.1.2 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญของประเทศฝรั่งเศส

เป็นองค์กรที่มีสถานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ มิได้มีลักษณะเป็นองค์กรอย่างศาล แต่มีลักษณะเป็นคณะกรรมการที่มีความเป็นกลาง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส นอกจากจะมีอำนาจในการควบคุมมิให้บทบัญญัติและกฎหมายใดๆ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแล้วยังมีอำนาจหน้าที่อีกหลายประการที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง เช่น อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาหรืออำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและมีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งประธานาธิบดีซึ่งผู้เขียนได้ทำการศึกษาลักษณะขององค์กรมีรายละเอียดดังนี้

หลังจากที่ประเทศฝรั่งเศสได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้วได้มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรขึ้นในปี ค.ศ. 1792 เป็นฉบับแรก และได้มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งต่อมาคณะผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้เสนอให้มีการจัดตั้ง "ลูกขุนรัฐธรรมนูญ" ทำหน้าที่ควบคุมกฎหมายและการกระทำต่างๆ มิให้ขัดรัฐธรรมนูญเป็นคณะกรรมการพิเศษแต่เนื่องจากเหตุผลว่าหากคณะกรรมการกระทำเกินขอบอำนาจหน้าที่องค์กรใดจะมีอำนาจเข้ามาตรวจสอบการกระทำและควบคุมการทำงานขององค์กร เพราะองค์กรนี้เป็นองค์กรที่อยู่สูงกว่าอำนาจรัฐทั้งหมด ทำหน้าที่ตรวจสอบการกระทำทั้งหลายเป็นหลักประกันของความเป็นปีกแผ่นของรัฐธรรมนูญด้วยเหตุนี้จึงยังไม่มีการจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้น

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญของประเทศฝรั่งเศส เป็นองค์กรที่มีสถานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ มีลักษณะและโครงสร้างขององค์กร คือ

1) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส (Conseil Constitutionnel) ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1958 นั้นมีลักษณะเป็นคณะกรรมการที่มีความเป็นกลาง ทำหน้าที่ลดความขัดแย้งระหว่างรัฐสภากับรัฐบาลและไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ทำหน้าที่เป็นองค์กรที่เป็นหลักประกันในสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ระบบการควบคุมกฎหมายไม่ให้ขัดกับรัฐธรรมนูญทำเฉพาะการควบคุมก่อนการประกาศใช้กฎหมายเท่านั้น ไม่มีบทบัญญัติให้มีการควบคุมหลังประกาศใช้กฎหมายแล้ว และการเสนอว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่จะเป็นหน้าที่ของนักการเมืองระดับสูงและสมาชิกรัฐสภาเท่านั้น

2) องค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ จะประกอบด้วยตุลาการ 2 ประเภท คือ ตุลาการที่มาจากการแต่งตั้ง และตุลาการตามกฎหมายตุลาการที่มาจากการแต่งตั้งมี 9 คน โดยมีตุลาการแต่งตั้งเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็คือ ประธานาธิบดี ประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภา แต่นายกรัฐมนตรีจะไม่มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญ ส่วนตุลาการตามกฎหมายจะมาจากอดีตประธานาธิบดีทุกคน ซึ่งถือเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่ง และผู้ที่จะเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ มาตรา 56 วรรคสาม แห่งรัฐธรรมนูญบัญญัติให้ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ โดยตุลาการแต่งตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่ง 9 ปี และให้มีการเปลี่ยนตุลาการจำนวน 1 ใน 3 ทุก 3 ปีตามมาตรา 56 วรรคแรก และตุลาการโดยตำแหน่งมีวาระการดำรงตำแหน่งตลอดชีวิตตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 วรรค 2 แห่งรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส ส่วนการพ้นจากตำแหน่งตุลาการแต่งตั้งจะพ้นจากตำแหน่งในกรณีตาย ลาออก และให้ออกเพราะขาดคุณสมบัติ ตุลาการโดยตำแหน่ง พ้นจากตำแหน่งได้กรณีเดียวคือ การสิ้นชีวิต เท่านั้น กฎหมายไม่ได้บัญญัติเรื่องการลาออกไว้ หากตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งไม่ประสงค์จะเป็นตุลาการก็จะใช้ชีวิตไม่เข้าร่วมประชุม แต่ก็ยังถือว่าตุลาการผู้นั้นเป็นตุลาการอยู่

1.1.3 อำนาจและหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งของตุลาการรัฐธรรมนูญ ฝรั่งเศส

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส นอกจากจะมีอำนาจในการควบคุมมิให้บทบัญญัติและกฎหมายใดๆ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแล้ว ยังมีอำนาจหน้าที่อื่นอีก โดยเฉพาะอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง โดยปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 59 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา โยกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ วันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ.1958 บัญญัติให้บุคคลที่มีชื่ออยู่ในบัญชีเลือกตั้ง ในเขตเลือกตั้ง และผู้สมัครมีสิทธิโต้แย้งคัดค้านผลการเลือกตั้ง ภายในสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง นอกจากนี้ก็ยังมีอำนาจหน้าที่อื่นอีก เช่น

การออกข้อกำหนดวิธีพิจารณา เกี่ยวกับการคัดค้านการเลือกตั้ง อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งการให้ประชาชนออกเสียงประชามติ ในส่วนของอำนาจที่เกี่ยวกับการควบคุมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา มีรายละเอียดดังนี้

(1) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา โดยจะควบคุมคุณสมบัติของผู้สมัครและควบคุมการประกอบอาชีพอื่นที่ขัดกับการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ สมาชิกวุฒิสภา การควบคุมคุณสมบัติของผู้สมัครจะมี“ตัวแทนรัฐบาลระจำภาค” เป็นผู้ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งในชั้นต้น หากมีข้อสงสัยก็จะระงับการลงทะเบียนไว้ก่อนและจะยื่นคำร้องไปยังศาลปกครองภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่การระงับการลงทะเบียน หากขาดคุณสมบัติศาลปกครองชั้นต้นมีอำนาจสั่งห้ามผู้สมัครสมัครเข้ารับเลือกตั้ง ซึ่งคำพิพากษาดังกล่าวอาจถูกคัดค้านได้ถ้ามีการร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญขอให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะ ถ้าผู้ขาดคุณสมบัติเข้ารับเลือกตั้งได้รับเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งอื่นหรือผู้ที่ได้รับเลือกตั้งอื่นอาจร้องคัดค้านการเลือกตั้งนั้นต่อตุลาการรัฐธรรมนูญได้ภายในสิบวันนับแต่วันประกาศผล คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจชี้ขาดว่า การเลือกตั้งนั้นเป็นโมฆะถ้าผู้ได้รับเลือกตั้งนั้นขาดคุณสมบัติจริง ส่วนการประกอบอาชีพอื่นที่ขัดต่อการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเกิดขึ้นภายหลังการเลือกตั้ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือสภาใดสภาหนึ่ง เป็นผู้มีอำนาจเสนอเรื่องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าผู้ได้รับเลือกตั้งประกอบอาชีพอื่นซึ่งต้องห้าม ก็จะต้องถูกปลดออกจากตำแหน่ง

(2) การตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่มีการคัดค้านผลการเลือกตั้งให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้พิจารณาชี้ขาดเกี่ยวกับความถูกต้องของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ต่อเมื่อมีการร้องโดยผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือผู้ที่ได้รับเลือกตั้งและต้องร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญภายใน 10 วันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ซึ่งกรณีนี้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะไม่พิจารณากระบวนการเลือกตั้งทั้งหมด แต่จะพิจารณาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศผลเท่านั้น

นอกจากนี้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งประธานาธิบดีด้วย โดยจะไม่เข้าไปแทรกแซงการบริหารงานของประธานาธิบดี และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังมีหน้าที่ให้คำแนะนำในกรณีที่ประธานาธิบดีจะใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา 16 ของ

รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1958 อีกด้วย ตามรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสได้ระบุให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้ดูแลตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้งประธานาธิบดี และตรวจสอบข้อร้องเรียน เป็นผู้ประกาศผลการเลือกตั้ง ในส่วนของการเตรียมการเลือกตั้ง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้เตรียมคำสั่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง เป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลในเรื่องของการจัดเตรียมการเลือกตั้ง หน้าที่รับสมัครและตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครรวมถึงการจัดทำรายชื่อผู้สมัครเสนอต่อสาธารณะด้วย เมื่อประกาศผลการเลือกตั้ง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะเข้าควบคุมการนับคะแนนและประกาศชื่อผู้สมัครที่ได้คะแนนเสียงข้างมากเป็นประธานาธิบดี ซึ่งกรณีที่มีปัญหาและผู้สมัครรายใดเห็นว่ามีความผิดอันควรสงสัย ก็สามารถร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้ภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่การประกาศผลเพื่อคัดค้านกระบวนการเลือกตั้งทั้งหมดได้

1.1.4 วิธีพิจารณาคดีของของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

การดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสมีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาแบบไม่มีคู่ความที่พิพาทกัน เว้นแต่กรณีที่เกี่ยวข้องกับการโต้แย้งความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ลักษณะสำคัญของการพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ สามารถสรุปได้ดังนี้

(ก) เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้รับคำร้อง ประเด็นที่ถูกโต้แย้งเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมายแล้วคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะต้องทำการตรวจสอบประเด็นข้อกฎหมายที่กล่าวอ้างไว้ในคำร้องด้วย

(ข) ในการวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาจะต้องบัญญัติหลักการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยไว้ชัดเจนในรัฐกำหนดว่าด้วยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

(ค) กระบวนการพิจารณาความจะไม่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา โดยเปิดเผย แม้กระบวนการพิจารณานั้นจะเป็นเรื่องของความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้ง เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยตรวจสอบเอกสารต่างๆ ในคดีเป็นสำคัญ

กระบวนการพิจารณาคดีจะเริ่มต้นด้วยการเสนอคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรมายังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หน่วยงานธุรการจะบันทึกคำร้องลงสารบบ ตรวจสอบเงื่อนไขการยื่นคำร้องว่าถูกต้องหรือไม่ หลังจากนั้นจะจัดส่งสำเนาคำร้องไปยังบุคคลที่มีสิทธิเสนอคำร้องอื่นๆ เพื่อให้รับทราบข้อมูลและสามารถทำความเห็นเสนอต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้

การพิจารณาวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีลักษณะเป็นการประชุมปรึกษาหารือ ในระหว่างคณะตุลาการรัฐธรรมนูญด้วยกันเองฝ่ายเดียว ซึ่งมีความแตกต่างจากระบบ

ศาลต่างๆ ไป ที่คู่กรณีจะมีสิทธิเข้าร่วมในการพิจารณาด้วย เนื่องจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสมีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมือง เห็นได้จากชื่อ ที่มีได้ใช้ชื่อว่า “ศาล” และการที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นองค์กรทางการเมือง จึงทำให้กระบวนการดำเนินงานต่างๆ ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่ต้องตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ต่างๆ ที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมทั่วไป จึงไม่มีการนำหลักการฟังความสองฝ่ายหรือการเปิดโอกาสให้คู่ความได้ชี้แจงมาใช้ในกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ แต่ใช้คำว่า “สภา” แทน โดยมีลักษณะขององค์กรที่เป็นรูปแบบเดียวกับคณะกรรมการทั้งหลาย ดังนั้นรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสจึงมิได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไว้ เพียงแต่บัญญัติให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดองค์กรและการดำเนินการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญรวมทั้งกระบวนการพิจารณา การกำหนดระยะเวลาในการเสนอข้อขัดแย้งให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ซึ่งภายหลังก็มีการตรารัฐกำหนดประกอบรัฐธรรมนูญที่ 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1958 ออกมาขยายความบทบัญญัติดังกล่าว และในการประชุมปรึกษาคดีและวินิจฉัยชี้ขาดคดี ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้รับผิดชอบสำนวนจะรายงานข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ปรากฏในกระบวนการพิจารณา รวมทั้งแสดงความเห็นและเหตุผลในการวินิจฉัยชี้ขาด หากตุลาการรัฐธรรมนูญมีความเห็นแตกต่างกัน ก็ต้องมีการลงมติในเรื่องดังกล่าว ซึ่งในกรณีนี้ตุลาการรัฐธรรมนูญจะออกเสียงไม่ได้เพราะจะกลายเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม การประชุมปรึกษาคดีเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด ถือเป็นความลับ คู่ความหรือบุคคลทั่วไปไม่สามารถขอตรวจดูเอกสารได้

1.1.5 องค์กรอื่นของประเทศฝรั่งเศสที่มีอำนาจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่มีองค์กรตุลาการเข้ามาตรวจสอบการบริหารจัดการเลือกตั้งเพื่อควบคุมการเลือกตั้ง เนื่องจากฝรั่งเศสไม่ได้จัดให้มีองค์กรควบคุมการเลือกตั้งโดยตรง แต่จะใช้อำนาจขององค์กรตุลาการหรือศาลประเภทต่างๆ เข้าไปตรวจสอบการบริหารจัดการการเลือกตั้งที่อยู่ภายใต้อำนาจและความรับผิดชอบจากฝ่ายปกครองอีกชั้นหนึ่ง โดยอำนาจของศาลเกี่ยวกับการเลือกตั้งแต่ละประเภทจะแตกต่างกันออกไปโดยในเบื้องต้นศาลยุติธรรมจะมีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิในการเลือกตั้ง โดยคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ถือว่าเป็นที่สุดว่าจะให้มีรายชื่อบุคคลนั้นหรือคัดรายชื่อบุคคลนั้นออก แต่ในกรณีเป็นการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งกระทำโดยผิดแบบหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถที่จะร้องต่อศาลปกครองเพื่อให้พิจารณาคดีได้

จากลักษณะของคดีเลือกตั้งตามที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า ในกระบวนการเกี่ยวกับการเลือกตั้ง จะประกอบด้วยกระบวนการและขั้นตอนหลายขั้นตอนด้วยกัน เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนในการกำหนดและประกาศวันเลือกตั้ง ขั้นตอนการลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ขั้นตอน

การนับคะแนน และขั้นตอนในการประกาศผลของผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง หากในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการดังกล่าวเกิดความไม่ชอบด้วยกฎหมายเกิดขึ้น ผู้ที่มีส่วนได้เสียก็สามารถเสนอเรื่องต่อศาลเพื่อพิจารณาได้ เพื่อให้ศาลได้ตรวจสอบความถูกต้อง ซึ่งคดีที่เกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการในการเลือกตั้งนี้ ประเทศฝรั่งเศสได้ให้อำนาจศาลในการตรวจสอบคดีแตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) อำนาจในการพิจารณาและวินิจฉัยเกี่ยวกับขั้นตอนในการเลือกตั้ง ของสมาชิกสภายุโรป มีสภาแห่งรัฐ เป็นผู้ทำหน้าที่พิจารณาตรวจสอบ

(2) อำนาจในการพิจารณาและวินิจฉัยเกี่ยวกับขั้นตอนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น อยู่ในเขตอำนาจ “ศาลปกครองชั้นต้น”

(3) อำนาจในการตรวจสอบคดีที่เกี่ยวกับขั้นตอนในการเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติ (รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 มาตรา 59) ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้พิจารณาตรวจสอบ รวมถึงการเลือกตั้งฝ่ายบริหาร เช่น การเลือกตั้งประธานาธิบดี ก็จะอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน

อำนาจของผู้พิพากษาดังกล่าวที่เกี่ยวกับคดีเลือกตั้งมีอำนาจตามกฎหมายสามารถแยกพิจารณาอำนาจในการพิพากษาคดีได้ 2 ประการ คือ

ก. อำนาจในการชี้ให้เห็นว่ากระบวนการในการเลือกตั้งเป็นไปตามกฎหมายเลือกตั้งทุกขั้นตอน โดยถือว่าการเลือกตั้งมีผลใช้ได้อันเป็นการให้สัตยาบัน และ

ข. อำนาจในการชี้ให้เห็นว่า การเลือกตั้งนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย ผู้พิพากษามีอำนาจสั่งให้ผลการเลือกตั้งนั้นเป็นโมฆะได้ (และมีกลไกมาตรการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดในการเลือกตั้ง โดยศาลอาญาจะเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาคดี) และหากมีการนับคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่ถูกต้องตามกฎหมายผู้พิพากษามีอำนาจสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า องค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้งของฝรั่งเศส มีองค์กรหลักในการพิจารณาและตรวจสอบการจัดการเลือกตั้ง ในด้านต่างๆ 2 องค์กร คือ

1. คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา โดยจะควบคุมคุณสมบัติของผู้สมัครว่ามีสิทธิสมัครเข้ารับการเลือกตั้งหรือไม่ และควบคุมการประกอบอาชีพอื่นที่ขัดกับการดำรงตำแหน่ง โดยพิจารณาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศผลการเลือกตั้งเท่านั้น โดยรวมทั้งทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งประธานาธิบดี

เป็นผู้ดูแลตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้ง ข้าราชการเรียนต่างๆ และเป็นผู้ประกาศผลการเลือกตั้งประธานาธิบดีด้วย

2. องค์การตุลาการทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบคดีเกี่ยวกับขั้นตอนในการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาท้องถิ่น ซึ่งเกี่ยวกับขั้นตอนในการเลือกตั้งนี้แบ่งเป็น ขั้นตอนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ และขั้นตอนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นให้เป็นอำนาจของศาลปกครอง

2. ประเภทที่องค์กรศาลทำหน้าที่วินิจฉัยการเลือกตั้ง

2.1 ประเภทบราซิล

ประเทศบราซิล มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามกฎหมายรัฐธรรมนูญของบราซิล รัฐธรรมนูญของประเทศบราซิลฉบับปัจจุบันได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 1988 และประเทศบราซิลมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบกษัตริย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในระบบสหพันธ์สาธารณรัฐที่มีประธานาธิบดีเป็นประมุข โดยบราซิลมีรัฐธรรมนูญฉบับแรก ปี ค.ศ. 1891 รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้ระบุรับรองอำนาจอิสระ 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวก็ยังคงได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญฉบับต่อๆ มารวมถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันด้วย

สำหรับฝ่ายตุลาการ ผู้ใช้อำนาจตุลาการ ได้แก่ ศาลสูงสุดแห่งสหพันธ์ (Supremo Tribunal Federal – STF) ศาลสูง (Superior Tribunal de Justia-STJ) ศาลฎีกาและศาลเฉพาะ ต่างๆ เช่น ศาลเลือกตั้ง ศาลแรงงาน ศาลทหารและอื่นๆ ผู้พิพากษาของศาลสูงเหล่านี้ทั้งระดับสหพันธ์ และระดับมลรัฐ จะได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตลอดชีวิต ศาลสูงสุดแห่งสหพันธ์ เป็นองค์กรสูงสุดของอำนาจตุลาการ มีเขตอำนาจทั่วประเทศ ประกอบด้วยผู้พิพากษา 11 คน ที่ผ่านการฝึกอบรมและมีประสบการณ์ในเรื่องกฎหมายและรัฐธรรมนูญ และผ่านการทดสอบแล้ว ได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี หลังจากที่มีการเสนอชื่อและได้รับอนุมัติด้วยคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาดจากวุฒิสภา

ระบบการเลือกตั้งของประเทศบราซิลเป็นระบบการเลือกตั้งที่มีลักษณะเป็นสากล โดยกำหนดให้พลเมืองที่อ่านออกเขียนได้ทั้งหมดที่มีอายุระหว่าง 18-70 ปี มีหน้าที่ต้องไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ส่วนพลเมืองที่มีอายุระหว่าง 16-17 ปี และพลเมืองอาวุโสที่อายุมากกว่า 70 ปีขึ้นไป รวมถึงผู้อ่านเขียนหนังสือไม่ได้ไม่ว่าจะมีอายุเท่าใด ก็มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น จะต้องสังกัดพรรคการเมือง การจดทะเบียนพรรคการเมืองจะมีผลเมื่อได้รับการอนุมัติจากศาลเลือกตั้งสูงและต้องมีคุณสมบัติตรงตามที่ฝ่ายนิติบัญญัติกำหนด

ในการเลือกตั้ง ผู้ควบคุมการเลือกตั้งสามารถเรียกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งมาปฏิบัติหน้าที่ได้โดยประชาชน ไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนในการทำหน้าที่ ตรวจสอบหลักการเกี่ยวกับการลงทะเบียนเลือกตั้ง หากมีการทุจริตต่อหน้าที่ก็อาจจะให้มีการเพิกถอนและถูกตัดสิทธิโดยผู้พิพากษาศาลเลือกตั้ง จึงทำให้เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการลงทะเบียนเลือกตั้งจะต้องคอยตรวจสอบตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และในการตรวจสอบจะมีผลใช้ได้ก็ต่อเมื่อได้ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากผู้พิพากษาศาลเลือกตั้งแล้ว รัฐธรรมนูญของประเทศบราซิล มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้พิพากษาศาลเลือกตั้งศาลเลือกตั้งภูมิภาค และศาลเลือกตั้งสูงสุด เป็นองค์กรสำคัญที่มีบทบาทหลักในระบบการเลือกตั้งของบราซิล ละศาลภูมิภาค ก็จะมีอยู่ในทุกๆ รัฐของประเทศบราซิล

2.1.1 ศาลเลือกตั้ง

ประเทศบราซิล ถือว่าเป็นประเทศ ที่มีศาลเลือกตั้ง (Electoral Court) เกิดขึ้นเพื่อพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยเฉพาะ ซึ่งทำหน้าที่ในการรับจดทะเบียนพรรคการเมือง และควบคุมการเงินของพรรคการเมือง รวมถึงการกำหนดวันเลือกตั้ง และตัดสินคดีความเกี่ยวกับความผิดหรือข้อขัดแย้งที่เกิดจากการเลือกตั้ง ศาลเลือกตั้งของประเทศบราซิล สามารถแยกออกได้เป็น ศาลเลือกตั้งสูงสุด และศาลเลือกตั้งภูมิภาค โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ศาลเลือกตั้งสูงสุด

ศาลเลือกตั้งสูงสุดของประเทศบราซิล จัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1932 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะยุติการทุจริตในการเลือกตั้ง และเพื่อให้มีอำนาจพิจารณาคดีเลือกตั้งเหนืออำนาจของศาลเลือกตั้งภูมิภาค และเพื่อทำหน้าที่ควบคุมบทบาททางพรรคการเมือง มีอำนาจในการอนุญาตหรือยกเลิกการลงทะเบียนพรรคการเมือง การลงทะเบียนของผู้สมัครและรับรองการเลือกตั้ง วางระเบียบและควบคุมการแทรกแซงทางสื่อ โทรทัศน์และวิทยุของพรรคการเมืองในช่วงเวลาระหว่างที่มีการเลือกตั้ง ซึ่งศาลเลือกตั้งสูงสุดจะประกอบด้วยองค์คณะผู้พิพากษาอย่างน้อย 7 คน โดยมาจากการเลือกตั้งโดยการลงมติลับจากผู้พิพากษา 3 ท่าน ที่มาจากศาลสูงสุดสหพันธรัฐฯ ผู้พิพากษา 2 ท่านที่มาจากศาลยุติธรรมสูงสุด และได้มาโดยผ่านการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี 2 ท่าน โดยคัดเลือกมาจากผู้ประกอบวิชาชีพทนายความจำนวน 6 คน ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย เป็นผู้ที่มีชื่อเสียง มีคุณธรรม ซึ่งถูกเสนอชื่อโดยศาลสูงสุดแห่งสหพันธรัฐ

ศาลเลือกตั้งสูงสุด จะคัดเลือกประธานและรองประธานจากผู้พิพากษาที่มา
จากศาลสูงสุดแห่งสหพันธรัฐฯ และเลือกผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจากผู้พิพากษาที่มาจากศาล
ยุติธรรมสูงสุดของบราซิล

2) ศาลเลือกตั้งภูมิภาค

รัฐธรรมนูญบราซิลกำหนดให้มีศาลเลือกตั้งภูมิภาคในเมืองหลวงในแต่ละ
ละรัฐ และในส่วนกลาง โดยศาลเลือกตั้งภูมิภาคประกอบด้วยองค์คณะอย่างน้อย 6 คน โดย
คัดเลือกจาก

(1) วิธีการลงมติลับจาก

- ก. ผู้พิพากษา 2 ท่าน จากผู้พิพากษาศาลยุติธรรมสูงสุด
- ข. ผู้พิพากษา 2 ท่าน โดยศาลยุติธรรมสูงสุดจะคัดเลือกจากผู้
พิพากษาในศาล

(2) ได้มาโดยผ่านการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี 2 ท่าน โดยคัดเลือกมา
จากผู้ประกอบวิชาชีพทนายความจำนวน 6 คน ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย เป็นผู้
มีชื่อเสียง มีคุณธรรม ซึ่งถูกเสนอชื่อโดยศาลยุติธรรมสูงสุด

ส่วนผู้พิพากษาศาลภูมิภาค และส่วนกลางจะปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละ
รัฐหรือในส่วนกลางในเขตนั้นๆ หากจำนวนผู้พิพากษาไม่ครบตามที่กำหนดไว้ ให้คัดเลือกจากผู้
พิพากษาศาลเลือกตั้งส่วนภูมิภาคและส่วนกลางในแต่ละกรณีตามลำดับในศาลเลือกตั้งส่วนภูมิภาค
และส่วนกลางนั้นๆ

วาระการดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาศาลเลือกตั้ง ต้องดำรงตำแหน่ง
คราวละ 2 ปี ติดต่อกัน

2.1.2 อำนาจหน้าที่ของศาลเลือกตั้งและผู้พิพากษาศาลเลือกตั้ง

ตามรัฐธรรมนูญของประเทศบราซิล ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรที่
เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง และกำหนดอำนาจหน้าที่ของศาลเลือกตั้งและผู้พิพากษาศาลเลือกตั้ง โดย
ในมาตรา 121 ของรัฐธรรมนูญบราซิล ได้กำหนดอำนาจของผู้พิพากษาศาลเลือกตั้ง ดังนี้

- (1) ผู้พิพากษาศาลเลือกตั้งต้องปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความเหมาะสม มีอำนาจ
ในการรับรองและเพิกถอนการเลือกตั้งได้
- (2) ผู้พิพากษาศาลเลือกตั้งต้องดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี ติดต่อกัน
- (3) คำวินิจฉัยของศาลเลือกตั้งสูงสุดเกี่ยวกับการเลือกตั้งจะอุทธรณ์ไม่ได้
ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองไม่ให้ขัดกับที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และห้ามมิให้สั่งกักขัง หรือหน่วงเหนี่ยว
บุคคลใดให้ขาดอิสรภาพ

(4) คำวินิจฉัยของศาลเลือกตั้งส่วนภูมิภาคจะอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดได้ก็ต่อเมื่อ

ก. คำวินิจฉัยของศาลเลือกตั้งส่วนภูมิภาคขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญฉบับนี้

ข. เกิดปัญหาการตีความกฎหมายระหว่างศาลเลือกตั้งสองศาลหรือมากกว่านั้น

ค. เกิดการฟ้องร้องเกี่ยวกับเรื่องการขาดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือการประกาศผลรับรองผู้ชนะการเลือกตั้งในการเลือกตั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

ง. เมื่อมีการฟ้องเพิกถอนการประกาศผลคะแนนเลือกตั้ง หรือการฟ้องเพิกถอนคำสั่ง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อการเลือกตั้งในส่วนภูมิภาคหรือส่วนกลาง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประเทศบราซิล เป็นประเทศที่มีการตั้งองค์กรศาลให้ทำหน้าที่วินิจฉัยการเลือกตั้ง ซึ่งประเทศบราซิล ได้มีการจัดตั้งศาลเลือกตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะยุติการทุจริตการเลือกตั้ง และมีอำนาจเหนือศาลทั้งหมดในคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง อำนาจหน้าที่ที่สำคัญของศาลเลือกตั้ง ก็คือ มีอำนาจรับรองและเพิกถอนการเลือกตั้ง และคำวินิจฉัยของศาลเลือกตั้งภูมิภาคสามารถอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดได้ในบางกรณี และคำวินิจฉัยของศาลเลือกตั้งสูงสุดเป็นที่สุด อุทธรณ์ต่อไม่ได้ ถือได้ว่าเงื่อนไขดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการสร้างความเป็นธรรมแก่บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลเลือกตั้งภูมิภาค

3. องค์กรที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของต่างประเทศ

แนวความคิดเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของต่างประเทศมาจากความคิดว่าด้วยการทำให้สภาพบุคคลสิ้นสุดลงโดยผลของกฎหมาย มิให้เป็นผู้ทรงสิทธิต่างๆ อีกต่อไป แม้บุคคลดังกล่าวยังไม่ได้ตายโดยธรรมชาติ โดยเริ่มมีแนวความคิดนี้ตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ยุโรปยุคโบราณที่มีการกีดกันผู้กระทำผิดอาญามิให้เกี่ยวข้องกับการเมือง ต่อเนื่องมาจนถึงยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ยุโรปทั้งทวีปยังคงมีความคิดในการใช้มาตรการลงโทษทางอาญาแก่บุคคลที่กระทำความคิดว่าเป็นบุคคลนอกกฎหมายและบุคคลดังกล่าวอาจถูกฆ่าได้โดยผู้ที่ไม่มีความผิดแต่อย่างใด เช่น ในสมัยกรีกโบราณบุคคลที่ถูกประกาศว่า “Atimia” ซึ่งหมายความว่า “เป็นบุคคลนอกกฎหมายและสูญเสียสิทธิไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร” จะถูกห้ามมิให้ปรากฏตัวในศาล ห้ามมิให้ใช้สิทธิออกเสียงในสมัชชาของรัฐ ห้ามมิให้กล่าวอภิปรายในที่ประชุมตลอดจนถึงห้ามมิให้เป็นทหารในกองทัพ จนกระทั่งต่อมานักกฎหมายยุโรปได้พัฒนาความคิดไปสู่ การตายโดยผลของ

กฎหมายของบุคคล (Civil Death) เพราะบุคคลดังกล่าวไม่อาจใช้สิทธิต่างๆ ได้อีกต่อไป ซึ่งแตกต่างจากแนวความคิดในปัจจุบันที่มีหลักการมุ่งเน้นให้พลเมืองทุกๆ คนมีสิทธิเลือกตั้ง เว้นแต่มีเหตุอันควรอย่างยิ่งให้สามารถจำกัดหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้

3.1 การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน จะปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน (Strafgesetzbuch) และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของศาลรัฐธรรมนูญ (Bundesverfassungsgerichtsgesetz) ตามประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมัน มาตรา 45(5) ได้ให้อำนาจศาลมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง โดยให้สั่งไว้ในคำพิพากษาเมื่อเห็นสมควรที่จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เป็นระยะเวลาตั้งแต่สองปีถึงห้าปี และบทบัญญัติความผิดนั้นต้องได้ให้อำนาจศาลที่จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเอาไว้ด้วย และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งนี้ ถือเป็น “มาตรการอุปสรรค” กล่าวคือ การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ศาลจะต้องมีคำพิพากษาให้จำเลยได้รับโทษจำคุกและความผิดนั้นจะต้องเป็นความผิดเฉพาะที่ได้บัญญัติให้อำนาจศาลที่จะสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ส่วนตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามมาตรา 18 ของกฎหมายพื้นฐาน (Grundgesetz) หากปรากฏว่ามีการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญในทางเป็นปฏิปักษ์ต่อหลักประชาธิปไตย โดยเฉพาะเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพทางวิชาการ เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการสมาคม ความลับในการติดต่อทางจดหมาย ไปรษณีย์ โทรคมนาคม สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิที่จะลี้ภัย หากศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์วินิจฉัยว่ามีการกระทำความผิด ศาลย่อมมีอำนาจพิจารณาคดีและมีอำนาจเพิกถอนสิทธิต่างๆ ข้างต้นที่ถูกใช้ในทางเป็นปฏิปักษ์ต่อหลักประชาธิปไตย ตามมาตรา 13 (1) ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของศาลรัฐธรรมนูญ และศาลอาจกำหนดมาตรการป้องกันการใช้สิทธิที่จะมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญรวมทั้งสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิที่จะดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ตามมาตรา 39(2) ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของศาลรัฐธรรมนูญ

เหตุแห่งการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนี้ ที่มาของกฎหมายที่ให้อำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง สามารถแบ่งได้เป็นการกระทำที่เป็นเหตุให้มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามประมวลกฎหมายอาญาและการกระทำที่เป็นเหตุให้มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์

1) ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน ความผิดที่ให้อำนาจศาลเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคล เช่น ความผิดต่อความสงบเรียบร้อยของชาติ ความผิดฐานกบฏ ความผิดฐานโจมตีต่อองค์กรหรือผู้แทนทางการทูตของรัฐต่างประเทศ ความผิดต่อองค์กรตามรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ความผิดฐานก่อตั้งองค์กรก่อการร้าย ความผิดเหล่านี้ เฉพาะ

ความผิดต่อองค์การตามรัฐธรรมนูญ กระบวนการเลือกตั้งและลงคะแนนเสียงเท่านั้นที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการเลือกตั้ง ส่วนความผิดฐานอื่นๆ ไม่เกี่ยวกับการเลือกตั้งแต่กฎหมายของเยอรมันได้ บัญญัติให้เป็นเหตุเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งด้วย เช่น บุคคลที่กระทำความผิดมีพฤติการณ์ไม่น่า ไว้วางใจและไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง การดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ กฎหมายจึงบัญญัติ ให้ศาลมีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งด้วย เนื่องจากกฎหมายเยอรมันการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจะ ทำได้ก็แต่โดยคำพิพากษาของศาลในความผิดที่กฎหมายให้อำนาจศาลเท่านั้น ความผิดอื่นใดที่ศาล ไม่ได้ให้อำนาจศาลก็ไม่อาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้ เนื่องจากเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลมี อำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคล ถึงแม้ว่า ความผิดของบุคคลอาจไม่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในกรณีเช่นนี้จึงเป็นไปเพื่อเหตุผลเฉพาะด้านความมั่นคงของรัฐ สำหรับการกระทำที่เป็นเหตุให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน ภาค ความผิด หมวดที่ 4 ว่าด้วย ความผิดต่อองค์การตามรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งและการลงคะแนน เสียง ในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดต่อองค์การตามรัฐธรรมนูญปรากฏว่าไม่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและไม่ เป็นเหตุให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแต่อย่างใด ส่วนความผิดที่เหลือในหมวดนี้แม้เป็นความผิด เกี่ยวกับการเลือกตั้ง แต่กฎหมายก็บัญญัติไว้เพียงการกระทำบางมาตราเท่านั้นว่าเป็นการกระทำอัน สมควรที่จะเป็นเหตุให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เช่น มาตรา 107 ความผิดฐานขัดขวางกระบวนการ เลือกตั้ง ได้แก่กรณีที่ถูกผู้ใหญ่เชื่อว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายโดยขัดขวางหรือรบกวนซึ่งการเลือกตั้ง หรือการคำนวณผลการเลือกตั้ง มาตรา 107 เอ ความผิดฐานปลอมแปลงคะแนนเสียง ได้แก่กรณีที่ ผู้ใดใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่มีสิทธิทำให้ผลการเลือกตั้งไม่ถูกต้อง มาตรา 108 บี ความผิดฐานซื้อ เสียงและขายเสียง ได้แก่กรณีที่ผู้ใดเสนอว่าจะให้ สัญญาว่าจะให้ จัดหาให้แก่ผู้อื่นซึ่งสิ่งของหรือ ผลประโยชน์อื่นใดเพื่อให้ผู้รับไม่ลงคะแนนเสียงหรือลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

การกระทำที่เป็นเหตุให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมาย อาญาเยอรมันนี้ มีการใช้บังคับแก่การเลือกตั้งทุกระดับไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในรัฐสภาแห่ง สหพันธ์ การเลือกตั้งของสมาชิกรัฐสภาแห่งสหภาพยุโรป การเลือกตั้งในระดับมลรัฐ เขตปกครอง ท้องถิ่น

2) กฎหมายวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ความผิดที่ให้อำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งปรากฏตามมาตรา 39 ของกฎหมายวิธีพิจารณา คดีของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ บทบัญญัติดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับการพิจารณาของศาล รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ในเขตอำนาจที่เกี่ยวกับการสิ้นสุดของสิทธิขั้นพื้นฐานของมาตรา 13(1) ของกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลฯ โดยคดีดังกล่าวเกิดจากการใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักประชาธิปไตย ตามมาตรา 39(1) หากศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์

เห็นว่ามีการใช้สิทธิเสรีภาพที่มีลักษณะตามมาตรา 18 ของกฎหมายพื้นฐานจริง ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์มีอำนาจเพิกถอนสิทธิของผู้กระทำตามความจำเป็นเพื่อคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่ถูกละเมิดได้มีกำหนดเวลาอย่างน้อยหนึ่งปี รวมถึงมีอำนาจกำหนดมาตรการตามความจำเป็นเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพนั้นๆ บรรลุผล ซึ่งตามมาตรา 39(2) ในระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สั่งเพิกถอนสิทธิตามมาตรา (1) ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และสิทธิที่จะดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐอีกด้วย

บทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองระบอบประชาธิปไตยจากการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญที่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักประชาธิปไตย ในกรณีนี้จึงไม่เกี่ยวข้องกับการแสดงเจตจำนงของประชาชนผ่านทาง การเลือกตั้งแต่อย่างใด

3.1.1 องค์การที่มีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

1) องค์การที่มีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน เนื่องจากการกระทำที่เป็นเหตุให้เพิกถอนสิทธิกรณีนี้เป็นบทบัญญัติที่อยู่ในประมวลกฎหมายอาญา องค์การที่มีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจึงเป็นศาลยุติธรรม โดยกรณีนี้เป็นกรณีที่ถูกบัญญัติว่าเป็นคดีอาญา ศาลยุติธรรมที่มีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ก็คือ ศาลอาญา ซึ่งศาลมีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้ก็ต่อเมื่อมีคำพิพากษาให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษจำคุกเป็นระยะเวลาขั้นต่ำหกเดือน และจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้ก็เฉพาะแต่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 107, 107 เอ, 108, 108 บี ประกอบมาตรา 108 ซี, 108 อี เท่านั้นและนอกจากผู้กระทำผิดจะถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแล้วอาจถูกเพิกถอนสิทธิดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐและสิทธิสมัครรับเลือกตั้งด้วยการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันนี้ไม่อาจมีขึ้นได้โดยลำพังแต่จะต้องประกอบด้วยโทษจำคุกเสมอ การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจึงมีฐานะเป็น “มาตรการอุปกรณ (Nebenfolge (Ancillary Measure))” และศาลมีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้เป็นเวลาสองปีถึงห้าปีและคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีผลนับแต่คำพิพากษาถึงที่สุด

2) องค์การที่มีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ เนื่องจากการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งกรณีนี้เป็นไปตามมาตรา 39 (2) ของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เป็นไปตามเขตอำนาจ มาตรา 13(1) ของกฎหมายเดียวกันที่บัญญัติสื่อมาจากมาตรา 18 ของกฎหมายพื้นฐานอีกต่อหนึ่ง ที่บัญญัติให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เพิกถอนสิทธิของบุคคลที่ใช้เสรีภาพในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักประชาธิปไตย การที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้จะต้องปรากฏว่าศาลได้สั่งเพิกถอนการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักประชาธิปไตยก่อน

แล้ว จึงอาจถือได้ว่าอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นมาตรการอุปกรณที่มีขึ้นประกอบกับอำนาจเพิกถอนสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ที่ถูกใช้เป็นปฏิบัติต่อหลักประชาธิปไตยซึ่งเป็นมาตรการประธานระยะเวลาในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งขึ้นอยู่กับการใช้สิทธิที่เป็นปฏิบัติต่อหลักประชาธิปไตยสิ้นสุดลงแล้วหรือยัง หากการใช้สิทธิดังกล่าวสิ้นสุดลงแล้ว มาตรการประกอบต่างๆ ซึ่งรวมถึงการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งย่อมสิ้นสุดลงด้วย หากการใช้สิทธิดังกล่าวยังไม่สิ้นสุด ศาลก็อาจให้การเพิกถอนสิทธิต่างๆ รวมถึงการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งให้คงอยู่ต่อไปอีกก็ได้ ตามมาตรา 40 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีของศาลฯกรณีนี้จึงเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์

จะเห็นได้ว่าการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีความแตกต่างจากการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในประเทศไทย ซึ่งได้แก่กรณีดังต่อไปนี้

ก. บทบัญญัติที่ให้อำนาจในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลในการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนของประเทศไทยจะปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

ข. บทบัญญัติของกฎหมายที่ให้อำนาจศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่ว่าจะเป็นการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีของศาลรัฐธรรมนูญ การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งถือเป็นมาตรการอุปกรณที่การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ศาลจะต้องมีคำพิพากษาให้จำเลยได้รับโทษจำคุกหรือได้สั่งเพิกถอนการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญในทางที่เป็นปฏิบัติต่อหลักประชาธิปไตยก่อนแล้ว จึงจะมีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง แต่ของประเทศไทยการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ศาลสามารถสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้กระทำผิดได้เลยโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาให้จำคุกหรือเพิกถอนสิทธิตามรัฐธรรมนูญเสียก่อนหากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และไม่ถือเป็นมาตรการอุปกรณ ศาลสามารถสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้ทันทีโดยไม่จำเป็นต้องมีมาตรการประธาน

ค. องค์การที่มีอำนาจในการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หากเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญาก็คือ ศาลอาญา ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีของศาลฯ คือ ศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์ แต่ประเทศไทย องค์การที่มีอำนาจในการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก็คือ ศาลฎีกา หรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณี

ง. ในส่วนของบทบัญญัติอันเป็นเหตุให้มีการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งที่เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งนั้น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา องค์กรที่มีอำนาจพิจารณาคือศาลยุติธรรม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับประเทศไทยที่ให้ศาลยุติธรรมเข้ามามีบทบาทในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง แต่แตกต่างกันตรงที่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้ศาลอาญาเป็นศาลที่มีอำนาจ ในการเลือกตั้งทุกระดับ แต่ของประเทศไทยให้ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาแล้วแต่ว่าเป็นการเลือกตั้งในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น

จ. ตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ความผิดฐานอื่นๆ ไม่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ศาลที่มีอำนาจสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้หากเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดในประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ของประเทศไทย ศาลมีอำนาจสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้เฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้งเท่านั้น ความผิดฐานอื่นๆ กฎหมายมิได้บัญญัติให้อำนาจไว้

4. องค์กรที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งของไทย

ประเทศไทยมีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งหลายองค์กร อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดก็กระจัดกระจาย ไปยังองค์กรศาลต่างๆ ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนแน่นอนเป็นบรรทัดฐานเดียวกัน การวินิจฉัยคดีส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับการศึกษาความของศาลแต่ละศาล โดยหากพิจารณาจากบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา รวมถึงคำวินิจฉัยของศาลฎีกา คำวินิจฉัยของศาลปกครอง อาจกล่าวได้ว่าองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยชี้ขาดอันเกิดปัญหาจากการเลือกตั้ง กรณี เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือการมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่รวมถึงคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งอื่นๆ คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง กับองค์กรตุลาการ ศาลฎีกา และ ศาลปกครอง

4.1 คณะกรรมการการเลือกตั้ง จากอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีอำนาจในการควบคุมและดำเนินการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น การออกเสียงประชามติ จึงทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหา หรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติหรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

ในกรณีคดี ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา หากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งในกรณีนี้เป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งและเป็นที่สุดโดยองค์กรอื่นๆ จะไม่มีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำวินิจฉัยดังกล่าว ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคหนึ่ง และผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นจะไม่อาจใช้สิทธิทางศาลเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของตนเองได้ เนื่องจากกรณีนี้เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพียงผู้เดียวที่มีอำนาจวินิจฉัยสั่งการ ส่วนวิธีการสืบสวนสอบสวนและการชี้ขาดปัญหาจะเป็นไปตามระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง นอกจากนี้คณะกรรมการการเลือกตั้งยังมีอำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งได้สืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะวินิจฉัยสั่งการในเรื่องนั้นๆ และการวินิจฉัยสั่งการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่พิจารณา วินิจฉัยส่วนวิธีการสืบสวนสอบสวนและการชี้ขาดปัญหาจะเป็นไปตามระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งอำนาจดังกล่าวนี้ถือเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในด้านการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง

4.2 องค์กรตุลาการ ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ และ ศาลปกครอง ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ และศาลปกครองถือเป็นองค์กรสำคัญที่เข้ามามีบทบาทในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีอันเนื่องมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งศาลฎีกาเป็นศาลที่อยู่ในระบบศาลยุติธรรมพิจารณาคดีปกติทั่วไปเป็นศาลชั้นสูงสุด คำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้ ศาลอุทธรณ์ เป็นศาลที่พิจารณาคดีที่คู่กรณีอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น ขึ้นมาสู่ศาลอุทธรณ์ส่วนศาลปกครองเป็นศาลพิเศษ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 พิจารณาคดีอันเกิดจากการกระทำทางปกครองของผู้ใช้อำนาจปกครอง ซึ่งข้อพิพาทที่เกิดจากการเลือกตั้งที่เรียกว่าคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้นสามารถแยกออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ (1) คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติ และ (2) คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น โดยมีสาระสำคัญดังนี้

4.2.1 คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติ คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญมาตรา 219 วรรคสาม มาตรา 239 และมาตรา 240

และพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยศาลฎีกา เป็นศาลที่มีบทบาทสำคัญที่มีอำนาจพิจารณาคดีเลือกตั้งระดับชาติโดยเฉพาะคดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอันเป็นคดีระดับชาติ ซึ่งคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาตินี้แบ่งเป็นคดีเลือกตั้งในกรณีทั่วไป และคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในกรณีเฉพาะเรื่อง โดยคดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นคดีระดับชาติเฉพาะเรื่องตามมาตรา 239 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในระดับชาติในกรณีทั่วไป เป็นกรณีการเลือกตั้งตามมาตรา 219 วรรคสามตามรัฐธรรมนูญซึ่งมิใช่คดีที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมาตรา 239 หรือคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 240 หรือคดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามหรือคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะแล้ว ซึ่งหมายถึง คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำของ คณะกรรมการการเลือกตั้งในการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งในคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในระดับชาติในกรณีทั่วไปนี้ ตามมาตรา 219 วรรคสามกำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาในกรณีที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลที่ให้คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในกรณีทั่วไปอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา⁸

1) การฟ้องขอให้เพิกถอนการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการรับรองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา ตามคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ พ.26/2551

2) การฟ้องขอให้เพิกถอนมติไม่รับเรื่องการคัดค้านการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา

ตัวอย่างดังกล่าวเป็นคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งในกรณีทั่วไปที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลฎีกาศาลอื่นใดนอกจากนี้ที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา แต่หากกรณีข้อพิพาทมิได้มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการกระทำของคณะกรรมการการ

⁸ สุริยา ปานแป้น และ อนุวัฒน์ บุญนันทน์ *คู่มือสอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ* หน้า 289

เลือกตั้งในการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาโดยตรง คดีนั้นย่อมไม่ใช่คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาตามรัฐธรรมนูญมาตรา 219 วรรคสาม แต่อาจอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองหากเป็นการกระทำอันเกิดจากการใช้อำนาจทางปกครอง เช่น การฟ้องขอให้เพิกถอนประกาศการแบ่งเขตเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นคดีเกี่ยวกับการใช้อำนาจทางปกครองหรือการดำเนินกิจการทางปกครองของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดตามคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ ฟ.32/2550 หรือ หากเป็นกรณีข้อพิพาทอันเนื่องมาจากความชอบด้วยกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ คดีนั้นย่อมอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ เช่น คำสั่งศาลฎีกาที่ 140/2551 การฟ้องขอให้ยุบพรรคการเมืองอันเนื่องมาจากกรรมการบริหารพรรคกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายอันมิผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมเป็นคดีเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองที่อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

จะเห็นได้ว่าในคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในกรณีทั่วไปนั้นยังไม่มีควมชัดเจนและแน่นอนว่าข้อพิพาทนั้นจะอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลใดขึ้นอยู่กับกรณีความและการวินิจฉัยของศาลนั้นๆ ว่าคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีความหมายกว้างหรือแคบเพียงใด ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาในทางข้อเท็จจริงและอาจเกิดผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้เสียในคดีได้

ข. คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในระดับชาติในกรณีเฉพาะเรื่อง คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติในกรณีเฉพาะเรื่องนี้เป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะนอกจากกรณีทั่วไปตามมาตรา 219 วรรคสาม ได้แก่ 1) คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม 2) คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง 3) คดีเกี่ยวกับการเพิกถอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา โดยศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาและพิพากษาในคดีดังกล่าวคือศาลดังต่อไปนี้

1) คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม เป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา โดยแยกออกเป็น 2 กรณี คือ คดีที่วินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและคดีที่วินิจฉัยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม คดี ที่วินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นคดีที่ผู้สมัครซึ่งไม่มีชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในประกาศของผู้อำนวยการเลือกตั้งหรือ

คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ มีคำสั่งให้ผู้อำนาจการฯหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งรับสมัครตนและประกาศชื่อตนเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีและมีคำสั่งให้ผู้อำนาจการฯ รับสมัครตนและประกาศชื่อตนเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งประเภทนี้ก็คือ ศาลฎีกา ส่วนศาลที่รับคำร้องของผู้สมัครจะเป็นศาลใดนั้นเป็นไปตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 ส่วนคดีวินิจฉัยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามหรือที่เรียกกันว่า “คดีขอให้เพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้ง” เป็นคดีที่ผู้อำนาจการฯหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้เพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครที่ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง โดยแบ่งออกเป็นคดีขอให้เพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคดีขอให้เพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาซึ่งศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยในกรณีนี้ก็คือ ศาลฎีกา โดยขั้นตอนการดำเนินคดีประเภทนี้ก็เป็นไปตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 เช่นเดียวกัน

2) คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ผู้เขียนทำการศึกษา คดีประเภทนี้เป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในขั้นตอนก่อนประกาศผลการเลือกตั้งเรื่อยไปจนถึงหลังประกาศผลการเลือกตั้ง ซึ่งคดีประเภทนี้หากเป็นกรณีที่เกิดขึ้นก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง เช่นนี้การวินิจฉัยชี้ขาดหรือการพิจารณาจะเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งเท่านั้นเป็นผู้พิจารณาสืบสวนสอบสวนและมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรายใดศาลจะไม่มีอำนาจเข้าไปตรวจสอบคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งรัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคหนึ่งได้บัญญัติให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด แต่ถ้าหากว่าเป็นกรณีที่มีเหตุแห่งการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (ซึ่งก็คือ ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืน พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯหรือระเบียบหรือประกาศของ กกต. หรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุนหรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าวหรือรู้ว่ามีกระทำความดังกล่าวแล้วไม่ดำเนินการเพื่อระงับการกระทำนั้นและเห็นว่าการกระทำนั้นน่าจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม) ภายหลังจากการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว องค์กรศาลย่อมมีอำนาจเข้ามาตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำวินิจฉัยดังกล่าว

และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งกรณีนี้ไม่เป็นที่สุด คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อวินิจฉัยอีกครั้งหนึ่ง ศาลที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ก็คือศาลฎีกา ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคสอง ดังนั้นคดีเกี่ยวกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งจึงอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลฎีกา

3) คดีเกี่ยวกับการเพิกถอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา เป็นคดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลขอให้เพิกถอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาและขอให้ดำเนินการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาใหม่ รวมถึงขอให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกวุฒิสภาและบุคคลซึ่งกระทำการโดยไม่สุจริตอันทำให้การสรรหาสมาชิกวุฒิสภามีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 240 ส่วนเหตุแห่งการเพิกถอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาเป็นไปตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ ในกรณีนี้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยก็คือศาลฎีกา ตามมาตรา 134 ที่กำหนดว่าถ้าเห็นว่าการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาในส่วนตัวหรือขั้นตอนใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้ศาลฎีกามีคำสั่งให้คณะกรรมการสรรหาคำเนินการสรรหาในส่วนตัวหรือขั้นตอนนั้นใหม่ ให้ผู้ที่ได้รับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภานั้นพ้นจากสมาชิกภาพนับแต่วันที่ศาลฎีกามีคำสั่ง

4.2.2 คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญมาตรา 219 วรรคสาม มาตรา 239 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 โดยให้ศาลอุทธรณ์ เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญที่มีอำนาจพิจารณาคดีเลือกตั้งระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะคดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอันเป็นคดีระดับท้องถิ่นแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในกรณีทั่วไปและ 2) คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในกรณีเฉพาะเรื่อง โดยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในกรณีทั่วไปเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญมาตรา 219 วรรคสามที่มีใช้คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 239 วรรคสี่หรือคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ กล่าวได้ว่าตามรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นในกรณีทั่วไปที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ หมายถึง คดีที่เกี่ยวกับการกระทำของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการควบคุมและดำเนินการจัด

หรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น เช่น การฟ้องขอให้เพิกถอนการรับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้ง การประกาศรับรองผลการเลือกตั้งและให้ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง เป็นนายกเทศมนตรี เป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น ที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลอุทธรณ์ (คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 545/2552)

ในส่วนของคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในกรณีเฉพาะเรื่องเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ได้แก่ 1) คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติ และลักษณะต้องห้าม 2) คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง โดยศาลอุทธรณ์มีขอบเขตในการใช้อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังนี้

1) คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม คดีประเภทนี้เป็นคดีที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น อาจแบ่งได้เป็น 2 กรณีคือ 1.คดีวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง 2. คดีวินิจฉัยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามซึ่งทั้งสองกรณีนี้องค์กรที่มีอำนาจพิจารณาก็คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาลอุทธรณ์จะไม่มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัย เนื่องจากพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นมาตรา 49 มาตรา 50 กำหนดให้การวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด ศาลอุทธรณ์ไม่มีอำนาจวินิจฉัยคดีประเภทนี้

2) คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในขั้นตอนก่อนประกาศผลการเลือกตั้งเรื่อยไปจนถึงหลังประกาศผลการเลือกตั้ง ซึ่งกรณีเป็นเช่นเดียวกับการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยหากเป็นกรณีที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด เป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาลอุทธรณ์ไม่มีอำนาจวินิจฉัย แต่ถ้าหากว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดภายหลังจากการประกาศผลการเลือกตั้งกรณีนี้ศาลอุทธรณ์มีหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำวินิจฉัยดังกล่าวโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์เพื่อวินิจฉัยสั่งการอีกครั้งตามรัฐธรรมนูญมาตรา 239 วรรคสี่

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นเกี่ยวกับองค์กรวินิจัยชี้ขาดในคดีเลือกตั้ง จะเห็นได้ว่าทั้งประเทศฝรั่งเศสและประเทศบราซิลต่างก็มีองค์กรที่เกี่ยวข้องในการวินิจัยชี้ขาดเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งที่มีความชัดเจนและมีลักษณะ โดยเฉพาะของประเทศตนเอง ซึ่งการกำหนดให้องค์กรที่มีอำนาจในการวินิจัยชี้ขาดของทั้งสองประเทศนี้ก็มีความแตกต่างจากการกำหนดองค์กรในการพิจารณาวินิจัยในคดีเลือกตั้งของประเทศไทยโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ ประเทศฝรั่งเศส จะเป็นประเทศที่ไม่ได้จัดให้มีองค์กรควบคุมการเลือกตั้งโดยตรง มีองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมและดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งมีการจัดตั้งขึ้นหลายองค์กรรวมถึงมีองค์กรอิสระหลายองค์กร ที่เข้ามาควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้ง เช่น การควบคุมบัญชีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทุกระดับยกเว้นผู้สมัครรับเลือกตั้งประธานาธิบดี ตลอดจนรายรับ - รายจ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง มีคณะกรรมการตรวจบัญชีค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งและเงินสนับสนุนพรรคการเมือง การกำหนดหลักเกณฑ์ในการผลิตและการออกรายการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของสถานีวิทยุและ โทรทัศน์เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการวินิจัยชี้ขาดความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ในกรณีที่มีการคัดค้านผลการเลือกตั้งเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศผลเท่านั้น อำนาจในการวินิจัยชี้ขาดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง และการประกอบอาชีพอื่นที่ขัดกับการดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อำนาจในการควบคุมการให้ประชาชนออกเสียงประชามติ และควบคุมการเลือกตั้งประธานาธิบดี ส่วนองค์กรศาลที่เข้ามามีบทบาทเกี่ยวกับการพิจารณาคดีเลือกตั้งนั้น ประเทศฝรั่งเศสใช้อำนาจของศาลประเภทต่างๆ เข้าไปตรวจสอบการบริหารจัดการเลือกตั้ง โดยศาลยุติธรรม มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิในการเลือกตั้งและคำพิพากษาของศาลชั้นต้นนี้เป็นที่สุด เรื่องขั้นตอนในกระบวนการเลือกตั้งนั้นไม่ว่าเป็นขั้นตอนการกำหนดและประกาศวันเลือกตั้ง ขั้นตอนการลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ขั้นตอนการนับคะแนน ขั้นตอนการประกาศผลการเลือกตั้ง หากเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นศาลที่มีอำนาจพิจารณาและวินิจัยคดีเกี่ยวกับขั้นตอนในการเลือกตั้ง คือศาลปกครองชั้นต้น แต่หากเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งประธานาธิบดีอำนาจในการตรวจสอบคดีเกี่ยวกับขั้นตอนการเลือกตั้งเป็นของศาลรัฐธรรมนูญ ในส่วนของประเทศบราซิลจะมีองค์กรที่มีบทบาทเกี่ยวกับการควบคุมและการจัดให้มีการเลือกตั้งที่แตกต่างจากประเทศฝรั่งเศส ในขณะที่ฝรั่งเศสมีองค์กรอิสระที่เข้ามาควบคุมและตรวจสอบการเลือกตั้งในด้านต่างๆ หลายองค์กร แต่ประเทศบราซิลมีองค์กรหลักใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญในระบบการเลือกตั้ง ก็คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้พิพากษา

ศาลเลือกตั้ง และศาลเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งของบราซิลมีอำนาจหน้าที่เพียงควบคุม และดำเนินการจัดการเลือกตั้งเท่านั้น อำนาจหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นของศาลเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ในการรับจดทะเบียน ความคุ้มครองการเงินของพรรคการเมือง ยกเลิกการลงทะเบียนของพรรคการเมือง ความคุมบทบาททางพรรคการเมือง กำหนดวันเลือกตั้ง จัดการเรื่องการลงทะเบียนของผู้สมัครรับเลือกตั้ง รับรองการเลือกตั้ง รวมตลอดถึงวางระเบียบและควบคุมการแทรกแซงทางสื่อ โทรทัศน์และวิทยุของพรรคการเมืองในช่วงระหว่างเวลาที่มีการเลือกตั้ง ซึ่งประเทศบราซิลมีศาลเลือกตั้งซึ่งเป็นศาลพิเศษ และเป็นองค์กรเดียวในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้ง หากปรากฏหลักฐานว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปสุจริตและเที่ยงธรรมก็อาจถูกเพิกถอนและตัดสินโดยผู้พิพากษาศาลเลือกตั้ง ศาลเลือกตั้งมีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการฟ้องเพิกถอนการประกาศผลคะแนนเลือกตั้ง และการขาดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย เนื่องจากศาลเลือกตั้งเป็นผู้ที่มีอำนาจในการรับรองและเพิกถอนการเลือกตั้ง นอกจากนี้ศาลเลือกตั้งยังทำหน้าที่ตัดสินคดีความอื่นๆ ที่เกี่ยวกับความผิดหรือข้อโต้แย้งที่เกิดจากการเลือกตั้งอีกด้วย

จากที่กล่าวมาเห็นได้ชัดว่าองค์กรที่วินิจฉัยเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งของประเทศฝรั่งเศสและประเทศบราซิลมีความแตกต่างกันอย่างมากกับของประเทศไทย เนื่องจากประเทศฝรั่งเศสมีองค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องหลายองค์กรแบ่งอำนาจหน้าที่กัน ประเทศบราซิลก็มีองค์กรศาลที่จัดตั้งขึ้นมาเฉพาะเพื่อพิจารณาคดีเลือกตั้ง แต่ประเทศไทยมีองค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องหลายองค์กร เช่นเดียวกันทั้งรูปแบบขององค์กรอิสระและองค์กรศาล แต่ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องขอบเขตการใช้อำนาจ อาทิเช่น เรื่องการควบคุมการเงิน รายรับรายจ่ายของพรรคการเมือง ประเทศฝรั่งเศสจะมีคณะกรรมการตรวจบัญชีค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งและเงินสนับสนุนพรรคการเมือง ประเทศบราซิลก็คือศาลเลือกตั้ง ส่วนของประเทศไทยก็คือคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้นำที่ ซึ่งแตกต่างจากประเทศบราซิลที่คณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศบราซิลไม่มีอำนาจในเรื่องนี้ ในเรื่องการตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ประเทศฝรั่งเศสมีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้ตรวจสอบ ประเทศบราซิลก็คือศาลเลือกตั้ง ส่วนประเทศไทย ให้ศาลฎีกาเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ในกรณีที่เป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา หากเป็นการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยก็คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ในส่วนของกรณีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการเลือกตั้งองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยคดีประเภทนี้ของประเทศบราซิล ศาลที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัย ก็คือศาลเลือกตั้ง ที่จัดตั้งขึ้นมาพิจารณาโดยเฉพาะ ส่วนประเทศไทยก็แบ่งเป็นก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง และภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง หากกรณีเกิดขึ้นก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ถ้าเกิดขึ้นหลังประกาศผลการเลือกตั้งก็เป็นหน้าที่ของศาล

ฎีกาหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณี ของประเทศฝรั่งเศสการตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศผลเป็นอำนาจของคณะ ตุลาการรัฐธรรมนูญ แต่หากเป็นการตรวจสอบความถูกต้องสำหรับคดีเกี่ยวกับขั้นตอนต่างๆ ในการเลือกตั้ง หากเป็นการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น องค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยก็คือ ศาลปกครอง ชั้นต้น แต่หากเป็นการเลือกตั้งในระดับชาติ ก็คือศาลรัฐธรรมนูญ

จากการศึกษาพบว่าประเทศเหล่านี้ มีวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งโดยเฉพาะและชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยที่ยังไม่มีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะ มีเพียง ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิก ถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 จึงเห็นถึงความแตกต่างกับวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งทั้งของประเทศฝรั่งเศสและประเทศบราซิล ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งของประเทศไทยยังไม่มีความเหมาะสมเท่าที่ควรเหมือน เช่นประเทศฝรั่งเศสและประเทศบราซิลที่สามารถทำให้ผู้ที่อยู่ในกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้ง มั่นใจในกระบวนการพิจารณาว่ามีความโปร่งใส ยุติธรรมและสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้ที่ได้รับ ผลกระทบอย่างแท้จริง

บทที่ 5

ผลวิเคราะห์

จากที่ได้กล่าวมาแล้ว การเลือกตั้ง หมายถึงกิจกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง ด้วยการเลือกผู้แทนเพื่อทำหน้าที่เป็นรัฐบาล เป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชน ซึ่งมีคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมและดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม มีการให้อำนาจหน้าที่แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งหลายประการ การให้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อโต้แย้งต่างๆ การสืบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง การประกาศผลการเลือกตั้ง มีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคลหรือผู้แทนองค์กรเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมายและดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดเป็นองค์กรหนึ่งที่ใช้อำนาจเกี่ยวกับการประสิทธิประสาทความยุติธรรมตามกฎหมายเลือกตั้ง โดยที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายได้บัญญัติรับรองถึงอำนาจและหน้าที่ไว้ ก็เนื่องมาจากคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ จึงได้บัญญัติให้มีอำนาจหน้าที่ในด้านการใช้กฎหมายและพิจารณาคดีเลือกตั้งให้เกิดความเป็นธรรมและให้เกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคม รวมทั้งภาระหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของรัฐด้วย โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของการใช้อำนาจดุลพินิจของคณะกรรมการการเลือกตั้งกรณีเห็นควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ให้อำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่รัฐธรรมนูญของไทยฉบับ พ.ศ. 2550 กลับให้มีการทบทวนการใช้อำนาจดังกล่าวของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยให้ศาลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการตรวจสอบ โดยให้ศาลฎีกา เป็นศาลที่เข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบการใช้อำนาจนี้

จากการศึกษาเห็นว่า เหตุที่ให้ศาลฎีกา เป็นผู้เข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญไทยพ.ศ. 2550 ที่แก้ไขใหม่เนื่องจากผู้ร่างกฎหมายคงเห็นว่าหลังจากที่ประเทศไทยเปลี่ยนระบอบการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยการเลือกตั้ง คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งเดิมศาลยุติธรรมเป็นผู้พิจารณาคดีมาโดยตลอดและพิจารณาคดีได้เสร็จเรียบร้อยไม่มีปัญหารวมถึงคดีปกครองก็อยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลยุติธรรมมาก่อนมีการจัดตั้งศาลปกครอง เมื่อมีการ

จัดตั้งศาลปกครองขึ้นจึงเริ่มเกิดปัญหาเกี่ยวกับขอบอำนาจในการพิจารณาคดีเลือกตั้งขึ้นมา รัฐธรรมนูญของไทยฉบับ พ.ศ. 2550 จึงได้บัญญัติไว้ชัดเจนให้ศาลฎีกาเป็นผู้พิจารณาคดีเกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งระดับชาติ ให้ศาลอุทธรณ์เป็นผู้พิจารณาคดีเกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นอีกทั้งระบบศาลอาจแบ่งออกได้เป็นสองประเภท คือ 1. ศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป หมายถึงศาลยุติธรรม กับ 2. ศาลที่มีเขตอำนาจเฉพาะ หมายถึงศาลที่มีอำนาจพิจารณาในคดีเฉพาะตามที่กำหนดในกฎหมาย เช่น ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลทหาร ส่วนการพิจารณาคดีอื่นนอกเหนือจากคดีเฉพาะเหล่านี้ต้องอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม และการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งถือว่าเป็นลักษณะของคดีทั่วไปต้องเป็นเรื่องของศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป ซึ่งก็คือศาลยุติธรรม ส่วนเหตุผลที่ไม่ให้ศาลชำนาญพิเศษอื่นๆ เช่น ศาลแรงงาน ศาลภาษี ศาลทรัพย์สินทางปัญญา พิจารณาคดีเลือกตั้ง เห็นว่าศาลพิเศษเหล่านี้ มีกระบวนการพิจารณาและ ลักษณะเฉพาะของคดีที่จะขึ้นสู่ศาลที่กำหนดไว้แน่นอนชัดเจนแล้วว่าคดีในลักษณะเช่นใดจึงสามารถเสนอต่อศาล เช่นศาลแรงงานคดีที่จะขึ้นสู่ศาลแรงงานได้ก็ต้องเป็นคดีที่มีข้อพิพาทตามสัญญาจ้างระหว่างลูกจ้างและนายจ้างเท่านั้นบุคคลอื่นไม่เกี่ยวข้องไม่สามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ ซึ่งลักษณะของคดีเลือกตั้งจึงไม่สามารถอยู่ในเขตอำนาจของศาลแรงงานได้ ส่วนเหตุผลที่ศาลปกครองไม่มีอำนาจพิจารณาคดีเลือกตั้งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจากการศึกษาพบว่าผู้ร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยฉบับ พ.ศ. 2550 มาตรา 239 มีความเห็นว่า 1. อำนาจของศาลปกครองนั้นจะไม่รวมถึงอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญซึ่งมีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญกำหนดไว้โดยเฉพาะแล้ว 2. หากให้ศาลปกครองเข้ามาพิจารณาคดีตามมาตรา 239 นี้ อาจเป็นการเพิ่มอำนาจของศาลปกครอง เนื่องจากศาลปกครองมีอำนาจมากอยู่แล้วสามารถตีความได้ว่าลักษณะใดเป็นการกระทำทางปกครองได้อย่างกว้างขวาง และมีอำนาจพิจารณาในเรื่องอำนาจทางปกครองขององค์กรตามรัฐธรรมนูญอีกด้วย 3. เห็นว่า อำนาจของศาลปกครองควรมีอำนาจพิจารณาเฉพาะการใช้อำนาจในลักษณะของการกระทำทางปกครองที่เป็นการบริหารงานภายในองค์กรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การบริหารงานบุคคลภายในองค์กร ส่วนการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญควรเป็นเรื่องของศาลยุติธรรมเนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองเองก็เคยมีคำวินิจฉัยว่า ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาคดีที่ไม่ใช่การใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญแต่เป็นการใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือเรื่องอื่นๆ

แต่ผู้ศึกษาก็มีความเห็นว่า การตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเลือกตั้งตามมาตรา 239 แม้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะถือว่าเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญที่ให้อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลฎีกาที่มีระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน

อันเป็นศาลยุติธรรม ซึ่งมีประเด็นพิจารณาที่เห็นว่าศาลฎีกาที่มีระบบการพิจารณาในปัจจุบันควรเป็นศาลที่ตรวจสอบอำนาจวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เห็นควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 239 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ดังนี้

1. การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งถือเป็นการใช้อำนาจในลักษณะเป็นคดีพิเศษ
2. การใช้อำนาจในการจัดการดำเนินการเลือกตั้งเป็นการใช้อำนาจในทางกฎหมายมหาชน
3. วิธีการแก้ปัญหาข้อพิพาทอันเกิดจากการดำเนินการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการตามหลักนิติวิธีทางกฎหมายรัฐธรรมนูญมิใช่นิติวิธีทางกฎหมายเอกชน
4. กระบวนวิธีพิจารณาคดีของศาลฎีกายังมีการนำระบบการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาในการสืบพยานหลักฐานมาใช้ในคดีเลือกตั้งในขณะที่สถานะทางกฎหมายของคู่กรณีคดีเลือกตั้งไม่เท่าเทียมกันย่อมไม่สามารถสร้างความยุติธรรมและเป็นหลักประกันสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ได้รับผลกระทบ
5. การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลฎีกามีวิธีการไต่สวนสืบพยานหลักฐานต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าพยานหลักฐานย่อมไม่เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากคำสั่งหรือคำพิพากษาที่ให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
6. คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งมีวิธีพิจารณาเพียงชั้นเดียวไม่มีการตรวจสอบและกลั่นกรองคำสั่งของศาลฎีกาอีกย่อมไม่สามารถเป็นหลักประกันความเป็นธรรมของผู้ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือถูกสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่
7. วิธีพิจารณาคดีของศาลในคดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่มีลักษณะที่เข้มงวดเช่นเดียวกับคดีอาญา

จากประเด็นพิจารณาทั้ง 7 ข้อดังกล่าวข้างต้น สามารถแยกพิจารณารายละเอียดดังนี้

1. การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งถือเป็นการใช้อำนาจในลักษณะเป็นคดีพิเศษ

เห็นได้ว่า จากเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในการปฏิรูปทางการเมือง 3 ประการ ก็คือ การปฏิรูปกระบวนการเข้าสู่อำนาจของนักการเมือง กระบวนการตรวจสอบและ

ควบคุมการใช้อำนาจดังกล่าว และกระบวนการถอดถอนผู้ใช้อำนาจในทางมิชอบให้ออกจากตำแหน่ง องค์กรใหม่หลายองค์กรที่เรียกว่า “องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ” จึงเกิดขึ้นซึ่งองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญนี้ เดิมส่วนใหญ่จะมีที่มาที่อยู่ภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาหรือกำกับดูแลของรัฐบาลซึ่งเป็นองค์กรของรัฐที่ใช้อำนาจในทางบริหาร เดิมคณะกรรมการการเลือกตั้ง ก็เป็นส่วนหนึ่งของกระทรวงมหาดไทย จากเหตุผลของรัฐที่ต้องการให้มีกระบวนการการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม มีกระบวนการตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส จึงก่อให้เกิดมีคณะกรรมการการเลือกตั้งขึ้นมาเพื่อสนองตอบเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าว โดยองค์กรนี้มีได้อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลแต่อย่างใด แต่เป็นหน่วยงานอิสระของรัฐ จึงถือว่าการดำเนินการทั้งหลายของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นการกระทำขององค์กรที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจรัฐ เมื่อเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดการเลือกตั้งตั้งแต่ก่อนการเลือกตั้งจนกระทั่งประกาศผลการเลือกตั้งแล้วไม่ว่าเป็นข้อร้องเรียน ข้อคัดค้าน ในกระบวนการเลือกตั้งว่ามีเลือกตั้งโดยยุติธรรมหรือมีการทุจริตในการเลือกตั้งหรือไม่ กรณีเหล่านี้ถือได้ว่ามีคดีเลือกตั้งเกิดขึ้นแล้ว

คดีเลือกตั้ง ถือเป็น คดีพิเศษเนื่องจากการเลือกตั้งเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนโดยการสรรหาตัวแทนเพื่อไปทำหน้าที่บริหารประเทศ เป็นตัวแทนของประชาชนในการดำเนินการในด้านต่างๆ อันเป็นการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นเนื่องจากกระบวนการเลือกตั้งจึงเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่มีความแตกต่างจากคดีโดยทั่วไป เพราะคดีโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา คดีดังกล่าวล้วนแล้วแต่เป็นคดีที่เกิดจากการถูกระทบกระเทือนของสิทธิส่วนบุคคลเป็นสิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินหรือชื่อเสียงก็ตามแต่ คดีเหล่านี้เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นคู่กรณีแต่ละฝ่ายจะต่อสู้คดีจนถึงที่สุดเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองให้มากที่สุด ซึ่งแตกต่างไปจากคดีเลือกตั้งที่เกิดมาจากเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการให้กระบวนการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตยุติธรรมเพื่อให้ได้ผู้แทนโดยชอบธรรมอันเป็นประโยชน์สูงสุดของประเทศ แม้ว่าในเบื้องต้นการเกิดคดีเลือกตั้งอาจถือว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็ตามแต่ย่อมมีผลไปถึงกระบวนการเลือกตั้งทั้งหมดที่ถือเป็นผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นจึงถือได้ว่า คดีเลือกตั้งเกิดจากการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แต่คดีโดยทั่วไปเกิดจากการกระทำที่เป็นการกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน เป็นสิทธิส่วนตัว ในแง่ของคู่กรณี คดีเลือกตั้งเป็นคดีที่แตกต่างจากคดีอื่นที่คู่กรณีเมื่อเกิดคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งขึ้น องค์กรหลักในการทำหน้าที่ควบคุมดูแลจัดให้มีการดำเนินการเลือกตั้งรวมตลอดจนการวินิจฉัยข้อพิพาทต่างๆ ที่เกิดขึ้น คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่ามิหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการก่อ หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาหรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องเป็นกรณีที่พบการกระทำความผิดก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง และผลของคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งย่อมเป็นที่สุด ซึ่งอำนาจวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งนี้มีส่วนแตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ให้อำนาจวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสามารถกระทำได้หากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและยุติธรรมหรือมีการกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งไม่ว่าก่อนหรือหลังประกาศผลการเลือกอำนาจวินิจฉัยย่อมอยู่ที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่หากเป็นกรณีพบการกระทำความผิดภายหลังจากประกาศผลการเลือกตั้งแล้วรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีการเพิ่มเติมอำนาจของศาลในการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือควรเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย เมื่อศาลฎีกาได้สวนแล้วเห็นว่ามิหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ากรณีเป็นไปตามคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้ศาลฎีกาสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจของศาลฎีกาในการวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งกรณีนี้เป็นเรื่องใหม่ รัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ให้อำนาจเด็ดขาดแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อให้ศาลฎีกาเข้ามาวินิจฉัยคดีประเภทนี้ ถือได้ว่าเป็นการให้ห้วงศักราชตุลาการเข้ามาตรวจสอบและกลั่นกรองการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งอีกชั้นหนึ่ง

เห็นว่าเมื่อคดีเลือกตั้งถือเป็นคดีพิเศษมีลักษณะของคดีที่แตกต่างไปจากคดีอื่น แม้กระทั่งอำนาจในการวินิจฉัยคดีก็ให้มีองค์กรในการทำหน้าที่วินิจฉัยคดีหลายองค์กรเห็นได้จากการให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งเฉพาะก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งแล้วหลังประกาศผลการเลือกตั้งจึงให้ศาลเข้ามามีอำนาจวินิจฉัยและมีคำสั่ง จึงควรมีกระบวนการพิจารณา คดีที่พิเศษ ระบบการพิจารณาที่ชัดเจน และแตกต่างไปจากการพิจารณาคดีประเภทอื่นในศาลฎีกาด้วยกันเนื่องจากศาลฎีกาเป็นศาลยุติธรรมมีหน้าที่พิจารณาคดีที่มีคำพิพากษามาจากศาลชั้นต้นและ

ศาลอุทธรณ์กระบวนพิจารณาคดีก็ย่อมต้องมีความแตกต่างและพิเศษจากคดีเลือกตั้งที่มีได้มีการพิจารณามาจากศาลใดเลย

ฉะนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้น หากการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นการใช้อำนาจในลักษณะเป็นการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งและอาจถือเป็นใช้อำนาจของรัฐอีกด้วย หากมีข้อพิพาทเกิดขึ้น องค์การตุลาการที่มีอำนาจตรวจสอบอย่างเช่นศาลฎีกา จึงควรเป็นศาลที่สามารถให้อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้โดยเฉพาะและใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่มิกระบวนกรในการแสวงหาหลักฐานที่พิเศษเฉพาะคดีเลือกตั้งประเภทนี้เท่านั้น

2. การใช้อำนาจในการจัดการดำเนินการเลือกตั้งเป็นการใช้อำนาจในทาง

กฎหมายมหาชน

รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ให้มีการควบคุมดูแลกระบวนกรเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนเข้ามาบริหารประเทศให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่สำคัญหลายประการ เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายตามรัฐธรรมนูญ การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจไว้แล้วแต่แต่เป็นการใช้อำนาจในทางมหาชนทั้งสิ้น เนื่องจากการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการจัดการเลือกตั้งและดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องเป็นการกระทำทางปกครอง ใช้อำนาจในทางมหาชน เห็นได้จากลักษณะการใช้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คือ

ก. การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นการใช้อำนาจในเชิงให้มีผลบังคับใช้โดยทั่วไป

ข. การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นการใช้อำนาจในการบริหารจัดการในเชิงบริหาร เช่น คำสั่งให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติกรอันจำเป็นตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

ค. การใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีลักษณะของการใช้อำนาจที่มีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลเป็นการทั่วไป เช่น อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

จากลักษณะของการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่กล่าวนี้ ก็เนื่องจากในทางกฎหมายมหาชน รัฐและองค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นผู้แทนของรัฐย่อมมีฐานะที่เหนือกว่าเอกชน เพราะมีหน้าที่คุ้มครองประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ส่วนรวม เพราะฉะนั้นจึงถือได้ว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งถือเป็นตัวแทนของรัฐในการดำเนินการเลือกตั้ง

ให้เป็นไปยุติธรรมตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เช่น การคุ้มครองการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนอันเป็นประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ ในขณะที่เอกชนกระทำการที่ถือเป็นการต่างๆ เพื่อประโยชน์ของตนเองจึงอยู่ในฐานะที่ค้ำกว่า

การดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้งในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐดำเนินการแทนรัฐในฐานะที่เหนือกว่าเอกชน ยกตัวอย่าง เช่น (1) การใช้อำนาจออกประกาศกำหนดการทั้งหลาย อันจำเป็นแก่การปฏิบัติการ ตามกฎหมายเลือกตั้ง (2) การมีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมาย (3) การออกข้อกำหนดต่างๆ ให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ ซึ่งการใช้อำนาจต่างๆ เหล่านี้ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ล้วนแต่เป็นการใช้อำนาจในทางกฎหมายมหาชนทั้งสิ้น และมีความแตกต่างกันไปในเรื่องของลักษณะของการใช้อำนาจ อาจเป็นลักษณะของการใช้อำนาจประเภทนิติกรรมทางปกครอง หรือ อาจเป็นเพียงปฏิบัติการทางปกครอง เช่น การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 ออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด พ.ศ. 2541 ลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นการใช้อำนาจทางปกครองในลักษณะของการออกกฎ อันเป็นนิติกรรมทางปกครองในทางกฎหมายมหาชน โดยลักษณะที่สำคัญของการใช้อำนาจทางกฎหมายมหาชน คือ

- 1) การแสดงออกถึงความต้องการทางกฎหมายของหน้าที่ในลักษณะของการสั่งบังคับ
- 2) องค์กรที่ทำหน้าที่ดังกล่าวต้องเป็นรัฐหรือองค์กรของรัฐ
- 3) การดำเนินการตามหน้าที่ของรัฐต้องเป็นการดำเนินกิจกรรมของรัฐ

ดังนั้นการดำเนินการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในด้านต่างๆ เพื่อให้การเลือกตั้งบรรลุวัตถุประสงค์นั้นเป็นการใช้อำนาจในทางกฎหมายมหาชนเนื่องจากการใช้อำนาจมีลักษณะของการสั่งบังคับและคณะกรรมการการเลือกตั้งก็เป็นองค์กรของรัฐทำหน้าที่แทนรัฐและการเลือกตั้งก็ถือเป็นกิจกรรมของรัฐอย่างหนึ่งด้วย

จึงเห็นว่าการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีลักษณะที่สำคัญของการใช้อำนาจทางกฎหมายมหาชน เช่นเดียวกับการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามมาตรา 239 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งภายหลังจากประกาศผลการเลือกตั้ง การใช้อำนาจดังกล่าวถือเป็นการใช้อำนาจในทางมหาชน ถึงแม้ผลของคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่เป็นที่สุดเหมือนเช่นของกรณีคำวินิจฉัยของ

คณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้งและมีบทบัญญัติให้ความเห็นดังกล่าวต้องยื่นคำร้องให้ศาลฎีกาวินิจฉัยอีกครั้งก็ตาม เนื่องจากถือว่าการใช้อำนาจวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นการใช้อำนาจในลักษณะปฏิบัติการทางปกครอง และเป็นการวินิจฉัยชี้ขาดการกระทำของผู้สมัครรับเลือกตั้งเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งในเบื้องต้นย่อมกระทบสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้ว การให้อำนาจแก่ศาลฎีกาพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดเป็นเพียงการตรวจสอบการทำงานและถ่วงดุลพฤตินัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งอีกชั้นหนึ่งเท่านั้น เพราะแต่เดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติเกี่ยวกับกรณีการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นก่อนหรือหลังประกาศผลการเลือกตั้ง เดิมนั้นเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้งหมด

หากการดำเนินการตามมาตรา 239 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เป็นการดำเนินการตามกฎหมายมหาชน ฉะนั้นองค์กรตุลาการที่มีอำนาจตรวจสอบก็ควรเป็นองค์กรตามกฎหมายมหาชนเช่นเดียวกัน ซึ่งก็คือ ศาลปกครอง เพราะศาลปกครอง เป็นศาลที่มีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดการกระทำในทางกฎหมายมหาชนโดยเฉพาะ

3. วิธีการแก้ปัญหาข้อพิพาทอันเกิดจากการดำเนินการจัดการเลือกตั้งของ

คณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องดำเนินการตามหลักนิติวิธีทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ มิใช่นิติวิธีทางกฎหมายเอกชน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่านิติวิธีทางกฎหมายเอกชนนั้น ในกฎหมายเอกชน นิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกันจะมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคลของเอกชนแต่ละฝ่าย ความสัมพันธ์ของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคเท่าเทียมกัน หากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจะต้องนำความขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาลยุติธรรม แต่นิติวิธีทางกฎหมายปกครองหรือกฎหมายมหาชนคู่กรณีจะมีสถานะที่แตกต่างกัน ฝ่ายหนึ่งเป็นเอกชน แต่อีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้มีอำนาจที่เหนือกว่าที่จะบังคับใช้กฎหมาย ก็คือรัฐ องค์กรของรัฐหรือผู้ใช้อำนาจของรัฐดำเนินกิจกรรมของรัฐ โดยจัดทำบริการสาธารณะหรือให้บริการเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนส่วนรวมให้มากที่สุด ซึ่งเห็นได้ชัดว่าการดำเนินการจัดการเลือกตั้งรวมตลอดถึงการวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามมาตรา 239 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมีสถานะที่แตกต่างกัน ไม่เสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยฝ่ายหนึ่งเป็นเอกชนก็คือผู้สมัครรับเลือกตั้ง และอีกฝ่ายหนึ่งก็คือคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เป็นผู้ใช้อำนาจของรัฐและมีอำนาจเหนือกว่าดำเนินการตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

กรณีเช่นนี้เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นจะไม่สามารถนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรมซึ่งเป็นศาลที่พิจารณาคดีโดยทั่วๆ ไปได้ การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งนี้จึงต้องนำนิติวิธีทางกฎหมายปกครองหรือนิติวิธีทางกฎหมายมหาชนมาบังคับ เพราะนิติวิธีทางกฎหมายปกครองจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่เสมอภาค ฝ่ายปกครองในที่นี้ก็คือคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่ฝ่ายเดียวที่จะออกกฎเกณฑ์ต่างๆ หรือบังคับการต่างๆ ไปตามกฎหมายได้โดยไม่ต้องถามความสมัครใจของอีกฝ่ายหนึ่ง

ดังนั้นหากการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งกรณีมีความเห็นให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องนำหลักนิติวิธีทางกฎหมายปกครองมาใช้พิจารณาแล้ว เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น จะต้องนำความขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาลปกครองเท่านั้น เพราะศาลปกครองเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครองตามหลักกฎหมายมหาชน ที่นิติสัมพันธ์ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐแต่อีกฝ่ายหนึ่งเป็นเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาอันเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มและเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชนผู้ถูกบังคับใช้จากอำนาจรัฐ

4. กระบวนการวิธีพิจารณาคดีของศาลฎีกายังมีการนำระบบการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาในการสืบพยานหลักฐานมาใช้ในคดีเลือกตั้งในขณะที่สถานะทางกฎหมายของกลุ่มคดีเลือกตั้งไม่เท่าเทียมกันย่อมไม่สามารถสร้างความยุติธรรมและเป็นหลักประกันสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ได้รับผลกระทบ

ระบบกล่าวหา เป็นระบบที่มีแนวคิดของการต่อสู้กันระหว่างคู่พิพาทสองฝ่ายโดยระหว่างพิจารณาคดีจะวางตัวเป็นกลาง ไม่เข้าแทรกแซงคู่ความในระหว่างดำเนินคดี ศาลเป็นเพียงผู้ชี้ขาดเมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาว่าฝ่ายไหนผิดระหว่างสองฝ่าย ระบบกล่าวหาเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญแก่บทบาทของคู่ความในการต่อสู้คดี โดยนำพยานหลักฐานมาต่อสู้กันให้ปรากฏต่อหน้าศาลจนรู้แพ้รู้ชนะโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคในการต่อสู้คดีต้องมีการเสนอพยานหลักฐานต่อหน้าศาลเท่านั้นจึงจะถือว่าได้มีการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง เนื่องจากระบบกล่าวหาเป็นระบบการพิจารณาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินคดีในชั้นพิจารณาของศาลไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของผลที่ได้มาจากการรวบรวมและแสวงหาพยานหลักฐานที่ได้กระทำก่อนการพิจารณาในชั้นศาล พยานหลักฐานที่นำมาเพื่อพิสูจน์ความจริงจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่มาจากกรณินำเสนอต่อสู้กันในการพิจารณาในชั้นศาลเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากระบบไต่สวน ที่ศาลจะเข้ามา

บทบาทอย่างมากในการพิจารณาคดี ระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนนี้ ศาลมีอำนาจในการแสวงหารวบรวมพยานหลักฐานเริ่มตั้งแต่ในชั้นก่อนการพิจารณาหรือในชั้นสอบสวน มีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานทุกประเภทที่สามารถนำมาใช้ในการพิจารณาคดีหรืออาจถือได้ว่าศาลในระบบไต่สวนมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนก็ได้ โดยผู้พิพากษาในระบบไต่สวนจะมีการค้นหาความจริงเริ่มตั้งแต่ การรวบรวมหลักฐาน การสอบปากคำ จนถึงการเรียกพยานมาสืบในชั้นพิจารณา ซึ่งความสำคัญของการเรียกพยานมาสืบในระบบไต่สวนจะมีความสำคัญน้อยกว่าการเรียกพยานมาสืบในระบบระบบกล่าวหาที่มีลักษณะของการต่อสู้คดีที่ต้องตั้งอยู่บนความเสมอภาค เพราะระบบการพิจารณาแบบไต่สวนมีความมุ่งหมายเพื่อค้นหาตัวผู้กระทำความผิดให้ได้ทุกวิถีทาง

จะเห็นได้ว่าในระบบกล่าวหาผู้พิพากษาทำหน้าที่วางตัวเป็นกลางในการดำเนินคดี เป็นหน้าที่ของคู่ความที่ต้องนำพยานหลักฐานเข้ามาสืบ การวินิจฉัยข้อเท็จจริงจะขึ้นอยู่กับการนำพยานหลักฐานเข้ามาสืบของคู่ความเท่านั้นศาล ไม่มีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานเข้าสู่การพิจารณาคดีโดยตรงแต่ผู้พิพากษาในระบบไต่สวนจะมีหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดไม่ได้ทำหน้าที่อยู่ในชั้นพิจารณาคดีเท่านั้น ผู้พิพากษาสามารถเข้ามาแทรกแซงในระหว่างการดำเนินคดีของคู่ความได้เพื่อค้นหาความจริง โดยศาลจะเป็นผู้กำหนดทิศทางการค้นหาพยานหลักฐานเป็นผู้ทำหน้าที่ในการซักถามพยานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำสืบด้วยตนเองทนายความจะมีบทบาทน้อยมากในการซักถามพยานในชั้นพิจารณา แต่ผู้พิพากษาในระบบกล่าวหาจะไม่ซักถามพยานด้วยตนเองเว้นแต่ในกรณีจำเป็นแต่เท่านั้นแต่ศาลจะให้คู่ความแต่ละฝ่ายเป็นผู้ซักถามพยานซึ่งในปัจจุบันกระบวนการวิธีพิจารณาของศาลไทยมีการนำทั้งระบบการพิจารณาระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนมาใช้ หรืออาจกล่าวได้ว่าระบบการพิจารณาของไทยเป็นระบบผสม โดยให้ความสำคัญต่อคู่ความในการต่อสู้คดีตามหลักความเสมอภาคให้คู่ความแต่ละฝ่ายมีหน้าที่นำพยานเข้าสืบโดยผ่านทนายความเป็นผู้ทำหน้าที่ในขณะที่เดียวกันก็ให้อำนาจศาลที่จะเรียกพยานหลักฐานมาสืบโดยพลการหรือสามารถไต่สวนพยานหลักฐานในบางกรณีได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสาม ได้บัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา และให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งนี้วิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีให้เป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยต้องใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว” จากบทบัญญัติดังกล่าวรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้โดยเฉพาะให้การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งต้องใช้วิธีพิจารณาในระบบไต่

สวนและรวดเร็ว โดยให้ศาลฎีกาเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาเป็นหลักการใหม่ที่ให้ศาลเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบในคดีเกี่ยวกับเลือกตั้ง โดยให้ศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลที่อยู่ในระบบศาลยุติธรรมเป็นผู้ใช้อำนาจ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วในการพิจารณาคดีโดยทั่วไปของศาลยุติธรรมจะพิจารณาคดีโดยนำระบบกล่าวหามาใช้ แต่กรณีนี้เป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษมิใช่เป็นคดีโดยทั่วไป รัฐธรรมนูญจึงกำหนดไว้เฉพาะและตามบทบัญญัติมาตรา 239 วรรคสอง ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดหรือผู้สมัครผู้ใดกระทำการใดๆ โดยไม่สุจริตเพื่อที่จะให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือพระราชบัญญัติว่าด้วยพรรคการเมืองฯ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อ ศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย ให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้สมัครผู้นั้น จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการเสนอเรื่องขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาของศาล สถานะของคู่กรณีตามบทบัญญัติดังกล่าวระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งมีฐานะไม่เท่าเทียมกัน คณะกรรมการการเลือกตั้งในฐานะตัวแทนของรัฐใช้อำนาจแทนรัฐเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม จึงให้อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกา และให้ศาลฎีกา เป็นศาลที่พิจารณาคดีโดยใช้ระบบไต่สวนในการค้นหาความจริง ซึ่งเห็นว่าไม่สามารถผดุงความยุติธรรมให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้อย่างแท้จริง เพราะลักษณะของการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจสืบสวนสอบสวนแล้วพบการทุจริตในการเลือกตั้งแล้วเห็นควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหากศาลฎีกาวินิจฉัยแล้วมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือให้มีการเลือกตั้งใหม่ย่อมเกิดผลเสียหายแก่ผู้รับสมัครรับเลือกตั้งเป็นอย่างมากถึงแม้ว่าระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 กำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปอย่างรวดเร็วก็ตาม แต่ศาลฎีกาก็ยังถือว่าเป็นศาลที่อยู่ในระบบศาลยุติธรรมอยู่ มิได้มีกระบวนการพิจารณาคดีของตนเองโดยเฉพาะ เพราะหากวิธีพิจารณาใดซึ่งระเบียบที่ประชุมใหญ่มิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะก็ให้นำ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ มิได้มีกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งที่แน่นอนชัดเจนรวมถึงการบริหารจัดการและการพิจารณาพิพากษาคดี เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรและโดยที่โครงสร้างของศาลฎีกาเป็นโครงสร้างที่ออกแบบเพื่อรองรับคดีที่มีคำพิพากษา

หรือคำสั่งจากศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ในคดีปกติต่างๆ ไปแล้วอุทธรณ์มายังศาลฎีกาในกรณีปกติ จึงมีผลกระทบต่อคดี รวมถึงความรวดเร็วในการพิจารณาพิพากษาคดี จึงควรให้ศาลฎีกามีกระบวนการวิธีพิจารณาคดีเป็นของตนเองโดยเฉพาะให้มีบทบาทในการค้นหาความจริงเป็นสำคัญ และมีกระบวนการพิจารณาคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามมาตรา 239 วรรคสองหรือวรรคสามเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีประเภทอื่นๆ

อนึ่ง แม้กฎหมายจะให้ศาลฎีกานำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดีเลือกตั้งตามที่ได้กล่าวมาแล้วก็ตามแต่ในทางปฏิบัติของศาลยังมีการใช้วิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งที่มีการนำระบบกล่าวหามาใช้ในคดีเลือกตั้งอยู่ เช่น ในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 ซึ่งให้ดุลพินิจแก่ศาลที่จะให้ยื่นบันทึกคำให้การของพยานซึ่งปรากฏอยู่ในสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติในชั้นไต่สวนศาลยังให้คู่ความนำพยานเข้าไต่สวนตามปกติและในบางครั้งยังสั่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นบันทึกถ้อยคำพยานตามแบบฟอร์มของศาลที่พยานต้องลงชื่อทำให้เกิดความยุ่งยากและล่าช้าไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ให้นำระบบไต่สวนมาใช้เพื่อความรวดเร็วในการพิจารณาคดี

5. การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลฎีกามีวิธีการไต่สวนสืบพยานหลักฐานต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าพยานหลักฐานย่อมไม่เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากคำสั่งหรือคำพิพากษาที่ให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

ศาลในระบบไต่สวนจะมีบทบาทในการค้นหาความจริงมาก ในคดีอาญาบางกรณีศาลเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ในชั้นสอบสวน การดำเนินคดีในศาลไม่ว่าจะเป็นการสืบพยาน ซักถามพยาน ศาลจะเป็นผู้ดำเนินการเอง ผู้อื่นจะถามพยานจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน และลักษณะของระบบไต่สวนไม่ได้เน้นเรื่องความเท่าเทียมกันของกลุ่มความอย่างในระบบกล่าวหา การพิจารณาคดีอาญา ผู้เสียหายและจำเลยอาจไม่มีการเผชิญหน้ากัน (Confrontation) ต่อหน้าศาล อาจทำกลับหลังจำเลยได้ และเนื่องจากระบบไต่สวนมุ่งเน้นค้นหาความจริงเป็นสำคัญ กฎเกณฑ์ในการพิจารณาคดีและสืบพยานจึงไม่เข้มงวดอย่างในระบบกล่าวหา ทั้งนี้เพื่อให้ศาลได้ทำงานได้คล่องตัวที่มุ่งหวังเอาความเท็จหรือความจริงมากกว่า สิ่งอื่นใดและศาลมีอำนาจที่จะริเริ่มดำเนินการสอบสวนพิจารณาได้เอง และไม่ถูกจำกัดให้พิจารณาเฉพาะข้อเท็จจริงที่คู่ความรวบรวมมาเสนอเท่านั้น แต่ยังมีอำนาจที่จะค้นหาความจริง รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ได้เองอีกด้วย ระบบนี้ศาล

จะมุ่งแต่การค้นหาความจริงในคดี เพื่อที่จะได้รู้ถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น แต่ศาลก็ยังมีหน้าที่ค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานต่างๆ ทั้งจากที่คู่ความนำมาเสนอต่อศาลและศาลเห็นสมควรเรียกมาเอง เรียกได้ว่าในระบบนี้ศาลมีบทบาทหน้าที่ทั้งการสอบสวน ฟ้องร้องและการพิจารณาพิพากษาคดี มีหลักเกณฑ์ในการสืบพยานหลักฐานที่ยืดหยุ่นได้ ไม่มีบทตัดพยานเด็ดขาด เปิดโอกาสให้ศาลนำพยานหลักฐานต่างๆ มาพิจารณาได้ทั้งสิ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงมากที่สุด ซึ่งแตกต่างจากกระบวนการพิจารณาคดีของศาลฎีกาซึ่งอยู่ในระบบศาลยุติธรรมที่ใช้การพิจารณาในระบบกล่าวหาที่ศาลในระบบกล่าวหาจะมีบทบาทในการเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีน้อยมาก แต่เป็นเรื่องของคู่ความแต่ละฝ่ายที่จะต้องเสนอข้อเท็จจริงและตรวจสอบข้อเท็จจริงกันเอง หากคู่ความฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) ในประเด็นแห่งคดีข้อใดแล้วไม่นำสืบหรือนำสืบไม่สม คู่ความฝ่ายนั้นก็ยอมแพ้ในประเด็นข้อนั้นๆ ศาลมีดุลพินิจเกี่ยวกับการดำเนินคดีน้อย การดำเนินคดียอมเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของการพิจารณาและสืบพยาน โดยศาลและคู่ความต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ศาลมีโอกาสใช้ดุลพินิจน้อย มีกฎเกณฑ์สืบพยานหลักฐานที่ละเอียดและเคร่งครัดมาก การซักถามพยานหรือการเผชิญสืบต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์เท่านั้น มีบทตัดพยานอย่าง (Exclusionary Rule) ชัดเจนการกระทำผิดกฎเกณฑ์ดังกล่าวอาจมีผลให้คดีต้องถูกยกฟ้องได้ จึงไม่เหมาะสมหากจะต้องนำคดีที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนือกว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้อยู่ในฐานะที่เหนือกว่าใช้อำนาจรัฐบังคับการกับเอกชนผู้อยู่ในฐานะที่ด้อยกว่ายอมเสียเปรียบในการต่อสู้คดีหากต้องนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ที่ใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดี ซึ่งเห็นว่าไม่สามารถผดุงความยุติธรรมให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้อย่างแท้จริง เพราะลักษณะของการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจสืบสวนสอบสวนแล้วพบการทุจริตในการเลือกตั้งแล้วเห็นควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 219 วรรคสาม ได้บัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา และให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งนี้ วิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีให้เป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยต้องใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว” แต่ผลจากการที่วิธีการไต่สวนสืบพยานในศาลยุติธรรมต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าพยานหลักฐานอาจทำให้เกิดปัญหาในกระบวนการวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือการขอให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ กล่าวคือ หากศาลฎีกาใช้วิธีการไต่สวนพยานโดยเปิดเผยในศาลแล้วอาจเกิดส่งผลกระทบต่อพยานหลักฐานและกระบวนการสืบสวนสอบสวนของ

คณะกรรมการการเลือกตั้ง เนื่องจาก หลักการไต่สวนโดยเปิดเผยนั้นเป็นการพิจารณาคดีต่อหน้าศาลระหว่างคู่ความ ซึ่งในการไต่สวนโดยเปิดเผยยานต้องไปเบิกความต่อหน้าศาล หากยานต้องพบและเผชิญหน้ากับคู่ความฝ่ายตรงข้าม เช่นผู้สมัครรับเลือกตั้งในศาลอาจส่งผลกระทบต่อพยานโดยพยานอาจถูกข่มขู่ถูกคุกคาม ไม่ว่าจะด้วยกิริยาท่าทางหรือด้วยวาจา จนอาจทำให้พยานไม่กล้าให้ความร่วมมือเบิกความในศาลอีกต่อไปและส่งผลกระทบต่อสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่พยานได้ให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งเบาะแสรายละเอียดทั้งหลายเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดแต่กลับไม่กล้าเบิกความหรือเบิกความผิดไปจากที่เคยให้การไว้กับคณะกรรมการการเลือกตั้งเพราะการที่ต้องไปเบิกความโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความทั้งหลายที่ใช้อิทธิพลข่มขู่

6. คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งมีวิธีพิจารณาเพียงชั้นเดียวไม่มีการตรวจสอบและกลั่นกรองคำสั่งของศาลฎีกาอีกย่อมไม่สามารถเป็นหลักประกันความเป็นธรรมของผู้ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือถูกสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

เนื่องจาก คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งซึ่งเป็นศาลสูงสุด มีการพิจารณาเพียงชั้นศาลเดียว และเป็นที่สุด และมาตรา 239 ก็บัญญัติให้คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด กรณีนี้ย่อมเกิดความไม่เป็นธรรม และเกิดผลกระทบต่อหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ซึ่งได้รับผลจากคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล และตามปญญาสากกล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนระบุว่า “บุคคลชอบที่จะได้รับความเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผย โดยศาลที่เป็นอิสระและมีความยุติธรรม ไม่มีอคติในการวินิจฉัยสิทธิหน้าที่ตลอดจนข้อกล่าวหาในทางอาญาที่มีต่อเขา” และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมือง ค.ศ. 1966 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 23 มีนาคม 2519 บัญญัติไว้ว่า “ทุกคนที่ต้องรับโทษทางอาญามีสิทธิได้รับการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาและการลงโทษโดยศาลสูงสุดอีกครั้งหนึ่งตามกฎหมาย” หมายความว่า คู่ความหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบต้องสามารถใช้สิทธิในการให้ศาลทบทวนคำวินิจฉัยในคดีเลือกตั้งได้เพื่อเป็นการตรวจสอบคำพิพากษาโดยศาลสูงอีกชั้นหนึ่ง แต่การที่ให้ศาลฎีกาเป็นผู้พิจารณาคดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือที่บัญญัติให้ศาลคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในคดีดังกล่าวเป็นที่ที่สุดโดยที่ไม่สามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อได้นั้น ย่อมไม่ชอบด้วยหลักกฎหมายที่กล่าวมา เพราะในคดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจากคำตัดสินของศาลต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หากไม่มีการทบทวนคำวินิจฉัยและการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาการลงโทษโดยศาลสูงสุดอีกครั้งหนึ่ง ย่อมถือว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบ

ไม่ได้รับการประกันความยุติธรรมในการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาการลงโทษโดยศาลสูงสุดอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากการพิจารณาคดีอาจเกิดความผิดพลาด ถึงแม้คำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอาจไม่ใช่โทษทางอาญาก็ตาม แต่ก็ถือได้ว่าคำสั่งในลักษณะเช่นนี้ ย่อมกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ได้รับคำสั่งแล้ว ซึ่งการลงโทษโดยศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ แแผนกคดีเลือกตั้ง เพียงชั้นศาลเดียว โดยไม่มีศาลชั้นที่สูงกว่าทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายอีกชั้นหนึ่งย่อมทำให้คู่ความเสียหายสิทธิในกระบวนการพิจารณาอย่างเป็นธรรม หากพิจารณาจากกฎหมายวิธีพิจารณาคดีของศาลชั้นอุทธรณ์ โดยเฉพาะศาลปกครองแล้ว จะพบว่า กฎหมายจัดตั้งและพิจารณาคดีได้บัญญัติให้มีการแก้ไขทบทวนคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลได้โดยให้สิทธิคู่ความสามารถอุทธรณ์ได้ต่อศาลสูงสุดอีกครั้งหนึ่ง โดยให้เป็นผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบคำตัดสินของศาลล่างตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ มาตรา 73 บัญญัติว่า การคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นนั้น ให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ถ้ามิได้ยื่นอุทธรณ์แต่กำหนดเวลาดังกล่าวไว้ถือว่าคดีนั้นเป็นอันถึงที่สุด ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า วัตถุประสงค์ของการพิจารณาคดีเลือกตั้งจะต้องเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ศาลปกครองเป็นศาลที่มีกระบวนการที่เหมาะสมกับสภาพของความผิด ประเด็นของคดี ตลอดจนฐานะของคู่ความในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งที่สุด เพราะวิธีพิจารณาของศาลปกครอง มีวัตถุประสงค์ที่จะให้คู่ความได้รับการพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว และมีการให้สิทธิแก่ผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจากคำตัดสินของศาลใช้สิทธิยื่นขอทบทวนคำวินิจฉัยของศาลในคดีเลือกตั้งได้ เพื่อความยุติธรรม และจากการศึกษาของต่างประเทศ เช่น ประเทศบราซิล ซึ่งเป็นประเทศที่มีการจัดตั้งศาลเลือกตั้งขึ้นเป็นองค์กรพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยเฉพาะ พบว่า มีการจัดตั้งศาลเลือกตั้งส่วนภูมิภาคและศาลเลือกตั้งสูงสุดเพื่อให้มีอำนาจพิจารณาคดีเลือกตั้งเหนืออำนาจของศาลเลือกตั้งภูมิภาค โดยให้คำวินิจฉัยของศาลเลือกตั้งส่วนภูมิภาคสามารถอุทธรณ์ต่อศาลเลือกตั้งสูงสุดได้หาเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดเมื่อศาลเลือกตั้งสูงสุดได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการเลือกตั้งออกมาแล้ว ถือเป็นที่สุด จะอุทธรณ์อีกไม่ได้ เพื่อคุ้มครองไม่ให้ขัดกับรัฐธรรมนูญของประเทศ แต่คดีที่มีคำวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในประเทศไทยไม่ได้ให้สิทธิผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกศาลตัดสินคดีใช้สิทธิขอให้ศาลทบทวนคำวินิจฉัยคดีอีกครั้ง เกิดความไม่เสมอภาคขึ้นในกระบวนการยุติธรรมการที่บทบัญญัติตามมาตรา 239 ที่บัญญัติให้อำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นของศาลฎีกากรณีเป็นการเลือกตั้งระดับชาติ หรือคำสั่งศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดกรณีเป็นการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นจึงไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง อีกทั้งการจะให้ศาลอื่นๆ ที่อยู่ในระบบศาลยุติธรรมเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนี้ก็ไม่เหมาะสม

เช่นเดียวกัน เพราะ 1. ศาลอื่นเช่น ศาลแรงงาน ศาลภาษี ศาลทรัพย์สินทางปัญญามีขอบเขตอำนาจ และการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาที่มีกำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นๆ แล้ว 2. หากให้ศาลในระบบศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาในคดีสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง อาจทำให้ศาลยุติธรรมต้องไปเกี่ยวข้องกับการเมือง ทำให้ระบบศาลยุติธรรมเปลี่ยนแปลง การตรวจสอบอำนาจทั้งสามส่วน คือ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจตุลาการ จะไม่สามารถตรวจสอบกันได้เพราะต้องไปพัวพันเกี่ยวกับการเมือง

7. วิธีพิจารณาคดีของศาลในคดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ มีลักษณะที่เข้มงวดเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีอาญา

เนื่องจากความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญาอยู่ด้วย โดยเฉพาะวิธีพิจารณาของศาลยุติธรรมที่ต้องกระทำโดยมีพยานหลักฐานโดยปราศจากข้อสงสัย จากหลักข้อสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่า จำเลยกระทำความผิดจริง หากไม่สามารถพิสูจน์ได้เช่นนั้น ไม่ว่าจะเพราะเหตุใดๆ ศาลจะต้องพิพากษายกฟ้อง หากเอาคดีเลือกตั้งมาให้ศาลยุติธรรมพิจารณา ซึ่งศาลที่พิจารณาจะต้องหาพยานหลักฐานมาให้เห็นความผิดของผู้กระทำผิดโดยปราศจากข้อสงสัยอาจไม่เหมาะสมกับรูปแบบของคดีและความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งลักษณะของคดีมีความแตกต่างกันเพราะในความคิดเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิผู้กระทำความผิดกระทำผิดในลักษณะของการซื้อเสียงหรือการขัดขวางการการใช้สิทธิเลือกตั้งซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้รับประโยชน์ในรูปของทรัพย์สิน เงินซื้อเสียงหรือประโยชน์ในด้านอื่นๆ แต่ในคดีอาญาผู้กระทำความผิดกระทำความผิดในรูปของการประทุษร้ายเนื้อตัวร่างกาย ซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดโดยตรง ซึ่งในคดีเลือกตั้งพยานหลักฐานหาได้ยาก ไม่มีหลักฐานที่ทำให้ผู้ที่ได้กระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้รับโทษเพราะผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดไม่กล้าให้เบาะแสไม่ให้ความจริงหรือไม่มาให้การในชั้นศาลเพราะกลัวอิทธิพลหรือกลัวอันตราย ทำให้ขาดพยานหลักฐานในชั้นพิจารณา ดังนั้นที่ผ่านมากฎหมายเลือกตั้งจึงบัญญัติแต่เพียงให้มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมหรือการก่อกวนสนับสนุน เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งก็มีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้ แต่จากการที่ให้ศาลฎีกาเข้ามาวินิจฉัยคดีดังกล่าวศาลจะต้องรับฟังพยานหลักฐานโดยปราศจากข้อสงสัย ทำให้คดีเลือกตั้งส่วนใหญ่พยานหลักฐานที่ปรากฏยังไม่สามารถทำให้ศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง จากการที่

ศาลนำหลักการในระบบวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าวมาใช้ในคดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอาจทำให้ไม่บรรลุเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้องค์กรศาลเข้ามาวินิจฉัยคดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเพื่อกลั่นกรองการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อความรวดเร็วและเป็นธรรมแต่อาจทำให้คดีล่าช้ายุ่งยากอีกทั้งอาจทำให้ไม่สามารถหาตัวผู้กระทำความผิดเพื่อมาลงโทษตามกฎหมายได้

ตัวอย่างคดีที่ศาลฎีกาวินิจฉัยเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอย่างเคร่งครัดและที่ยังคงนำกระบวนการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหามามาใช้

คำสั่งศาลฎีกาที่ 2732/2552 ระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ร้อง นายศุภชัย ศรีหล้าที่ 1 , นายวุฒิพงษ์ นามบุตรที่ 2, นายวิทวัส พันธุ์นิกุลที่ 3 ผู้คัดค้าน โดยหลังจากที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้คัดค้านที่ 1 ที่ 2 ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนผู้คัดค้านที่ 3 ไม่ได้รับการเลือกตั้ง โดยก่อนหน้านั้นมีผู้ทำคำร้องคัดค้านว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่ากระทำความผิดของผู้คัดค้านมีผลให้การเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวกับผู้คัดค้านทั้งสามมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่า ผู้คัดค้านที่ 3 เป็นผู้ก่อ สนับสนุนหรือรู้เห็นเป็นใจให้นายเฮง พิกุลทอง แจกบัตรอนุญาตชมภาพยนตร์แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้ถูกคัดค้านทั้งสาม ฝ่ายยื่นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการไปมาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา 2550 ขอให้มีการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวน 2 คนใหม่ แทนผู้คัดค้านที่ 1 และที่ 2 และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้คัดค้านที่ 3 มีกำหนดเวลาห้าปี ซึ่งผู้ร้องได้อ้างส่งสำนวนการสอบสวนและนำพยานบุคคลเข้าไต่สวนรวม 6 ปาก โดยมีข้อประเด็นว่า เมื่อต้นเดือนธันวาคม 2550 นางสาวสุกัลญารัตน์ ให้บัตรอนุญาตชมภาพยนตร์ 1 ใบ แก่นางสาวนิภาพรและบอกว่าเป็นของนายวิฑูรย์ นามบุตร ผู้สมัครพรรคประชาธิปัตย์ แบบสัดส่วน ในประเด็นนี้นางสาวสุกัลญารัตน์ ก็เบิกความเป็นทำนองเดียวกับที่ได้ให้การไว้กับคณะกรรมการวินิจฉัยเรื่องคัดค้านฯ โดยประเด็นนี้ศาลเห็นว่านางสาวสุกัลญารัตน์ ให้การครั้งแรกต่อคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนแตกต่างจากที่ให้การไว้ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยเรื่องคัดค้านฯและที่เบิกความในชั้นศาลในข้อสาระ สำคัญเกี่ยวกับจำนวนบัตรอนุญาตชมภาพยนตร์ที่ตนได้รับกับที่อ้างว่าได้มอบบัตรอนุญาตชมภาพยนตร์ให้คณะกรรมการสืบสวนสอบสวนและคำให้การครั้งแรกของนางสาวสุกัลญารัตน์ ต่อคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนก็ไม่ได้ระบุชื่อนางสาวนิภาพร เพิ่งมาให้การระบุชื่อในวันเดียวกันกับที่พานางสาวนิภาพรไปให้การต่อคณะกรรมการวินิจฉัยเรื่องคัดค้านฯ

น่าจะให้การเสียชีวิตแต่ครั้งแรกเพราะเป็นพยานสำคัญ จึงเป็นพิรุช จากพฤติการณ์การได้มาซึ่งพยานดังกล่าวประกอบข้อพิรุชศาลเห็นว่าพยานผู้ร้องในส่วนนี้ยังมีเหตุอันควรสงสัยและยังไม่มีน้ำหนักเพียงพอ ประเด็นต่อมาประเด็นที่หาว่า นายอ่อนดี วาภ อดีตผู้ใหญ่บ้านแจกบัตร์อนุญาตชมภาพยนตร์ 20 ใบให้แก่นายสหรัฐ ศรีสุราช พร้อมกับกระดาศกาบาทหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งศาลเห็นว่านายสหรัฐได้ให้การต่อคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนครั้งที่สองว่าไม่เคยรับบัตรอนุญาตชมภาพยนตร์จากผู้ใดเหตุที่ให้การครั้งแรกต่อคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนเช่นนั้นเพราะว่านายสมศักดิ์ ศรีสุราชแนะนำว่าให้ให้การดังกล่าว ในประเด็นนี้ศาลเชื่อว่านายอ่อนดีไม่น่าจะแจกให้แก่นายสหรัฐ ซึ่งขณะนั้นมีอายุไม่เกิน 16 ปีแต่น่าจะแจกให้แก่บิดามารดานายสหรัฐโดยตรงที่นายสหรัฐให้การต่อคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนครั้งที่สองจึงน่าจะเชื่อถือมากกว่า ประเด็นต่อมามีว่า นายทองสูง สายแหว นายกองค้การบริหารส่วนตำบลให้บัตรอนุญาตชมภาพยนตร์แก่นายสมบัติ คุณนาม นำไปแจกคนรู้จักเพื่อให้เลือกพรรคประชาธิปัตย์นั้น นายสมบัติให้การว่าได้บัตรอนุญาตชมภาพยนตร์จากนายทองสูง ประมาณ 200 ใบเพื่อนำไปแจกให้คนรู้จักเพื่อเลือกพรรคประชาธิปัตย์ โดยนำบัตรให้นายยุทธนา 100 ใบ แต่นายยุทธนาให้การว่าได้บัตรมาเพียง 4-5 ใบเท่านั้นประเด็นนี้ศาลเห็นว่าคำเบิกความของนายสมบัติกับนายยุทธนามีความขัดแย้งและแตกต่างกัน ไม่น่าเชื่อว่านายทองสูงให้บัตรอนุญาตชมภาพยนตร์แก่นายสมบัติ ประเด็นสุดท้าย ผู้คัดค้านที่ 3 เป็นผู้ก่อ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจ ให้นายเฮง พิกุลทอง แจกบัตรอนุญาตชมภาพยนตร์ แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้คัดค้านทั้งสามหรือไม่ นายมานะ ธารกุล พยานผู้ร้องเบิกความว่า พยานได้บัตรอนุญาตชมภาพยนตร์มาจากนางสาวฉัฐมิชา เด่นดวง 2 ใบ โดยนางสาวฉัฐมิชา บอกว่าได้รับบัตรมาจากหัวหน้าคณะของนายวิฑูรย์ นามบุตร พยานนำไปแลกบัตรกำหนดที่นั่ง นางสาวฉัฐมิชา ให้การต่อคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนว่านายมานะไปที่ศูนย์การเลือกตั้งพรรคและถามนางสาวฉัฐมิชาว่ามีบัตรชมภาพยนตร์หรือไม่ นางสาวฉัฐมิชา บอกว่ามีและให้บัตรไป 2 ใบ โดยไม่ได้พูดอะไรเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และศาลเห็นว่าบัตรชมภาพยนตร์ที่นายมานะอ้างถึงเป็นบัตรประจำเออ สิงหาคมเป็นช่วงเวลาก่อนมีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2550 และไม่ปรากฏว่านางสาวฉัฐมิชา มีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นตัวแทนที่รับมอบหมายจากผู้คัดค้านที่ 3 ให้กระทำการดังกล่าวและจากคำเบิกความของนายเฮง พิกุลทองพยานผู้คัดค้าน ว่าพยานเป็นบิดาผู้คัดค้านที่ 3 และประกอบธุรกิจโรงภาพยนตร์ ต้องทำการตลาดโดยการโฆษณาโดยการแจกบัตรชมภาพยนตร์ฟรีแก่ประชาชนทั่วไป พยานหลักฐานของผู้ร้องจึงไม่มีน้ำหนักเพียงพอให้เชื่อถือได้ สรุปศาลฎีกาได้ไต่สวนแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานของผู้ร้องและผู้คัดค้านทั้งสามกรณียังไม่มีความเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด

อุบลราชธานี แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ 1 ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้คัดค้านทั้งสามมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และยังไม่มีความเห็นถือว่าผู้คัดค้านที่ 3 กระทำการใดๆ โดยไม่สุจริต เพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งตามคำร้องของผู้ร้อง จึงมีคำสั่งให้ยกคำร้อง

จากสาระสำคัญของคำสั่งศาลฎีกาดังกล่าวมีประเด็นที่น่าพิจารณาเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนของศาลฎีกา คือ

1) กระบวนการพิจารณาของศาลในคดีเริ่มต้นด้วย การตรวจพยานหลักฐาน การสืบพยานหลักฐาน ซึ่งทั้งผู้ร้องและผู้คัดค้านต้องระบุในบัญชีระบุพยานและผู้ร้องหรือผู้คัดค้านจะขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานตามบัญชีระบุพยานก็ต้องแถลงขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานเพื่อให้พยานมาเบิกความในวันศาลนัดสืบพยาน และในวันนัดสืบพยานพยานที่เสนอบันทึกคำพยานส่งให้ศาลล่วงหน้าจะต้องมาเบิกความตอบข้อซักถามของกลุ่มความ ถ้าพยานไม่มาศาลหรือมาแต่ไม่ตอบข้อซักถามของกลุ่มความ ศาลจะปฏิเสธไม่รับฟังบันทึกคำพยานเป็นหลักฐานในคดี เว้นแต่มีพยานหลักฐานอื่นประกอบ จะเห็นได้ว่าในชั้นพิจารณาศาลฎีกาให้ความสำคัญต่อการสืบพยานหลักฐาน และการมาเบิกความของพยาน จากลักษณะของคดีดังกล่าวที่ศาลไม่เรียกพยานมาสืบเอง แต่ให้กลุ่มความยื่นบัญชีระบุพยานและแถลงขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานนั้น ถือเป็นหลักการของระบบกล่าวหาที่เป็นหน้าที่ของกลุ่มความแต่ละฝ่ายจะต้องเสนอพยานหลักฐานของตนโดยสันนิษฐานว่ากลุ่มความจะเสนอพยานหลักฐาน ที่ตนคิดว่าดีที่สุด

2) การที่กลุ่มความในคดีดังกล่าวจะต้องมาสืบพยานและนำพยานมาเบิกความต่อหน้ากลุ่มความโดยหากพยานไม่มาเบิกความในวันสืบพยาน ศาลจะไม่ยอมรับเป็นพยานหลักฐานในคดีชั้นตอนนี้มีลักษณะที่คล้ายกับการพิจารณาคดีอาญาที่ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยและจากคดีที่กล่าวข้างต้นที่ต้องการพิจารณาสืบพยานโดยเปิดเผยต่อหน้ากลุ่มความอันเป็นหลักการสำคัญของระบบกล่าวหา

3) จากการที่มีการสืบพยานของทั้งผู้ร้องและผู้คัดค้านทั้งสาม เห็นว่าการสืบพยานมีลักษณะเป็นการต่อสู้กันโดยผู้ร้องต้องนำพยานหลักฐานมาสืบ ผู้คัดค้านก็ต้องนำสืบหักล้าง เป็นการที่ศาลนำระบบกล่าวหาใช้ในการสืบพยาน เพราะในระบบกล่าวหานี้ถือว่ามีคู่ต่อสู้คู่สองฝ่ายและการพิจารณาคดีโดยวิธีให้กลุ่มความต่อสู้กัน และศาลเป็นคนกลางทำหน้าที่เป็นกรรมการ

4) จากคำสั่งของศาลฎีกาที่สั่งยกคำร้อง โดยเห็นว่าพยานหลักฐานของผู้ร้องและผู้คัดค้านทั้งสาม กรณียังไม่มีความเห็นถือว่าผู้คัดค้านที่ 3 กระทำการใดๆ โดยไม่สุจริต เพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งตามคำร้องของผู้ร้อง ทั้งที่ศาลฎีกาได้ยึดดำเนินการสอบสวนของ

คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นพยานหลักฐานในคดีและการสืบพยานในชั้นพิจารณาประกอบกัน ก็ยังเห็นว่าพยานหลักฐานของผู้ร้องไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะเชื่อว่าคุณัดค้านทั้งสามเป็นผู้กระทำ ความผิด เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่าการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีระเบียบขั้นตอน และ กระบวนการสืบสวนสอบสวนที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือได้และจากการที่กฎหมายให้อำนาจแก่ คณะกรรมการการเลือกตั้งตั้งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก็เพียงแต่มี หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมเท่านั้น แต่จากความเห็น ของศาลฎีกาที่กล่าวว่าพยานของผู้ร้องไม่มีน้ำหนักเพียงพอ นั้นยังเป็นที่น่าสงสัยว่า ศาลฎีกายังยึด ติดอยู่กับบทบาทของศาลในคดีอาญาที่ถือว่าจำเลยจะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่า โจทย์จะพิสูจน์ให้ศาลเห็นเป็นที่ลึกลับสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งอยู่ในระบบกล่าวหาที่เน้น หลักการนี้

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. สรุป

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรอิสระทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและยุติธรรม โดยให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหากปรากฏจากการสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้วพบว่า การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจวินิจฉัยเพื่อมีมติให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตพื้นที่นั้นได้ โดยแบ่งออกเป็น กรณีที่วินิจฉัยก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งและกรณีวินิจฉัยหลังประกาศผลการเลือกตั้ง แยกพิจารณาได้ดังนี้

1.1 กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำวินิจฉัยก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง

ในกรณีนี้หากความปรากฏหรือปรากฏหลักฐานต่อกรรมการการเลือกตั้ง โดยมิเหตุอันสมควรว่ามีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือจะมีผลให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้กรรมการการเลือกตั้งเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือกรรมการการเลือกตั้งที่ได้รับมอบหมายเพื่อพิจารณาสั่งให้มีการสืบสวนสอบสวน หากมีการสืบสวนสอบสวนแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดหรือมีความเห็นว่าจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือมีคำสั่งให้มารเลือกตั้งใหม่ ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยและมีมติให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งก็จะแจ้งความเห็นพร้อมด้วยสำนวนการสืบสวนสอบสวนไปยังคณะกรรมการตรวจสอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 105

1.2 กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำวินิจฉัยภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้ง

ในกรณีนี้เมื่อมีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ผู้ใด หรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด กระทำการใดๆ โดยไม่สุจริตเพื่อที่จะให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริต หรือการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือมิชอบด้วยกฎหมาย โดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย ซึ่งถ้าเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะยื่นคำร้องต่อ ศาลอุทธรณ์

รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 ได้ให้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นอำนาจวินิจฉัยภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง ซึ่งรัฐธรรมนูญระบุให้คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณีอีกชั้นหนึ่งเพื่อเป็นการตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่ ถ้าหากเป็นกรณีพบการกระทำตามที่กฎหมายกำหนดไว้ก่อนประกาศผลเลือกตั้งคณะกรรมการเลือกตั้งสามารถมีคำวินิจฉัยสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้เลยไม่ต้องยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์วินิจฉัยอีกครั้งหนึ่ง ถือเป็นกรณีสั่งให้อำนาจเด็ดขาดแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งในการวินิจฉัย แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะไม่มีอำนาจเด็ดขาดนี้หากกรณีเกิดขึ้นภายหลังจากการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ที่ไม่ว่ากรณีจะเป็นการวินิจฉัยก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งหรือหลังประกาศผลการเลือกตั้งคณะกรรมการเลือกตั้งย่อมมีอำนาจเด็ดขาดที่จะวินิจฉัยสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดได้เลยไม่ต้องยื่นคำร้องให้องค์กรตุลาการเข้ามาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง บทบัญญัติตามมาตรา 239 ของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 เป็นเรื่องใหม่ที่แต่เดิมให้เป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการดังกล่าวเป็นอำนาจของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ในการพิจารณาวินิจฉัยสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดประเด็นพิจารณาขึ้นว่าการที่ให้อำนาจรับคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นอำนาจของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์นั้นเหมาะสมแล้วหรือ เนื่องจากการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวมิได้มีความพร้อมในการบริหารจัดการองค์กรตุลาการหรือมีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการคดีเลือกตั้งในศาลยุติธรรมเพื่อรองรับบทบัญญัติดังกล่าวจึงอาจเกิดปัญหาในทางพิจารณาคดีขึ้นได้ และอาจเกิดผลกระทบต่อความเป็นธรรมต่อประชาชน เหตุที่ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ไม่เหมาะสมในการพิจารณาคดี

วินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เนื่องจาก

(1) ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ เป็นศาลที่อยู่ในระบบศาลยุติธรรมมีโครงสร้างพื้นฐานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อปัจเจกชน มีกระบวนการวิธีพิจารณาคดีที่พิจารณาคดีระหว่างเอกชนด้วยกัน มิได้มีโครงสร้างและการบริหารจัดการองค์กรเพื่อรองรับคดีเลือกตั้ง ที่มีลักษณะของคดีที่พิเศษกว่าคดีโดยทั่วไป เพราะคดีเลือกตั้งเป็นคดีที่เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะ จึงต้องมีกระบวนการที่แตกต่างจากกระบวนการพิจารณาคดีธรรมดาทั่วไป

(2) สภาพปัญหาด้านอัตรากำลังบุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ และการบริหารจัดการงานของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์เพื่อรองรับคดีเลือกตั้งยังไม่มีความพร้อมและมีได้มีการแก้ไขอย่างเป็นระบบ แนวปฏิบัติ ประสิทธิภาพ และความเชี่ยวชาญของบุคลากรในการปฏิบัติงาน ก็เป็นเช่นเดียวกับศาลชั้นต้นในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลก็ยังคงมีไม่มากนัก จึงทำให้การพิจารณาคดีอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

(3) โดยที่อำนาจในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น ของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 239 เป็นเรื่องใหม่ เป็นกรณีที่เรียกว่า “ศาลชั้นต้นในศาลสูง” ที่ใช้ระบบไต่สวน ไม่ใช่ระบบกล่าวหา ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาเป็นโครงสร้างที่ออกแบบเพื่อรองรับคดีที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งจากศาลชั้นต้นแล้วอุทธรณ์มายังศาลชั้นอุทธรณ์หรือฎีกามายังศาลฎีกา ซึ่งแม้จะมีแผนกคดีพิเศษขึ้นในศาลเพื่อพิจารณาคดีเลือกตั้งก็ตาม ก็เป็นกรณีที่การพิจารณาคดีและการให้ความสำคัญกับคดีประเภทอื่นๆ อาจมีผลกระทบต่อส่วนรวม รวมถึงความรวดเร็วในการพิจารณาพิพากษาคดีอื่นด้วย และการพิจารณาคดีของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์เป็นการพิจารณาพิพากษาคดีจากสำนวนที่ศาลชั้นต้นส่งมาเป็นหลัก

(4) ด้วยระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 การพิจารณาพิพากษาคดีเลือกตั้งต้องมีผู้พิพากษาออกนั่งพิจารณาคดีเป็นองค์คณะติดต่อกันจนคดีแล้วเสร็จ และให้เป็นไปโดยรวดเร็ว ซึ่งองค์คณะพิจารณาคดีซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาจำนวนตามที่กฎหมายกำหนด อาจจะทำให้ผู้พิพากษามีศักยภาพในการทำคดีอื่นๆ ของตนให้เสร็จไปในช่วงเวลานั้นลดลง ผลคือจำนวนคดีปกติเสร็จไปในแต่ละเดือนของศาลนั้นย่อมลดน้อยลงไปและล่าช้าอีกด้วย

ดังนั้น จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้โครงสร้างของศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ในปัจจุบัน จึงไม่อาจรองรับอำนาจในการพิจารณาและวินิจฉัยความเห็นของคณะกรรมการการ

เลือกตั้งที่สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ว่าในระดับชาติหรือในระดับท้องถิ่นในอนาคตได้ ซึ่งผู้เขียนได้ทำการศึกษาจึงพบว่า ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ มีองค์กรหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งและมีวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งโดยเฉพาะและชัดเจน แต่ประเทศไทยที่ยังไม่มีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะ หน่วยงานหรือองค์กรตุลาการที่จะเข้ามาทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งกรณี que เห็นควรให้มีการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในขณะนี้ ในกรณีนี้ก็ควรให้ศาลฎีกามีกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งและการวินิจฉัยชี้ขาดตามที่มาตรา 239 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดไว้โดยเฉพาะรวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาการพิจารณาคดีของผู้พิพากษาหรือศาลให้เหมาะสมกับคดีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่เนื่องจากหากประเทศไทยยังไม่มีองค์กรที่พิจารณาคดีเลือกตั้งโดยเฉพาะแล้ว ศาลฎีกาในขณะนี้ก็ถือเป็นองค์กรที่เหมาะสมที่สุดในปัจจุบันที่สามารถรองรับการพิจารณาคดีที่พิเศษ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของคดี ประเด็นข้อพิพาท คู่กรณีหรือการใช้อำนาจตามกฎหมายของคู่กรณี และเพื่อให้การพิจารณาคดีเลือกตั้งเป็นไปในแนวทางเดียวกันและจะได้ไม่เป็นการก้าวก่ายอำนาจของศาลอื่น ๆ ในระดับเดียวกัน ตามเหตุผลที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. ข้อเสนอแนะ

อาจกล่าวได้ว่า ด้วยปัญหาและอุปสรรคดังที่กล่าวมาข้างต้น การสนองตอบต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 239 ที่ให้ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับความเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เห็นควรให้มีการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น ในขั้นนี้จึงยังไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในทางปฏิบัติได้ดีเท่าที่ควร ซึ่งในการแก้ปัญหา อุปสรรคและข้อขัดข้องดังกล่าวควรปรับปรุงแก้ไขไปพร้อมกันทุกด้าน ในแนวทางเดียวกันทั้งระบบ ดังมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1) ในศาลฎีกาควรมีแผนกการพิจารณาคดีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในศาลฎีกาโดยเฉพาะ โดยมีอัตรากำลังบุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ และการบริหารจัดการงานของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งเป็นของตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของคดีเลือกตั้งและเพื่อให้การจัดการคดีเลือกตั้งเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่เสร็จสิ้น โดยรวดเร็วและเป็นธรรม กระบวนการยุติธรรมมีคุณภาพ

2) แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ตลอดจนมีการตรากฎหมายในส่วนของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความพิจารณาคดีแพ่งถอนสิทธิเลือกตั้งหรือการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่มารองรับในรายละเอียดต่างๆ โดยให้มีบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดขั้นตอนกระบวนการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลฎีกาในแผนกคดีเลือกตั้งเกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้เป็นการเฉพาะ ชัดเจนและเป็นบรรทัดฐานเดียวกัน

3) การกำหนดหลักเกณฑ์ในการนำคดีขึ้นสู่องค์กรตุลาการเพื่อตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายนั้น ควรกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเฉพาะในการพิจารณาคดีเลือกตั้ง คดีประเภทไหนบ้างที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลฎีกาหรือศาลชั้นอุทธรณ์ให้ชัดเจนและเป็นบรรทัดฐานเดียวกัน เพื่อป้องกันปัญหาอันเกิดจากการไม่รับคำฟ้องหรือผู้ยื่นคำร้องไม่มีอำนาจยื่นคำร้อง หรือความเห็นที่แตกต่างหรือไม่ตรงกันของศาลแต่ละศาล หรือองค์กรอื่นๆ ทำให้เกิดผลกระทบ หรือผลเสียหายแก่ผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าเป็นความเสียหายในด้านทรัพย์สินเงินทอง เวลา หรือสิทธิประโยชน์ต่างๆ ในคดีขึ้นได้ อีกทั้งเพื่อที่จะได้ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับขอบอำนาจการพิจารณาและการปฏิเสธ ไม่รับวินิจฉัยของศาลจนอาจทำให้ไม่สามารถให้ความยุติแก่ผู้ที่รับผลกระทบได้ อย่างเช่น จัดตั้งศาลเลือกตั้งขึ้นอย่างในต่างประเทศโดยให้มีรูปแบบที่สอดคล้องกับระบบการจัดการเลือกตั้งในประเทศไทย มีระบบกระบวนการพิจารณาและแสวงหาพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้งโดยเฉพาะ โดยให้คดีที่เกิดจากการดำเนินการจัดการเลือกตั้งทั้งหมดขึ้นสู่ศาลเลือกตั้งจากการศึกษาก็พบว่ามีความพยายามในการเสนอเรื่องในการพิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติที่ต้องการให้มีการจัดตั้งศาลเลือกตั้ง แต่สุดท้ายก็ยังไม่มีความชัดเจนในการจัดตั้งองค์กรดังกล่าวขึ้นมา

ตัวอย่าง ผลของคำวินิจฉัยที่ยังมีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องอำนาจการพิจารณา

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ ฟ. 32/2550 ผู้ฟ้องคดีฟ้องศาลปกครองสูงสุดขอให้เพิกถอนประกาศ กกต. เรื่องการแบ่งเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในจังหวัดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินสามคนฯ ที่ออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อผู้ฟ้องคดี (กกต.) ออกประกาศดังกล่าวโดยอาศัยอำนาจตามความในรัฐธรรมนูญ มาตรา 236(1) ประกอบกับ พระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งฯ มาตรา 10(9) และ พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ มาตรา 10 มิใช่เป็นการใช้อำนาจตามมาตรา 236(5) ของรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 235 วรรคสอง กรณีดังกล่าวจึงมิใช่การใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรตามรัฐธรรมนูญตามมาตรา 223วรรคสองของรัฐธรรมนูญ ที่ศาลปกครองไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา แต่เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายซึ่งเป็นอำนาจทางปกครองในการออกกฎ และเป็นคดีพิพาท

เกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐออกกฎโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง(1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ และโดยที่การฟ้องคดีเกี่ยวกับการใช้อำนาจทางปกครองหรือการดำเนินกิจการทางปกครองของ กกต. หรือของสำนักงาน กกต. ที่ดำเนินการตามมติของ กกต. และมีใช้การวินิจฉัยชี้ขาดของ กกต. ซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญให้ฟ้องคดีต่อศาลปกครองสูงสุดตามมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งฯ คดีนี้จึงอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดตามมาตรา 11(3) แห่งพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลปกครอง

คดีนี้มีประเด็นที่ต้องพิจารณาในเรื่องเขตอำนาจศาล เนื่องจาก ตามมาตรา 219 วรรคสาม แห่งรัฐธรรมนูญ กำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาในกรณีทั่วไปที่รับธรรมนูญและกฎหมายมิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ในคดีนี้ศาลปกครองให้เหตุผลว่าคดีพิพาทเกี่ยวกับการแบ่งเขตเลือกตั้งของ กกต. อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองซึ่งหากพิจารณาตามบทบัญญัติตามมาตรา 219 วรรคสามแล้วก็อาจถือได้ว่าคดีนี้ก็อาจอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาได้เช่นเดียวกัน แต่ศาลปกครองมิได้นำมาตรา 219 วรรคสามมากล่าวไว้ จึงไม่อาจทราบเหตุผลว่าเหตุใดกรณีดังกล่าวจึงไม่อยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา ซึ่งในประเด็นนี้มีนักกฎหมายนักวิชาการส่วนหนึ่งมีความเห็นที่แตกต่างออกไปว่า คดีดังกล่าวอยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลฎีกา เนื่องจากเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญตามมาตรา 219 วรรคสาม

จึงเห็นได้ว่ายังไม่มีความชัดเจนว่า “คดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” ว่าจะมีความหมายในเพียงใด จึงอาจเกิดปัญหาในการตีความขึ้นได้

4) ผู้พิพากษาในศาลฎีกาที่พิจารณาคดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือแม้กระทั่งการพิจารณาคดีเลือกตั้งต่างๆ ไปควรเป็นผู้พิพากษาที่ผ่านการอบรมความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งมีความรู้และความชำนาญในคดีเลือกตั้งเป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กษิตรีเดช สุทธิวานิช (2546) อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการ
ตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะอาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
กฎหมายปกครอง (2546) พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
- จิตติมา เมืองจีน (2552) แนวทางการพัฒนาระบบใบไต่สวนในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง
ตำแหน่งทางการเมือง วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ชาญชัย แสวงศักดิ์ (2552) คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง กรุงเทพมหานคร
วิญญูชน
- ณรงค์ น้อยแก้ว (2551) ปัญหาการแบ่งแยกอำนาจศาลปกครองในการกระทำทางปกครองและการ
กระทำทางอาญาและการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง
- ณัฐกร วิทิตานนท์ และ ชีระวัฒน์ ปาระมี (2549) คำอธิบายกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่น
กรุงเทพมหานคร นิติธรรม
- ร.ต.อ.ดิเรก โนมยงค์ (2548) ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544 ในด้านการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ทรงนง รongคำ (2546) วิธีพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้งในกรณีการกระทำผิด
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส ส.ว พ.ศ. 2541
วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ธวัช ชูวิทย์สกุลเลิศ (2550) ศาลเลือกตั้ง : ศึกษากรณีการจัดตั้งและรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับ
ประเทศไทย วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ (2553) กฎหมายรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- ประกาศ ใจมีธรรมดี (2548) บทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินคดีเลือกตั้ง ศึกษา
เฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น วิทยานิพนธ์ปริญญา
นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พรเทพ พรไชยา (2545) ปัญหาทางกฎหมายของประชาชนเกี่ยวกับการฟ้องคดีปกครอง
วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พรชัยวัฒน์ พูนทองพันธ์ (2553) ปัญหาการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เรือโทหญิง พิชามณัฐ แก้วพิงทรัพย์ (2546) เขตอำนาจศาลปกครอง : ศึกษากรณี การดำเนินการ
เกี่ยวกับวินัยทหาร วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พัชณิยา คณานูวัตร (2551) การแก้ไขความเดือดร้อนเสียหายตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดในคดี
ฟ้องเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- วรพจน์ วิสชุดพิชญ์ “การกระทำทางปกครอง” (2545) รวบรวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาส
ครบรอบ 72 ปี ศ.ดร. อมร จันทรสุมบุรณ์ กรุงเทพมหานคร: สมาคมกฎหมายมหาชน
แห่งประเทศไทย
- วุฒิกกร อัสวลาภสกุล (2549) ปัญหาการพิจารณาและวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในศาลฎีกา วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สมเกียรติ เฉลิมเกียรติ (2548) คณะกรรมการการเลือกตั้งและกระบวนการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สุเทพ พรหมवास (2549) การตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญโดยองค์กร
ตุลาการ: ศึกษากรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการป้องกันและ
ปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สุภาภรณ์ แจ่มสุข (2553) ปัญหาทางกฎหมายของวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งตามระเบียบที่ประชุมใหญ่
ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิ
เลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิก วุฒิสภา พ.ศ. 2550

วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิตย

สุริยา ปานแป้น และ อนุวัฒน์ บุญนันท์ (2553) *คู่มือสอบกฎหมายปกครอง* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวหทัยกาญจน์ อินฉ้วน
วัน เดือน ปีเกิด	26 ธันวาคม 2526
สถานที่เกิด	อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2548 , เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2550
สถานที่ทำงาน	-
ตำแหน่ง	ธุรกิจส่วนตัว

